

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

**İLÂHIYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ**

II

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ İLÂHIYAT FAKÜLTESİ TARAFINDAN YILDA BİR NEŞREDİLİR

İ-Z M İ R — 1985

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI
VE
TİRMİZİ'NİN «TESMİYETÜ ASHÂB'İN-NEBİ»Sİ

Dr. Ali YARDIM

Hicrî üçüncü (mîlâdî dokuzuncu) asır, Hadîs ilimleri bakımından, büyük isimlerin yetiştiği ve bereketli eserlerin verildiği bir zamana dilimi olarak bilinir. Nitekim, meşhûr Hadîs kaynakları, çoğunlukla bu asrin mahsûlüdür. Müsned'ler, hemen hemen bu yüz senelik bir süre içinde ortaya konmuştur.¹ Câmi' ve Sünennev'inin ölümsüz eserleri de bu dönemde verilmiştir. Aşağıda kronolojik seyrini göreceğimiz «Râvîler Tabakâtı»nev'inin en mükemmel kaynakları, yine bu asırda kaleme alınmıştır.

Bu asrin meşhûr muhaddis ve eserleri bölgeler bakımından değerlendirilince, bir başka nokta daha dikkati çekmektedir. O da, bunların büyük çoğunluğunun, «Horasan ve Mâverâünnehir Bölgesi»nden çıkmış olmasıdır. Sa'îd b. Mansûr (ö. 227/842), Dârimî (ö. 255/869), Buhârî (ö. 256/870), Müslim (ö. 261/875), Ebû Dâvûd (ö. 275/888), Tirmîzî (ö. 279/892) çapında pek çok muhaddis, bu bölgenin; Nîsâbûr, Semerkand, Buhârâ, Tirmiz, Sicistan, Merv, Belh, Herât gibi birbirine çok yakın kültür merkezlerinden yetişmiştir.

(1) Müsned nev'inin ilk örneğini, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî (ö: 204/819)'nin verdiği söylenir. Ebû Ya'lâ el-Mevsili (ö: 307/919)'den sonra ise, Müsned nev'inde eser veren sadece bir kaç isim vardır. Diğer bilinen meşhûr Müsned'ler, hep bu iki isim arasındaki târihlerde tasnif edilmiştir.

T İ R M İ Z İ

Tirmizi'nin hayatı ve şahsiyeti konusuna, hemen hemen ilgili bütün kaynaklarda yer verilmiştir.² Ayrıca bu hususda, müstakil makâle³ ve araştırma türünden kitap da⁴ kaleme alınmıştır. Ancak, klâsik kaynaklardaki bilgilerin, Tirmizî hakkında beyân edilmiş övgü ve takdîr duygularından öteye geçmeyen ifâdelerin aynen tekrârı olduğunu; modern çalışmaların da, eskilerin dediklerine hiç bir ilâvede bulunmadığını söylemek, isâbetsiz bir tesbit olmamalıdır. Esâsen biz de, bu kısa «t a k d i m» yazımızda, -bütün yönleri ile **Tirmizi'yi** tanıtma ve tahlîl etmeyi hedef almadığımız için-fazla teferruâta girmek istemiyoruz.

ünlü muhaddislerden birisidir. Mâverâünnehir şehirlerinden olan **Tirmiz**⁵ de doğmuştur. Genç yaşta başladığı tahsîl hayatını, Mâverâünnehir bölüğü'de doğmuştur. Genç yaşta başıldığı tahsîl hayatını, Mâverâünnehir bölgesi dışında, Horasan, Irak ve Hicaz bölgelerindeki ilim merkezlerine yaptığı seyâhatlerle uzun süre devâm ettirmış ve memleketine dönerek, bir nevî ömrünün meyvesi olan eserlerini vermiştir. Muhtemelen, hayatının sonlarına doğru g ö r m e melekesini kaybetmiş ve yetmiş yaşlarında, doğum yeri olan **T i r m i z**'de (bir rivâyete göre de, Tirmiz'in

- (2) Meselâ, İbn'ün-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 325, Beirut 1398/1978; İbn'ül-Esîr, *el-Kâmil*, VII/460, Beirut 1385/1965; *el-Lübâb fî Tehzîb'il-Ensâb*, I/213, Beirut (trz); İbn Hallîkân, *Vefeyât'ül-A'yan*, IV/278, r. 613, Beirut 1397/1977; Zehebi, *Tezkiret'ül-Huffâz*, II/633-635, Haydarâbâd 1376/1956; *Mizân'ül-İ'tidâl*, III/678, r. 8035, Mısır 1382/1963; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XI/66-67, Mısır 1351-1358/1932-1939; İbn Hâcer, *Tehzîh.ü-Tehzîb*, IX/294-296; İbn'ül-İmâd, *Şezerât'üz-Zeheb*, II/174-175, trz.: Bağdâdî İsmâ'il Paşa, *Esmâ'ül-Müellifîn*, II/19; *Zirikli*, VII/213; *Kehhâle*, XI/104-105; İslâm Ansiklopedisi, Tirmizi maddesi; Sezgin, *GAS*, I/154-159, r. 100.
- (3) Bkz. Lutfullah Cebeci, *İmâm-ı Tirmizi*, Atatürk Ü. İslâmî İlimler Fak. Dergisi, sayı: IV, s. 287-311, Ankara 1980
- (4) Nûreddîn 'Itîr, *el-İmâm'üt-Tirmizi ve'l-Müvâzenetü Beyne Câmi'ihi ve Beyne's-Sâhihayn* (500 küsûr sahîfe), Dimeşk 1390/1970. Profesörlük tezi olarak hazırlanan bu çalışmada, gerek Tirmizi'nin hayatı, gerekse eserlerinin tanıtılması sadedinde verilen bu bilgilerin (s. 9-30), klâsik kaynaklardaki «mâlûmat»ın aynen aktarılmasından öte geçmediği görülmektedir.
- (5) **T i r m i z**, Özbekistan'ın güneyi ile Afganistan'ın kuzeyindeki Ceyhun Nehri'nin (Amuderyâ) doğu kıyısında yer alan târihi bir Türk şehridir. Bu bölgeye, klâsik İslâm târihçileri «Mâverâünnehir», modern târihçiler ise «Batı Türkistan» bölgesi derler. Aynı isim ile, günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Bkz. Emel Esin, İslâm Ansiklopedisi, Tirmiz maddesi, s. 382.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

kenar mahallelerinden birisi olan Bûğ'da) vefât etmiştir.

Kaynakların kaydettiğine göre, kendilerinden ilim öğrendiği hocalarının (şeyhleri) ve yetiştirdiği talebelerinin sayısı bir hayli kabariktır. Feyz aldığı hocalarının ilk sırasını ise, ünlü muhaddis el-Buhâri almaktadır. Nitekim bu husûs, Tirmizî'nin kendi ifâdesi ile de sâbittir.⁶ Onun kültür mîrâsını gelecek nesillere aktaran talebelerinin başında ise, Ebû Sa'îd el-Heysem b. Küleyb es-Şâsi (ö. 335/946) gelmektedir.⁷ Hemen ifâde edelim ki, şu anda üzerinde durduğumuz «Tesmiyetü Ashâb'in-Nebî», onun «rîvâye» ile bir sonraki nesle intikâl ettirilmiştir. Tirmizî'nin «Şemâ'il»inin râvîsi de odur.⁸ Muhtemelen, diğer eserleri de, onun rivâyet belgesini hâvî olmalıdır. Öte yandan, Ebû'l-'Abbâs Muhammed b. Ahmed el-Mahbûbî el-Mervezi (ö. 346/957) adlı talebesi de, Tirmizî'nin eserlerini rivâyet eden talebelerinden birisidir.⁹ Nitekim, Tirmizî şârihi İbn-ül-'Arabî el-Mâlikî (ö. 543/1148)'nin şerhi ile basılan 13 cildlik nûsha, el-Mahbûbî rivâyeti ile nakledilmiştir.

E S E R L E R İ

1) **Sünneñ** : Kütüb-i sitte'nin dördüncüsü olarak isim yapmış bulunan bu eseri, muhtelif baskı ve şerhleri ile birlikte tèdâvüldedir. Eser, aynı zamanda, «el-Câmi 'us-Sâhih» veyâ «Câmi 'ut-Tirmizî» adı ile de tanımlmaktadır.

2) **Kıtâb'ü Şemâ'il** : Hazreti Peygamber'in Şemâili sâhabâsında ilk eser olarak bilinen bu kitâbinin, eski ve yeni pek çok baskısı yapılmıştır. Üzerinde yapılan şerh, hâsiye ve tercüme çalışmaları ise emsâllerinin üstündedir.¹⁰

3) **Kıtâb'ü'l-Ilel** : Tirmizî'nin, «Sagîr» ve «Kebîr» sıfatları-

(6) Tirmizî'nin, el-Buhâri hakkındaki ifâdesi ilerde bahis konusu edilecektir.

(7) Mâverâünnehir bölgesinin ünlü muhaddislerinden olup, «el-Müsned'ül-Kebîr» adlı eseri ile de tanınan es-Şâsi, aslen Tirmizîlidir. Bkz. Tezkiret'ül-Huffâz, III/848-849; el-Lübâb, II/174; Sezerât, II/342; Esmâ'ül-Müellifin, II/512.

(8) Meselâ, Manisa Kütüphanesi'nin 275 sıra numarasında kayıtlı bulunan yazma Şemâ'il nûhasının baş tarafındaki semâ' ve icâzet kaydı (vr. 1b - 2 a), «Ebû Sa'îd el-Heysem b. Küleyb b. Süreye b. Ma'kil es-Şâsi»nın ismini taşımakta ve eser, onun kanalıyla rivâyet edilmektedir.

(9) Bkz. Tezkiret'ül-Huffâz, III/863; Sezerât, II/373.

(10) Daha geniş bilgi için bkz. Ali YARDIM, Şemâil Nev'inin Doğusu ve Tirmizî'nin Kitâb'üs-Şemâ'il'i, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fak. Dergisi, sayı: I, s. 349-409, İzmir 1983.

nı taşıyan iki «**T****i****e **I**» yazdığını; bunlardan, «el-**Tlel'üs-Sağır» adlı olanını S ü n e n'inin sonuna ilâve ettiği, «el-**Tlel'ül-Kebîr» i ise müstakil olarak ayrıca kaleme aldığı söylenir.******

4) a) **Kitâb'üz- Zühd**, b) **Kitâb-üt-Târih**, c) **Kitâb'ül-Esmâ ve'l-Künâ** adlarını taşıyan eserler de yazdığını bazı kaynaklar isim olarak kaydediyorlarsa da,¹¹ ne bu eserlerin varlığı ve mâhiyetleri hakkında bir bilgi verilmiştir, ne de biz bir bilgi edinebilmiştizdir.

5) **Tesmîyetü Ashâb'i n-Nâbi**: Yukarda dipnotlarında adlarını verdigimiz klâsik kaynaklar içinde, sâdece İbn Kesîr, Tirmizîyi tanıtırken, onun «Esmâ'üs-Sahâbe» adlı bir eserinden bahseder.¹² Onun dışındaki biyografik ve bibliyografik kaynaklarda, Tirmizî'nin böyle bir eserinin bulunduğu işaret edilmez. Öte yandan İbn 'Abd'il-Berr, İbn'ül-Esîr ve özellikle İbn Hacer, -ilerde de kaydedeceğimiz gibi eserin «özel ismi»nden bahsetmeksızın, yer yer, «zekerahû't-Tirmizî fi's-Sahâbe» ifâdesi ile bu kaynağa atıfta bulunurlar.

Tesbit edebildiğimiz kadarı ile, çağımız araştırcılarından müsteşrik Weisweiler, ilk def'a, eserin İstanbul-Lâleli Kütüphânesi nüshasını keşfederken ilim âlemine duyurmuştur.¹³ Daha sonra, Brockelmann¹⁴ ve Prof. Tayyib Okiç¹⁵, ondan iktibâs ederek eserlerine almışlardır. İstanbul-Şehid Ali Paşa Kütüphânesi nüshasını da tesbit ederek, her ikisini ilim dünyâsına duyuran araştırmacı ise, Prof. Fuat Sezgin olmuştur.¹⁶ Prof. Dr. Mehmed Hatipoğlu da, eseri bize haber verme ve nesri için teşvîk etme lütfunda bulunmuştur.

Burada; nesre esas aldığımız nüshayı tesbitinden dolayı Prof. Fuat Sezgin'e, nesre teşvîkinden dolayı Prof. Dr. Mehmed Hatipoğlu'na, istinsah ve tâhkîk işi 16 sene önce tamamlanan bu eserin basılmışındaki gay-

(11) İbn Hacer: «Tirmizî'nin, bizim elimize geçmeyen müstakil bir **Kitâb'üz-Zühd'ü** ile **Kitâb'ül-Esmâ ve'l-Künâ** adlı eseri de vardır» der. Bkz. **Tehzib**, IX/389.

(12) İbn Kesîr, **el-Bidâye ve'n-Nihâye**, XI/66.

(13) Weisweiler, **Itanbuler Handschriftenstudien zur Arabischen Traditionsliteratur**, s. 108, r. 75, İstanbul 1937.

(14) Brockelmann, **Geschichte der Arabischen Litteratur**, SI/269, r. 3, Leiden 1937.

(15) Tayyib Okiç, **Bazı Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler**, s. 66, İstanbul 1959.

(16) Fuat Sezgin, **Geschichte des Arabischen Schrifttums (GAS)**, Band: I/159, Leiden 1967.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

ret ve emeğinden dolayı da Prof. Dr. Ethem Ruhi Fiğlalı'ya şükranları-
mı sunmayı bir vecîbe telâkkî ediyorum. (*)

Hz. PEYGAMBERİN HAYATINDA ASHÂB'IN YERİ

Yaygın târife göre, «Mü'min olarak Hazret'i Peygamber'i gören ve
onunla birlikte bulunan kimselere» sahâbî denir.¹⁷ Coğulu da,
«sahâbe» ve «ashâb» tâbirleri ile ifâde edilir.

Saymerî (ö. 436/1044), «Ahbâru Ebî Hanîfe» adlı eserinde:
«Ebû Yûsuf olmasaydı, Ebû Hanîfe'nin adı anılmazdı» der.¹⁸ Bu ifâdesi
ile Saymerî, değişmeyen bir hakîkati dile getirmekte ve «Hocayı yaşatan
talebesidir» demek istemektedir.

Nitekim; Hazreti Peygamber'in şahsiyetinin incelikleri araştırıldığı
zaman, onunla ilgili bize ulaşan bütün bilgileri, hep, ashâbına borçlu ol-
duğumuzu görürüz. Eğer «Ashâb-ı Kirâm» olmasaydı, İslâm adına bu-
gün elimizde, «Kur'ân-ı Kerîm»den başka güvenilir hiç bir yazılı
bilgi kaynağı bulunmazdı. Bu sebeple, Hazreti Peygamber'in en büyük
mu'cizelerinden birincisi «Kur'ân-ı Kerîm» ise, ikincisinin de, «Ashâb»
veyâ «Sahâbe» diye adlandırılan bir nesil yetiştirmiş olması-
dır, denebilir.

Kur'ân-ı Kerîm'de çeşitli vesîlelerle övülen; tebcîl, tebsîr ve tezkiye
edilen¹⁹ bu feyizli ve bereketli nesil; erkeği ile kadını ile, büyüğü ile kü-
çüğü ile, genci ile ihtiyarı ile, topyekûn hepsi, Hazreti Peygamber adına
sâhip oldukları bîgileri, bîkmadan usanmadan, bir «ibâdet veedi» içinde
anlatıp durmuşlardır. Öyle ki, bugün elimizde bulunan «hadîs külliyyâti»
nı, hep, onların bu nezîh gayretlerine borçuyuzdur. Kur'ân-ı Kerîm'in
sûre ve âyetlerinin «sebeb-i nûzûl»leri, Kur'ân hükümlerinin tatbîkâti ve
açıklanması hakkındaki bilgilerimizi; Hazreti Peygamber'in bir ömür bo-

(*) Burada, mütevâzi imkânları içinde büyük bir sabır ve titizlik göstererek,
Arapça metnin yazılış ve sahîfe düzenini üzerine alan Fakültemizin Arap-
ça Öğretim Görevlisi Mehmet Çakır ile, metnin nihâî kontrolünde (mu-
kaabele) yardımını esirgemeyen Hadîs Araştırma Görevlisi Ali Osman
Ateş'e teşekkür etmek isterim.

- (17) Ibn Hacer, el-İsâbe'nin mukaddimesinde, İslâm âlimlerinin Sahâbî târifi
hakkındaki görüşlerini büyük ölçüde toplamış ve tahlîlini yapmıştır. Ay-
rica bkz. Nevzat Âşık, Sahâbe ve Hadîs Rivâyeti, s. 15-23, İzmir 1981.
- (18) Saymerî, Ahbâru Ebî Hanîfe ve Ashâbîhî, s. 92, Haydarâbâd 1394/1974.
- (19) Meselâ bkz. Bakara 143; Âl-i 'Imrân 110; Tevbe 100; Fetih 18; Enfâl 64;
Haşr 8-10; Hadîd 10; Enbiyâ 101; Neml 59.

yu icrâatını, bu icrâatın ilâhî ve bîserî yönlerini ‘Hadîs-i Şerîflerin «se-beb-i vürûd»larını ve daha nice nice incelikleri, hep ashâb nesli sâyesinde öğrenme şansına sahibizdir. Bütün bunların da ötesinde, hayatın gerçekleri içindeki «yaşanan İslâm»ı, ancak ashâbin şahsında görme imkânına kavuşabiliyoruz.

İslâm'ın getirdiği «insânî düstûr»ları nazarî birer prensip olmaktan çıkarıp, onları bizzat yaşayan ilk nesil oluşları dolayısıyledir ki, müslümanların gözünde ve gönlünde, ashâb'ın ayrı bir değeri olagelmiştir. Nitekim, önceki peygamberlerden bir çögünün hitâb ettiği toplulukların, iyi ve doğruya karşı direndikleri, getirilen ilâhî emir ve tavsiyelere kulak asmadıkları bilinmektedir. Yine bilinmektedir ki, bu ilâhî vahye kulak verenler de, kendilerine bu mesajları getiren peygamberlerine gereği kadar değer vermemişlerdir. En azından, Hz. İsâ'nın «H a v â r i l e r»i, Hazreti Muhammed (s.a.s.)'in «A s h â b»ı gibi ola-mamıştır.

Tasavvuf literatüründe, «Mûrid, mûrsidinin sahîfe-i ahvâlidir» şeklinde yaygın bir ifâde vardır. Bugün biz de, Hazreti Peygamber'in hayatı, bütün sâfiyet ve hakîkati ile, a s h â b neslinin hayat sahîfeleri arasından okuyup öğrenme durumundayız.

ASHÂB-I TANITAN KAYNAKLAR

Ashâb'ın, Hazreti Peygamber'i gelecek nesillere tanıtma husûsundaki basîretli tutum ve titizliklerini, aynen, sonraki nesillerin de onlara karşı gösterdiklerini müşâhede ediyoruz. Esâsen, ashâb nesli ile temeli atılan bu «teferruâtlı insan tanıtma» inceliği, İslâm dünyâsında, nesilden nesile devâm ettirilerek bir gelenek hâline getirilmiştir. Diğer dünyâ dinlerinde ve milletlerinde benzeri pek de görülmeyen bu insânî incelik, Batılı ilim adamlarının da gipta ettikleri bir husustur. Nitekim, Von Grunebaum bir makâlesinde:

«Müslümanların, her hangi bir dalda kaleme aldıkları b i y o g r a f i k eserler mecmâası; sayıca çokluğu, titizlikle ele alınışı ve enteresan mâmûmatı toplayışları bakımından, insanı hayret ve dehşete düşürmektedir. Zîrâ bu sâhada, orta çağdaki Batılı âlimlerin, muâsırları olan İslâm ulemâsının verdikleri eserlere benzer bir çalışmaları yoktur.» diyerek, bu gerçeği ifâde etmiştir.²⁰

(20) Ahmed Çelebi, İslâm'da Eğitim-Öğretim Târihi (Trc. Ali Yardım), s. 22. (The Journal of General Education, sayı: 4, s. 25'den naklen)

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

Gerçekten, tâbî'în neslinden itibâren, hadîs ve haber nakledenlerle, bunları alıp yazıya geçiren şahıslar; gerek haberin kaynağı, gerek haberi aktaran kimsenin hüviyeti hakkında da bilgi toplama durumunda olmuştur. Böylece, bir yandan önceki nesillere âid bilgiler bir sonrakine aktarılmış, bir yandan da, bu bilgilerin naklinde aracılık yapmış ve emeği geçmiş olanlar, aynı titizlikle zapta geçirilmiştir.

Öyle görülmüyorki, İslâm îmân ve irfânının gelecek nesillere aktarılmasında ilk halkayı teşkil eden a s h â b n e s l i, özellikle Hadîs ve Târih grubuna giren ıslım dallarının ihtimâmine mazhar olmuştur.

Öte yandan, başlangıçta çok dağınık eserler arasına serpiştirilmiş olan bilgiler, zamanla bir araya toplanarak, ashâb hakkında müstakil kitaplar vücûda getirilmiştir. Öyle ki, ilk devir eserlerinden bir çokları günümüzde kadar gelememiş olmasına rağmen, bu sâyede, onların muhtevâlarını -büyük ölçüde- sonraki eserlerin içinde bulma imkânına sahip olabiliyoruz.

Biz burada, daha fazla teferruâta girmeden, «Ashâb Bilgisi»nin kaynaklarına bir göz atıp, bunların içinde, muhtevâları ashâb ağırlıklı olanlarla, sadece ashâbin hayatına tahsîs edilenleri -ana hatlarıyle- kronolojik sıraya göre tanıtmağa çalışacağız. Esâsen maksadımız, bir «Ashâb Bibliyografyası» vermek değil, böylesine geniş bir literatür içinde, Tirmîzî'nin «Tesmiyetü Ashâb'im-Nebî»sinin yerini tesbît etmektir.

Mes'eleye geniş açıdan bakıldığından, Ashâb Bilgisi'nin, geniş bir kaynaklar zemînine yayıldığı görülmektedir. Nitekim, bir yandan Târih grubuna giren Siyer, Meğâzi, Menâkîb, Fezâ'il, Tabakât, Ensâb, Vefeyât, Fütûhât ve Şehîr Târihleri, Umûmî İslâm Târihi gibi dalların kaynaklarında; diğer yandan da, Hadîs metinlerinin râvilerine göre tasnîf edildiği Müsned ve Mucem türünde kaynaklarla, konularına göre tasnîf edildiği Câmi', Sünen ve Müstedekek nev'inden mecmûaların «Kitâb'ül-Menâkîb», «Kitâb'ül-Fezâ'il» ve «Kitâbü Ma'tifet'is-Sa-

hâbe» gibi bölümlerinde, ashâba dâir bilgiler bulunmaktadır.²¹ Bunlara ayrıca, Asr-ı Saâdet döneminin mühim hâdiselerine (Bedir, Uhud, Hudeybiye, Biat'ür-Rîdvân gibi) iştirâk etmiş sahâbileri grup grup tanıtan eserleri de ilâve etmemiz gerekecektir.

Aşağıda, muhtevâları a s h â b ağırlıklı ve yâ sâdece a s h â b'a tahsîs edilmiş olan kaynakların, kronolojik bir listesini sunmağa çalışacağız. Buna geçmeden önce, bu listenin tesbîtinde istifâde ettiğimiz kaynaklara da, ana hatlarıyla işaret etmek istiyoruz: Özellikle el-İstî'âb, Üsd'ül-Çâbe, Tecridü Esmâ'is-Sahâbe ve el-İsâbe'nin önsözlerinde işaret edilen temel kaynaklar tasnîfe tâbi tutulmuştur. Ayrıca, Kâtib Çelebi ve Bağdâdî İsmâ'il Paşa gibi bibliyografik ve biyografik eser yazan Türk müelliflerinin Keşf'üz-Zunûn ve Zeyl'i ile Esmâ'ül-Müellifîn adlı muhallede eserlerini de kaydetmeliyiz. Öte yandan, hicrî beşinci asır ortalarına kadar (430) olan kaynakların, bilhassa y a z m a'larını tesbît husûsunda, değerli Türk âlimi Prof. Fuat Sezgin'in GAS'ı ise, el altı kitabı olmuştur. Zehebî'nin Tezkiret'ül-Huffâz'ı, arastırmamıza büyük ölçüde malzeme vermiştir. Prof. Tayyib Okiç ise, bu konuya yer ayıran ilk Türk âlimi durumundadır. Onun, Bazı Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler adlı eserinin 65-69. sahîfeleri, «Sahâbilerin Hâl Tercemelerine Dâir Eserler» alt başlığı ile bu konuyu işlemiştir. Okiç, daha çok, Keşf'üz-Zunûn ve Zeyli ile Esmâ'ül-Müellifîn'deki bilgilerin büyük bir kısmını değerlendirmiştir ve Weisweiler, Brockelmann gibi müsteşriklerin çalışmalarına atıflar yapmıştır. Modern Hadis Usûlü kitaplarında yer yer bu bahse yer verenler olmuşsa da, bunlarda, bilineni tekrardan başka farklı bir bilgiye rastlanmamıştır.

(21) Meselâ, el-Buhâri'nin ünlü eseri el-Câmi'us-Sahîh'inin IV. cildinde yer verdiği «Kitâbü bed'il-halk» bölümü (s. 27-267)'nın 188-267. sahîfeleri bu bahse ayrılmıştır. Müslim'in el-Câmi'u's-Sahîh'inin «Kitâb'ül-Fezâil» bölümünde bu bahse ayrılan yer, 119 sahîfe tutmaktadır. Tirmîzî, Sünen'inn son kısmını «Ebâvâb'ül-Menâkîb» başlığı ile bu bahse tahsis etmiştir. Ünlü muhaddis el-Hâkim'in büyük boy dört cildlik el-Müstedrek'inde ise, Ashâb'a ayrılan kısım, eserin tamâmının dörtte birinden fazladır. Üçüncü cildin 61-643. sahîfeleri ile dördüncü cildin 1-88. sahîfeleri arasında yer alan «Kitâbü Ma'rîfet'is-Sahâbe» bölümü, 670 sahîfe tutmaktadır. el-Heysemî de, «Mecme'uz-Zevâid» adlı eserinde, Müsned ve Mu'cemî'lerdeki bir kısım farklı bilgileri toplamış ve eserinin «Kitâb'ül-Menâkîb» başlığı altında (IX/40-420; X/1-73) vermiştir. Bu ma'lumatın da hacmi, 450 sahîfeyi aşmaktadır. İbn Hacevî'nin «el-Metâlib'ül-'Âliye»de topladığı bilgiler (Menâkîb'üs-Sahâbe bölümü, IV/32-161) bir hayli yekûn tutmaktadır.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

K a y n a k l a r ı n K r o n o l o j i k L i s t e s i

1) Eldeki bilgilere göre, Mûsâ b. 'Ukbe (ö. 141/758), ilk «*Meğâzi*» müellifi olarak bilinmektedir.²² İbn 'Abd'il-Berr'in, el-İstâ'âb'da istifâde ettiği en eski kaynak durumunda olan bu eserin yazma nüshaları bize kadar gelmemiştir. İçindeki Hadîs'lerden oluşan bir *segme*'nin, 1904 târihinde Avrupa'da basılmış olduğunu Serkis'ten öğreniyoruz.²³

2) İ b n İ sh â k şöhreti ile bilinen Muhammed b. İshâk b. Yesâr (ö. 150-151/767-768)'ın, «*Sîre t*» veyâ «*M e ğ â z i*» adı ile tanınan eseri de, el-İstî'âb müellifinin temel kaynakları arasındadır. Eserin eksik bir nüshası, Prof. Muhammed Hamîdullah tarafından «*Sîretü İbn İshâk: Kitâb'ül-Mübtedei ve'l-Meb'asi ve'l-Meğâzi*» adı ile nesredilmiştir.²⁴

3) el-Vâkîdî nâmî ile tanınan Ebû 'Abdullah Muhammed b. 'Ömer (ö. 207/823)'in, *Ashâb Bilgisi*'ne kaynaklık eden bir hayli eseri vardır.²⁵ Onun; *Sîret*, *Tâbâkât* ve *Fütûhât* sâhasındaki eserleri, bilhassa bu fetihlere iştirâk etmiş sahâbîler hakkında kıymetli bilgiler ihtiyâ etmektedir. el-Vâkîdî, kendisinden sonra eser kaleme alanlara, özellikle A s h â b'a dâir bilgiler yönünden kaynaklık etmiş bir târihçidir.²⁶

(22) Zehebi, *Tezkiret'ül-Huffâz*, I/148; *Esmâ'ül-Müellifin*, II/477; Kettâni, *er-Risâlet'ül-Müstatrafe*, s. 109; Sezgin, *GAS*, I/286, r. 19; M. Şemseddin, *İslâmda Târih ve Müverrihler*, s. 12-13. Ancak, 'Urve b. ez-Züheyîr (ö: 93/712), Vehb b. Münebbih (ö: 114/732), İbn Şîhâb ez-Zühri (ö: 124/742) gibi ilk devir âlimlerinin «*Siyer*» ve «*Meğâzi*» yazdıkları söyleniyorsa da, bunların mâhiyetleri hakkında -şimdilik- yeterli bilgiye sahip olmadığını belirtmeliyiz.

İmâm Mâlik'e «*M e ğ â z i*» hakkında soru sorulduğu zaman: «Size, dürüst bir insan olan Mûsâ b. 'Ukbe'nin *Meğâzi*'sini tavsiye ederim; zîrâ o, *Meğâzi* kitaplarının en sahîhidir» derdi. Bkz. Hatîb el-Bağdâdî, *el-Câmi'u li-Ahlâk'ır-Râvî*, II/195, r. 1593.

(23) Serkis, *Mu'cem'ül-Mathû'ât'il-Arabiyye*, II/816, Misir 1349/1931.

(24) Konya Hayra Hizmet Vakfı 1401/1981. Eserleri için ayrıca bkz. *Esmâ'ül-Müellifin*, II/7; *er-Risâlet'ül-Müstatrafe*, s. 107; *İslâmda Târih ve Müverrihler*, s. 13; Sezgin, *GAS*, I/288-289, r. 1.

(25) Eserleri ve yazma nüshaları için bkz. *Esmâ'ül-Müellifin*, II/10; Sezgin, *GAS*, I/294-297, r. 10; *İslâmda Târih ve Müverrihler*, s. 19-22.

(26) el-İstî'âb, Üsd'ül-Ğâbe ve el-İsâbe gibi daha sonra kaleme alınan eserlerde, el-Vâkîdî'ye sık sık atıflar yapılmaktadır. Fakat buralarda, belirli bir eserinin ismi zikredilmemektedir.

4) **I b n H i ş â m** diye şöhret yapmış olan Ebû Muhammed 'Abd'-ül-Melik b. Hişâm b. Eyyûb el-Himyerî (ö. 218/834) de, ilk devir Sîret müelliflerindendir. Onun, «*Sîretü İbn Hişâm*» adı ile yaygın olan «es-Sîret'ün-Nebeviyye»si, İbn İshâk'ın eseri esas alınarak yazılmıştır. Bir kısmına Prof. Hamîdullah'ın titiz mesâisiyle yeni sâhip olabildiğimiz İbn İshâk'ın Sîret'inin muhtevâsı, İbn Hişâm sâyesinde büyük ölçüde konrunmuş bulunmaktadır.²⁷

5) Bir yandan önceki dönemin birikmiş malzemesine, bir yandan da hocası el-Vâkîdî'nin zengin muhtevâlı kitaplarına vâris olan **I b n S a'd** (ö. 230/844), Ashâb hakkında ilk sistemli eser vücûda getiren târihçi hüviyeti ile karşımıza çıkmaktadır. **Kâtib'ül-Vâkîdî** diye de tanınan Ebû 'Abdullah Muhammed b. Sa'd'in «et-Tabakât'ül-Kübrâ» adlı eseri, bilindiği üzere, sâdece Sahâbe'yi tanıtmaya maksadıyla kaleme alınmamıştır. O, sahâbe dışında, kendi devrine kadar olan râvîlerin bir kısmına da eserinde yer vermiştir. Bâzı müelliflerin, et-Tabakât'ül-Kübrâ'yı, «Sahâbe Tabakâtu» olarak tanıtmaları²⁸, eserin muhtevâsının, sahâbe ağırlıklı olusundan dolayı olmalıdır. Maamâfîh, Bağdâdlı İsmâ'il Paşa, onu, «Tabakât'üs-Sahâbe ve't-Tâbi'in ve'l-Hulefâ» (Sahâbiler, Tâbi'iler ve Halîfeler Tabakâti) adıyla tanıtmıştır.²⁹

6) **H a l i f e b. H a y y â t** (ö. 240/854)'ın «Tabakât'ur-Ruvât»³⁰ adlı eseri de, sahâbilere dâir mühim bilgiler bulunan ilk devir kaynaklarından birisidir. Bu eserin tertîb ve muhtevâsı, büyük ölçüde İbn Sa'd'ın Tabakât'ına benzemektedir. Maamâfîh, eserin muhakkîki, yazdığı önsöz'de, İbn Sa'd ile karşılaştırarak, birbirine benzeyen ve benzemeyen yönlerini tesbit etmiştir.³¹

- (27) Bir kaç def'a baskısı yapılan Sîret'inin, dört cildlik son baskısı, Beyrut'ta offset olarak yapılmıştır (trz). Diğer baskı ve yazmaları için bkz. Sezgin, GAS, I/297-299, r. 11.
- (28) Meselâ, M. Şemşeddin (Günaltay), İslâmda Târih ve Müverrihler adlı eserinde (s. 17, İstanbul 1340-1342) İbn Sa'd'in eserini «Tabakât'üs-Sahâbe» diye tanıtmıştır.
- (29) Esmâ'ül-Müellifin, II/11. Eserlerinin basma ve yazma nüshaları için bkz. Sezgin, GAS, I/300-301, r. 12.
- (30) Keşf'üz-Zunûn, II/1099; Esmâ'ül-Müellifin, I/350; er-Risâlet'ül-Müstatrafe, s. 139; Sezgin, GAS, I/110, r. 55.
- (31) Eserin, Süheyî Zekkâr tarafından tâhrik edilerek iki kısım hâlinde neşredilen baskısı (Dîmeşk 1966), önsöz, fihrist, indeks vb. ilâvelerle birlikte 1055 sahife tutarındadır. Tabakât'ur-Ruvât'ın daha geniş bir değerlendirmesi için bkz. Mustafa Fayda, Kitâb'ut-Tabakat, İlâhiyat Fak. Dergisi, XVII, s. 333-335, Ankara 1969.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

7) **A h m e d b . H a n b e l** diye tanınan Ebû 'Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel (ö. 241/855), Ashâb Bilgisi hakkında eser veren mühim isimlerden birisidir. Onun, «M ü s n e d» adlı eseri, hadîsle ilgilenen herkesçe tanınmaktadır.³² Ahmed b. Hanbel bu eserini, S a h â b e isimlerine göre tasnîf etmiş ve her sahâbînin rivâyetlerini senedleri ile birlikte o ismin altında sıralamıştır. Esâsen, M ü s n e d nev'inden her eser, bu sâhanın kaynakları arasında yer almaktadır.

Ahmed b. Hanbel, ayrıca «Fezâ'il'üs-Sahâbe» adlı bir eserin de müellifidir. Eserin, İstanbul Yeni Câmi Kütpâhesi'nin 878 sıra numarasında kayıtlı olan bir yazma nüshası, 202 varâk tutarında ve 544/1149 istinsah târihlidir.³³

8) Şüphesiz, bu sâhanın ilk sistemli eserini veren İslâm âlimi, ünlü muhaddis ve târihçi **el-B u h â r i** (ö. 256/870) olmuştur. Ebû 'Abdullah Muhammed b. İsînâ'îl el-Buhârî'nin «et-Târih'ul-Kebîr» adlı eseri³⁴ her ne kadar müstaâkil bir Sahâbe tabakâtı değilse de, muhtevâ bakımından S a h â b e ağırlıklıdır. O, kendi devrine kadar geçen iki buçuk asırlık zaman içinde yaşamış râvîlerden (ashâb, tâbi'ûn, tebe'ut-tâbi'în ve sonrakiler) tesbît edebildiklerini, a l f a b e t i k bir tasnîfle tanıtmıştır. Bildiğimiz kadarı ile el-Buhârî, râvîleri «alfabetik tasnîf»le tanıma çığlığını açan müelliflerin de ilkidir.

et-Târih'ul-Kebîr, aynı zamanda bir H a d î s kaynağı durumundadır. **el-Câmi'us-Sâhih**'ine aldığı hadîsler için oldukça titiz rivâyet şartları koyan **el-Buhârî**, teknik zarûretlerden dolayı oraya alamadığı pek çok hadîsi, senedi ile birlikte, **et-Târih'ul-Kebîr**'ine almıştır. Öyle ki, irfân hayatımızda yer tutmuş bir çok hadîsin senedli en eski yegâne kaynağı, bu eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu özelliği dolayısıyledir ki, **et-Târih'ul-Kebîr**, bir yandan «Râvîler Tabakâtı» sâhasındaki mev-

(32) Müsne'd, altı cild hâlinde hicri 1313 senesinde Mısır'da basılmış ve bu nesrin, bir kaç def'a offset baskılıları tekrarlanmıştır. Ahmed Muhammed Şâkir tarafından başlatılan modern baskısının (15 cild dışında) son durumunu ise bilemiyoruz.

(33) Bizim inceleme imkânı bulamadığımız bu nüsha için bkz. Weisweiler, s. 106-107, r. 74; Sezgin, GAS, I/508, r. 11.

(34) **et-Târih'ul-Kebîr**, 4 cild 8 kısım hâlinde Haydarâbâd (1362)'da basılmıştır. Eserin devâmi mâhiyetinde olan «Kitâb'ül-Künâ» da aynı yerde 1360 senesinde yayımlanmıştır. Ayrıca, son senelerde bir seri altında 9 cild hâlinde offset baskısı da yapılmıştır.

kiini alırken, öbür taraftan da, «Hadîs metinlerinin ilk kaynakları» arasında yerini muhâfaza edegelmıştır.³⁵

el-Buhârî'nin «et-Târih'us-Sağîr»ı de ashâb bilgisinin temel kaynaklarındandır. Onun bu eseri, et-Târih'ul-Kebîr'de olduğu gibi alfabetik değil, kronolojiktir. Klâsik tâbirle «vefeyât» esâsına göredir. Hazreti Peygamber'in ve âile ferdlerinin vefâtları ile ilgili genişçe bir giriş bölümünün ardından; Hazreti Peygamber'in hayatımda vefât eden ve şehîd düşen sahâbilerle başlamış ve Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali devirlerinde vefât edenleri ayrı ayrı bölümler hâlinde kaydetmekten sonra da, hicrî 40-50, 50-60, 60-70... seneleri arasında vefât edenler şeklinde, onar senelik bölümlerle, kendi hayatının sondan bir evveline kadarki (hicrî 255) meşhur râvîleri yazmıştır. İşâret etmek yerinde olur ki, et-Târih'us-Sağîr daha sonra kaleme alınmış olduğu için, burada et-Târih'ul-Kebîr'de yer almayan isimler de kaydedilmistiir.³⁶

9) İbn Şebbe diye tanınan Ebû Zeyd 'Ömer b. Şebbe en-Nümeyrî el-Basrî (ö. 262/876) de bir kısım sahâbe hakkında bilgi veren müelliflerdendir. Özellikle İbn Hacer'in el-İsâbe'si içersinde yer yer kendisine atıflar yapılan İbn Şebbe'nin müstakil bir sahâbe tabakkatına rastlanmamaktadır.³⁷ Ancak, kaynakların, ünlü bir târihçi (ahbârı) olarak tanıttıkları İbn Şebbe'nin, ilk devir «Şehîr Târihi» hüviyetinde bir hayli eseri vardır.³⁸ Medîne, Mekke, Kûfe ve Basra şehirlerine dair kaleme aldığı eserlerinde, bu bölgelerde yetişen ve buralara yerleşen sahâbiler hakkında da bilgi vermiştir. Bildiğimiz kadarıyla «Târih'ul-Medînet'il-Münevvere»si basılmıştır.³⁹

- (35) et-Târih'ul-Kebîr'in hadîsleri üzerinde yaptığımız bir çalışmanın (tesbit ve tahrîc) tamamlanmak üzere olduğunu burada kaydetmek isteriz.
- (36) et-Târih'us-Sağîr, Agra 1323, Allahâbâd 1325 ve Kahire 1397/1977'de olmak üzere üç def'a basılmıştır. Son baskı daha sistemlidir.
- (37) İbn Şebbe'nin hayatı ve eserleri için bkz. İbn'ün-Nedîm, s. 112-113; Târihu Bağdâd, XI/208-210, r. 5914; Vefeyât'ül-A'yân, III/114, r. 463; Yâkût, Mu'cem'ül-Üdebâ, VI/48-49, r. 8; Tezkiret'ül-Huffâz, II/516-517; Tehzîb'üt-Tehzîb, VII/460-461; Esmâ'ül-Müellifin, I/780; Zirikli, V/206; Kehhâle, VII/286; Sezgin, GAS, I/345-346, r. 5.
- (38) İbn'ün-Nedîm, Hatîb el-Bağdâdi, Yâkût el-Hamevî bunların bir kısmını tanıtmış; İsmâîl Paşa ise tamâmına yakınını toplamıştır. Fuat Sezgin de dokuz eserini kaydetmiştir. Bkz. yukarıdaki kaynaklar.
- (39) Fehîm Muhammed Seltüt'un tâhkîki ile dört cild hâlinde Suûdî Arabistan'ın Cidde şehrinde neşredilen eser, baş tarafından eksik olup, yakın târihlerde basılmıştır (târihsiz). Kâtîp Çelebi, müellifin adını «Ömer b. Şeybe» şeklinde kaydetmiş, ölüm târihini de yazı ile «162» olarak vermiştir. Bkz. Keşf'üz-Zunûn, I/302.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

10) Tirmizî'nin çağdaşı ve şeyhi olan **el-F e s e v i** (ö. 277/890) de, bu sâhanın ünlü isimlerinden birisidir. Kaynaklar, onun eserinden hep, «et-Târih'ul-Kebîr» adı ile bahsederler.⁴⁰ Eserin orijinal yazmasının üstündeki isim ise «**Kitâb'ül-Ma'rifeti ve't-Târih**»dir. Nitekim, Fuat Sezgin de aynı adla kaydetmiştir.⁴¹ **Ebû Yûsuf Ya'kûb b. Süfyân el-Fesevî**'nin bu eseri de, muhaddis târihçilerin usûlüne göre kaleme alınmış bir «**Râvîler Tabakatı**» olup, müstakil *s a h â b e* tabakâtı degildir. Tesbitlerimize göre, İstanbul kütüphânelerinde eksik yazma nüshaları bulunmaktadır:

- a) Topkapı Sarayı Ktp. Revân Köşk kısmı, r.1554 (II. cild, 244 vr.).
- b) Es'ad Efendi Ktp. r. 2391 (III. cild, 355 vr.).⁴²

Eserin I. cildini tésbit edemedik. II. cildini ise, yerinde görüp inceleme imkânımız olmadı. Sâdece III. cildini inceleyebildik.

Kitâb'ül-Ma'rife'nin tamâmi, üç cild 29 cüzdür. Es'ad Efendi nüsha-sı, üçüncü cilddir ve 18-29. cüzleri içine almaktadır. **el-Fesevî** eserini, as-hâbin, fetihler münâsebetiyle dağılıp yerleştiği mühim coğrafî merkezle-re göre tertib etmiş ve her bölgede yerleşen ve yetisen *a s h â b*, *t â-bî 'ûn*, *t e b e'ut-t â b i în* ve *s o n r a k i l e r'i* tabaka takaba kaydetmiştir. Yer yer, her şahsin rivâyet ettiği hadîslerden örnekler de vermiştir.⁴³

11) Tirmizî ile aynı senede vefât eden **Ebû Bekir İbn Ebî Hayseme**

(40) **Tezkiret'ül-Huffâz**, II/582; **Tehzîb'üt-Tehzîb**, XI/385-388; **Kesf'üz-Zunûn**, I/299; **Esmâ'ül-Müellifîn**, II/537; **er-Risâlet'ül-Müstatrafe**, s. 126-127; **Kâtib Çelebi**, **el-Fesevî**'nin ölüm târihini «280» olarak kaydetmiştir.

(41) Bkz. **GAS**, I/319, r. 21.

(42) Bkz. Sezgin, aynı yer.

(43) **el-Fesevî**'nin «**Kitâb'ül-Ma'rifeti ve't-Târih**», adı geçen Topkapı Sarayı nüshası esas alınarak Bağdad'a neşredilmiştir. Dr. Ekrem Ziyâ el-Ömerî tarafından neşre hazırlanıp Irak Evkaf Divâni Başkanlığı'nca İslâmî Millâsı Diriltme serisinden üç kalın cild hâlinde (I. cild, 1394/1974; II. cild, 1395/1975; III. cild, 1396/1976 senelerinde) yayımlanmıştır. Yayımlanan I. cild, gerçekte eserin II. cildi olup, bunun büyük bir kısmı *s a h â b e*'ye tahsis edilmiştir. Henüz kayıp durumda olan I. cildin bulunması, ilim dünyâsına büyük bir hizmet olacaktır. Eserin ve müellifinin daha geniş bir tanıtılması için bzk. Mustafa Fayda, **Ebû Yûsuf Ya'kûb b. Süfyân el-Fesevî**, **Kitâb'ül-Ma'rife ve't-Târih**, İlâhiyat Fak. Dergisi, XXII, s. 383-384, Ankara 1978. Burada, matbû nüshayı haber vermenin ötesinde, ayrıca araştırmamızın matbaaya verilmek üzere olduğu bir sırada, incelememize de imkân sağlayân sayın Prof. Dr. Mustafa Fayda'ya teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Ahmed b. Zühayr (ö. 279/892) de, «et-Târih’ul-Kebîr» adlı bir eser kaleme almıştır.⁴⁴ Bağdâdî İsmâ’îl Paşanın «Târihu Ruvât’il-Hadîs» adı ile kaydettiği bu eser, Kâtib Çelebi’nin de işaret ettiği üzere, muhaddislerin usûlüne göre kaleme alınmış bir «Hadîs Râvîleri Târihi»dir. Eserin yazma nüshaları tesbit edilememiştir. Sonraki dönemde ashâb hakkında eser kaleme alan müelliflerce sık sık atıflar yapılmış olan bu eserin A s h â b’â da büyük ölçüde yer verdiği anlaşılmaktadır.

Öyle görülmeli ki, el-Buhârî dâhil, muhaddis târihçiler tarafından «et-Târih’ul-Kebîr» adı ile yazılmış olan eserlerin büyük çoğunluğu -belki de hepsi- siyâsî ve umûmî târih değil, Ashâb’ı da içine alan, birer «Râvîler Târihi» hüviyetini taşımaktadır.

12) et-Tîrîmîzî (ö. 279/892)’nin, neşre hazırladığımız «Tesmiyetü Ashâb’în-Nebî» adlı eseri, hicrî üçüncü asrin ikinci yarısında A s h â b hakkında kaleme alınmış kaynaklardan birisidir. Târihî seyir içindeki yerini gösterme durumunda olduğumuz bu eser üzerinde, ilerde bir değerlendirme yapacağımız için, şimdilik daha fazla ayrıntıya girmiyoruz.

13) ‘A b d â n’ diye isim yapmış olan Ebû Muhammed ‘Abdullah b. Muhammed el-Mervezî (ö. 293/906)’nin yüz cüzlük «Kitâb’ül-Mâ’rife»si de bu sâhanın kaynakları arasında zikredilmektedir.⁴⁵

14) M u t a y y e n lâkabı ile ün yapmış olan Ebû Ca’fer Muhammed b. ‘Abdullah el-Kûfî (ö. 297/909)’nin de «Sahâbe»ye dâir eser verdiği bildirilir.⁴⁶

15) Ebû Mansûr Muhammed b. Sa’d e l-Bâverdî (ö. 301/913), «Ma’rifet’üs-Sahâbe» adlı bir eserin müellifidir.⁴⁷ Yazma nüshalarına sahip olamadığımız bu eser, İbn Hacer’in, «el-İsâbe»de pek sık atıfta bulunduğu temel kaynaklardan birisidir.⁴⁸

(44) Tezkiret’ül-Huffâz, II/596; Keşf’üz-Zunûn, I/276; Esmâ’ül-Müellifîn, I/51; Sezgin, GAS, I/319-320, r. 22.

(45) Tezkiret’ül Huffâz, II/687-688; Esmâ’ül-Müellifîn, I/442; el-İsâbe, mukademîe kısmı, s. 3; Zirikli, IV/261.

(46) Tezkiret’ül-Huffâz, II/662; Esmâ’ül-Müellifîn, II/23; el-İsâbe’nin mukademîe kısmı; Sezgin, GAS, I/163, r. 116.

(47) Keşf’üz-Zunûn, II/1739; er-Risâlet’ül-Müstatrafe, s. 128.

(48) İbn Hacer, müellifin nisbesini, bâzan «el-Bâverdî», bâzan da «el-Mâverdî» şeklinde kaydetmektedir. Doğrusu, «el-Bâverdî» olmalıdır. Bâverd veya Ebîverd denen bu kasaba, Horasan bölgesinde Serâhs ile Nesâ arasında bulunmaktadır.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

16) İ b n'ü l-C â r û d söhreti ile tanınan Ebû Muhammed 'Abdullah b. 'Ali (ö. 307/919)'nin S a h â b e hakkında «**Kitâb'ül-Âhâd**» adlı bir eseri olduğunu, İbn 'Abd'il-Berr, kaynakları arasında zikreder.⁴⁹

17) ed-D o l â b i diye bilinen Ebû Bişr Muhammed b. Ahmed (ö. 310/923) de, «**Sahâbe**» hakkında eser veren müellifler arasında geçer.⁵⁰ Mevcûd biyografik ve bibliyografik kaynaklarda adına rastlayamadığımız «**Kitâb'ül-Mevlidi ve'l-Vefât**» isimli eseri, özellikle İbn 'Abd'il-Berr'in kullandığı kaynaklar arasında yer almaktadır.

Onun, «**Kitâb'ül-Künâ ve'l-Esmâ**» adlı eseri de ashâb bilgisinin temel kaynaklarındanandır. Nitekim müellif, büyük boy 170 sahîfe tutarındaki (metin) eserinin ilk altı sahîfesini Hazreti Peygamber'in isim ve künnyelerine, müteâkip 94. sahîfeye kadar da «**künnyeleri ile tanınan sahâbîler**»e tahsîs etmiştir. Geri kalan kısmı ise, yine künnyeleri ile tanınan tâbiûn ve sonraki nesillere ayırmıştır.⁵¹

18) Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-T a b e r i (ö: 310/922)'nin S a h â b e hakkında bilgiler ihtivâ eden «**Kitâbü Zeyl'ül-Müzîl**» adlı bir eserinin olduğunu⁵², yine İbn 'Abd'il-Berr'den öğreniyoruz. Taberî'nin meşhûr «**T â r i h**» i de bu konuda bilgi veren kaynaklar arasında alınabilir.

19) es-Serrâc diye ün yapmış olan Ebû'l-'Abbâs Muhammed b. İshâk (ö: 313/925)'in «**et-Târih**» adlı eseri de, Ashâb Bilgisi'nin kaynakları arasında kaydedilir.⁵³

20) Ebû'l-Kaasım 'Abdullah b. Muhammed el-B a ğ a v i (ö: 317/929), Sahâbe hakkında müstakil eser veren müellif olarak kendini gös-

(49) İbn 'Abd'il-Berr, el-İstî'âb'ın mukaddime kısmı.

(50) Tezkiret'ül-Huffâz, II/759; Esmâ'ül-Müellifin, II/31; el-İstî'âb'ın mukaddime kısmı; Sezgin, GAS, I/172, r. 142.

(51) Kitâb'ül-Künâ ve'l-Esmâ, hicri 1322 senesinde Haydarâbâd'da basılmıştır; ayrıca bkz. Sezgin, GAS, I/172, r. 142.

(52) Taberî'nin bu eserine, bibliyografik kaynaklarda rastlanamamıştır. Fuat Sezgin'in de yer vermediği bu eserin adı, el-İstî'âb'ın bir başka baskısında ise «**Kitâbü Zeyl'iz-Zeyl**» şeklinde yazılmıştır.

(53) İbn 'Abd'il-Berr, el-İstî'âb'ın mukaddime kısmı; Tezkiret'ül-Huffâz, II/731-735; Sezgin, GAS, I/173, r. 145.

Muhammed el-Mervezî (ö. 293/906)'nin yüz cüzlük «**Kitâb-ül-Ma'rife**»si

termektedir. Onun «Mu‘cem’üs-Sahâbe»⁵⁴ veya «Esmâ’üs-Sahâbe»⁵⁵ adlı eseri, kendisinden sonra kaleme alınan çalışmalarında, me’hz olarak çok kullanılmıştır.

el-Bağavî’nin, «Kebîr» ve «Sagîr» sıfatını taşıyan iki ayrı «Sahâbe Mu’cemi» tasnif ettiğini de, Bağdâdî İsmâ’îl Paşa haber vermektedir. Yazma nüshaları tesbit edilemediği için olmalıdır ki, Fuat Sezgin, müellifin bu eserine yer vermemiştir.⁵⁶

21) Ünlü muhaddis Ebû Dâvûd’un oğlu olan Ebû Bekir ‘Abdullah b. Ebî Dâvûd es-Sicistânî (ö: 316/929), her ne kadar Sahâbe’ye dâir müstakil bir eser vermemişse de, «el-M ü s n e d» adlı hadîs kitabı ile, bu sâhanın kaynakları arasında isim yapmıştır.⁵⁷

22) el-‘U k a y l i n isbesi ile tanınan Ebû Ca’fer Muhammed b. ‘Amr (ö: 322/934)’ın «Sahâbe» hakkında bir eseri olduğunu ve bu eserden «icâzet» yoluyla istifâde ettiğini, İbn ‘Abd’il-Berr’den öğreniyoruz.⁵⁸ Diğer kaynaklarda rastlayamadığımız bu eseri Fuat Sezgin de kaydeder, fakat yazma nüshalarından bahsetmez.⁵⁹

23) İ b n E b i H â t i m er-R â z i lâkabı ile tanınan Ebû Muhammed ‘Abdurrahman b. Muhammed (ö: 327/938) de, «Sahâbe» hakkında eser verenler arasında geçer. İbn ‘Abd’il-Berr’in, «Sahâbe hâkkî daki eserini mütâlâa ettim» diye kaydettiği⁶⁰ kitabını tesbit edemedik. Onun, Fuat Sezgin’in kaydettiği on kadar eseri arasında da yer almadı görülmektedir.⁶¹ Ancak, bu bilgilerin, Hadîs târihinde isim yapmış bir ilim adamı olan İbn Ebî Hâtîm er-Râzî’nin kabarık sayıda eserleri arasına serpiştirilmiş olması da düşünülebilir.

24) İ b n K a a n i şöhreti ile bilinen ‘Abd’ül-Bâkî b. Kaani’ el-Bağdâdî (ö: 351/962), «Mu‘cem’üs-Sahâbe» adlı bir eserin müellifidir.

(54) Tezkiret’ül-Huffâz, II/738; Esmâ’ül-Müellifin, I/444.

(55) Keşf’üz-Zunûn, I/89.

(56) Sezgin, GAS, I/176, r. 152.

(57) Tezkiret’ül-Huffâz, II/767-773; el-İstî‘âb’ın mukaddime kısmı; Esmâ’ül-Müellifin, I/444; Sezgin, GAS, I/174-175, r. 150.

(58) el-İstî‘âb’ın mukaddime kısmı.

(59) Tezkiret’ül-Huffâz, III/833-834; Esmâ’ül-Müellifin, II/33; Sezgin, GAS, I/177, r. 159.

(60) el-İstî‘âb’ın mukaddime kısmı.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

Eserin bilinen yegâne yazma nüshası, İstanbul Köprülü Kütüphânesi'nde bulunmaktadır⁶² Kütüphânenin 452 sıra numarasında kayıtlı olan bu nüsha, 464/1072 istinsah târihli olup 198 varak tutarındadır. Kendi içinde on cüze ayrılmış bulunan yazma, eksik değil tamdır. Ancak eser, M ü s n e d nev'inden bir hadîs kitâbı olup, Sahâbe isimleri a l f a b e - t i k siraya göre tasnif edildiği için «M u 'c e m» adı verilmiştir. Bu kaynağa da, sonraki müellifler tarafından çok atîf yapılmıştır.

25) İ b n ' ü s - S e k e n lâkabı ile tanınan Ebû 'Ali Sa'îd b. 'Osmân el-Bağdâdî (ö: 353/964)'nin ismi de, S a h â b e hakkında eser veren müellifler arasında geçmektedir. Bibliyografik kaynaklarda bir kısım eserleri kaydedilmişse de, İbn 'Abd'il-Berr'in me'hazları arasında yer alan Sahâbeye dâir bilgilerin bulunduğu «Kitâb'ül-Hurûf»unu sâdece ismi ile biliyoruz.⁶³

26) E b û H â t i m Muhammed b. Hîbbân el-Büstî (ö: 354/965)'nin de, Sahâbe'ye dâir eser kaleme aldığı İbn Hacer'den öğreniyoruz⁶⁴ Onun «Esmâ'üs-Sahâbe» adlı eserinin bir yazma nüshasının, İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi'nde (A. 1101, vr. 83b-158a, istinsah 1165/1752) bulunduğu Fuat Sezgin kaydetmektedir.⁶⁵

İbn Hîbbân'ın «Kitâbü Meşâhîri 'Ulemâ'il-Emsâr»ı da, bu sâhanın temel kaynaklarındandır. (*). Müellîf bu eserinde; Medîne, Mekke, Basra, Kûfe, Şam, Mîsîr, Yemen ve Horasan bölgelerinde yerleşen 418 sahâbîyi ayrı yarı tanıtmıştır. (s. 4-61)

27) et-T a b e r â n î nisbesi ile meshûr olan Ebû'l-Kaasım Süleymân b. Ahmed (ö: 360/970)'in «el-Mu'cem'ül-Kebîr fi Esmâ'is-Sahâbe» si, bu sâhanın tanınmış kaynaklarındandır. M ü s n e d nev'inden bir

(61) Sezgin, GAS, I/178-179, r. 162; ayrıca bkz. Tezkiret'ül-Huffâz, III/829-832; Esmâ'ül-Müellifin, I/513.

(62) Bkz. Sezgin, GAS, I/188-189, r. 202.

(63) Gerekli bilgi için bkz. Tezkiret'ül-Huffâz, III/937; el-İsti'âb ve el-İsâbe'nin mukaddime kısımları; Esmâ'ül-Müellifin, I/389; Sezgin, GAS, I/189, r. 203.

(64) Bkz. el-İsâbe'nin mukaddime kısmı; ayrıca bkz. Esmâ'ül-Müellifin, II/45.

(65) Sezgin, GAS, I/189-191, r. 205.

(*) Bkz. M. Fleischhammer neşri, Kahire 1379/1959.

Hadîs kaynağı olan bu eser, sahâbe isimlerinin alfabetik sırasına göre tasnîf edildiği için «Mu‘cem» ünvânı ile adlandırılmıştır. Neşrine başlanmış bulunan eserin matbû nüshasının tamamlanıp tamamlanmadığını bilemiyoruz. (*) Ancak, İstanbul kütüphânelerinde bir kaç yazma nüshasının bulunduğuna işaret edelim.⁶⁶ Görmeye çalıştığımız yazma nüshaları içinde en güzel, Topkapı Sarayı III. Ahmed Kütüphânesi'nde (Nu: 465, istinsah 599/1203) kayıtlı olanıdır.

28) Ebû'l-Feth el-Ezdî diye tanınan Muhammed b. Hüseyin el-Mevsilî (ö: 374/984) de, Sahâbe isimleri hakkında eser vermiştir. Fuat Sezgin dışındaki biyografik ve bibliyografik kaynaklar, onun bu sâhadaki eserine yer vermemiştir⁶⁷ el-Ezdî'nin, Hazreti Peygamber'den hadîs rivâyet eden sahâbilerin isimleri ile, yine Hadîs nakleden meşhûr tâbi'ûn isimlerini alfabetik sıraya göre tertîb ettiği bu eserinin, uzunca bir ismi vardır: «Zikru ismi külli sahâbiyyin ravâ 'an Resûlillâhi (s.a.s) emrân ev nehyen ve men ba'dehû min'et-tâbi'i'n...». Eserin tertibi ve muhtevâsı, büyük ölçüde, Tirmizî'nin «Tesmiyetü Ashâb'in-Nebî»sine benzemektedir. Lâleli nüshasını inceleme imkânı bulduğumuz eserin, İstanbul kütüphânelerinde iki yazma nüshası bulunmaktadır:

- a) Süleymaniye-Lâleli Ktp., Nu: 3729/8, vr. 73b-92a, nesih, ist. 733/1333.
- b) Topkapı Sarayı III. Ahmed Ktp., Nu: 2969/5, vr. 525a-532b, ist. 628/1231

29) İbn Şâhîn diye bilinen Ebû Hafs 'Ömer b. Ahmed el-Bağdâdi (ö: 385/995) de, Ashâb hakkında eser kaleme almış muhaddis târihçilerdendir.⁶⁸ İbn Hacer'in, isim tasrih etmeden me'hazları arasında bahsettiği eserleri, müellifin, 150 cüzlük «et-Târih»i ile, 1300 cüz tutarındaki «el-Müsned»i olmalıdır.⁶⁹ Biz, her iki eserin de yazma nüshalarına sahip değiliz⁷⁰

(*) Hamdi Abdülmecid es-Selefî'nin tâhkîki ile neşre hazırlanan eserin ikinci baskısına 1984 senesinde Musul'da başlanmış ve 1985 yılı içinde yedi cildi (şin harfine kadar) yayımlanmıştır.

(66) Diğer yazmaları için bkz. Sezgin, GAS, I/195-197, r. 217.

(67) Sezgin, GAS, I/199-200; r. 227; Târihu Bağdâd, II/243-244; Tezkiret'ül-Huffâz, III/967; Esmâ'ül-Müellifîn, II/50; Zîrikî, VI/329.

(68) Bkz. el-İsâbe'nin mukaddime kısmı.

(69) Esmâ'ül-Müellifîn, I/781.

(70) Bkz. Sezgin, GAS, I/209-210, r. 250.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

30) **İ b n M e n d e** lâkabı ile meşhûr olan Ebû 'Abdullah Muhammed b. İshâk el-İsfehânî (ö: 385/1005) de, Ashâb hakkında eser veren müelliflerdendir. Onun «*Esmâ'üs-Sahâbe*»⁷¹ veya «*Ma'rifet'üs-Sahâbe*»⁷² adlı eseri, günümüze kadar -eksik de olsa- ulaşabilen şanslılardandır. Eserin yegâne eksik nüshası, İstanbul Köprülü Kütüphânesi'nde (Nu: 242, vr. 317) bulunmaktadır.⁷³

Kapak yazısı «*Esmâ'ür-Ricâl*» olan eserin, müellif tarafından verilen esas ismi, «*Kitâb'üt-Târîh'il-müstahrac min kütüb'in-nâs li't-tezkireti ve'l-müstatraf min ahvâl'ir-ricâl li'l-ma'rife*»dir. Bu nüshanın incelenmesinden anlaşılacağı üzere, eserin aslı üç cild olup, kendi arasında cüzlere taâksim edilmiştir. Mevcûd nüsha ikinci cilddir ve, üçüncü cüzden başlayıp 21. cüz'ün sonuna kadar gelmektedir. Bu cildin sonundaki kayda göre, üçüncü cild, 22. cüz ile başlamakta ve hicrî 198 (M. 813) senesinde vefat eden muhaddislerle devâm etmektedir.

İbn Mende, ilk devir kaynakları arasında mühim bir yer işgâl eden bu eserinde, **A s h à b'ı** grup grup ele almış ve her grubu kendi aralarında **a l f a b e t i k** tertîbe göre sıralamıştır. Meselâ altıncı cüz (vr. 59a), «**Bedr'e iştirâk eden Muhâcirûn ve Ansâr'ın isimleri**» başlığını taşımaktadır. Müellif, Ashab'ın rivâyet ettiği hadîslerden örnekler verdiği gibi, onların hangi konularda hadîs naklettilerini de kaydetmiştir. İkinci cildin son kısmı ile üçüncü cild, Ashâb'dan sonrakilere tahsîs edilmiştir. Eksik cildlerinin bulunup eserin ortaya çıkarılması, İslâm kültür târihi açısından büyük bir hizmet olacaktır.

31) **E b û N u 'a y m** Ahmed b. 'Abdullah el-İsfehânî (ö: 430/1038), dana çok «*Hilyet'ül-Evliyâ ve Tabakâ'tül-Asfiyâ*» adlı eseri ile tanınır. Ancak onun, «*Ma'rifet'üs-Sahâbe*» adlı eseri de, kendi sahâsesinin değerli kaynaklarından birisidir.⁷⁴ Bu eserin de yazma nüshaları günümüze kadar gelebilmiştir. Topkapı Sarayı III. Ahmed Kütüphânesindeki nüsha (Nu: 497, vr. 353, istinsah 551/1156) son derece kıymetlidir.

(71) *Keşf'üz-Zunûn*, I/89; *Esmâ'ül-Müellifin*, II/57. İsmâ'il Paşa, «*Kitâb'ül-Ma'rife*»yi ayrıca ikinci bir eser olarak da kaydetmiştir.

(72) Sezgin, *GAS*, I/214-215, r. 267. Burada, Şam-Zâhiriye ve Medîne-Şeyhüllâm Kütüphaneleri'nde bulunan eksik nüshalara da işaret eder.

(73) Sezgin, a.g.y.; Weisweiler, š. 110-111, r. 77.

(74) *Tezkiret'ül-Huffâz*, III/1097; *Keşf'üz-Zunûn*, II/1739; *Esmâ'ül-Müellifin*, I/74-75.

Brockelmann'ın işaret ettiği⁷⁵ Feyzullah Efendi (Nu: 1527) nüshasını ise görüp inceleme imkânımız olmamıştır.

Zehebî, müellifin «Fezâil'üs-Sahâbe» adlı bir başka eserinden daha bahsederse de⁷⁶, bunun yazma nüshasını tesbit edemedik.

32) el-Müsstâğıfirî nisbesi ile ün yapmış olan Ebû'l-'Abbâs Ca'fer b. Muhammed (ö: 432/1040) de, muhaddis târihçilerdendir. Onun «Ma'rîfet'üs-Sahâbe» adlı eserinin⁷⁷ yazma nüshaları tesbit edilememiştir.

33) İbn 'Abd'il-Berr şöhreti ile tanınan Ebû 'Ömer Yûsuf b.'Abdullah el-Kurtubî (ö: 463/1071), bu sâhanın yaygın isimlerinden birisidir. Ashâb'a dâir kaleme aldığı «el-İstî'âb fî Ma'rîfet'il-Ashâb» adlı eseri ise matbûdudur.⁷⁸ Eser, 'Ali Muhammed el-Becâvî nesrindeki sıralamaya göre, 4227 sahâbîyi içine almaktadır.

Müellif, eserinin mukaddimesinde: «... Hiç bir dîn yoktur ki, onların âlimleri, kendi peygamberlerinin arkadaşları hakkında bilgi toplamaya itinâ göstermemiş olsun. Zîrâ o sahâbîler, peygamberle ümmeti arasında köprü vazifesi görmüşlerdir.» dedikten sonra, kendisinden önce pek çok âlimin, Aşhâb'hakkında kitap yazdığını belirtir ve bu eserlerin umûmî bir değerlendirmesini yapar. Daha sonra, eserini kaleme alışının gerekçelerini dile getirir ve arkasından da, istifâde ettiği kaynakları sıralar.

Rivâyet gelenegi'nin henüz revaçta olduğu dönemin müelliflerinden olan İbn 'Abd'il-Berr, istifâde ettiği kaynakların bir kısmına «kîrâat», bir kısmına da «icâzet» metodu ile sahip olmuştur.

Bizim yukarıdan beri tanıtmaya çalıştığımız kaynakların büyük çoğunluğu, İbn 'Abd'il-Berr'in «el-İstî'âb»ının me'hazleri durumundadır. Ancak, o günün İslâm coğrafyasının en batı noktasında (Endülüs) eserini kaleme almış olan İbn 'Abd'il-Berr, Doğu İslâm dünyâsının takrîben yüz sene öncesinin nesriyâtını tâkip edememiştir. Bu sebeple olmalıdır ki, me'hazleri arasında; İbn 'Kaani' (ö: 351/962), Taberâni

(75) Brockelmann, GAL, S.I/617.

(76) Tezkiret'ül-Huffâz, III/1097.

(77) Tezkiret'ül-Huffâz, III/1102-1103; Keşf'üz-Zunûn, II/1739; Esmâ'ül-Müellifîn, I/253.

(78) Mısır'da 1328/1910 senesinde el-İsâbe'nin kenarında basılmıştır. Ayrıca, Ali Muhammed el-Becâvî tarafından tâhâkîk edilen dört cildlik bir nesri de Mısır 1380/1960'da yapılmıştır. Bu baskının indeksi de vardır.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

(ö: 360/970), İbn Şâhîn (ö: 385/995), İbn Mende (ö: 395/1005), Ebû Nu‘aym (ö: 430/1038) ve el-Müstaғfirî (ö: 432/1040) gibi Doğu’lu müelliflerin eserlerine rastlanmamaktadır.

Burada -yeri gelmişken- eserin ismi ile ilgili olarak yapılan bir tenkîd’i dile getirmekte fayda vardır. İbn Hacer, kendi eseri olan «el-İsâbe»nin me’hzelerini sıralarken, İbn ‘Abd’il-Berr’in «el-İstî’âb»ına da yer vererek:

«İbn ‘Abd’il-Berr, kendisinden önce yazılan kitaplardaki bütün bilgileri içine aldığı zanniyla, eserine, el-İstî’âb adını vermiştir. Hâlbuki o, bir çok bilgiyi gözden kaçırmuştur» der.⁷⁹

İbn Hacer’in bu tenkidi, sonrakiler tarafından da aynen tekrarlanmıştır.⁸⁰

Ne var ki, İbn ‘Abd’il-Berr, «el-İstî’âb»ının mukaddimesinde: «...Bu eserimin, öncekilere nisbetle, daha çok isim ihtivâ edip, daha çok faydalı ve daha az külfetli olacağını ümidi ederim. Ancak, hiç bir şekilde, bütün isimleri içine aldığı iddiâsında olağanımda ifâde etmeliyim. İtirâf ediyorum ki, kusurlu olmak, insanın en belirgin vasfidir» demektedir.⁸¹

İbn ‘Abd’il-Berr, bir bakıma, kendisinden önceki birikimi, ilk def'a, büyük ölçüde bir araya toplayan isim olarak karşımıza çıkmaktadır. O devrin şartları içinde değerlendirilince, «el-İstî’âb» ismi, son derece isabetli görülmektedir.

Artık ondan sonra, «Zeyl» yazma, yâni bir önceki çalışmanın eksigini tamamlama çığırının açıldığı müşâhede edilmektedir.

34) İbn Fethûn şöhreti ile tanınan Endülüslü Ebû Bekir Muhammed b. Halef el-Mürsî (ö. 520/1126), İbn ‘Abd’il-Berr’in el-İstî’âb’ına iki cildlik bir «zeyl» yazan müellifdir. Onun, «el-İstilsâk ‘alâ’l-İstî’âb» adlı eserinin⁸² yazma nüshası tesbit edilememiştir.

(79) Bkz. el-İsâbe’nin mukaddime kısmı, I/3, Mısır 1328.

(80) Meselâ, Prof. Okiç, **Bâzi Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler**, s. 67.

(81) el-İstî’âb’ın mukaddime kısmı, I/10.

(82) el-İsâbe’nin mukaddime kısmı; Emâ’ül-Müellifin, II/84; Zeylü Keşf’iz-Zunûn, I/73.

35) **E b û M û s â el-M e d i n i** diye bilinen Muhammed b. 'Ömer el-İsfehânî (ö. 581/1185) de, önceki dönemin eserlerine «z e y l» yazan müelliflerdendir. Bilhassa İbn'ül-Esîr'in temel kaynaklarından olan Ebû Mûsâ, daha önce tanıttığımız İbn Mende (ö. 395/1005) ve Ebû Nu'aym el-İsfehânî (ö. 430/1038)'nin eserlerine ayrı ayrı z e y l yazmıştır. Onun:

- a) «**Zeylü Esmâ'is-Sahâbe**» adlı kitabı, İbn Mende'nin eserinin zeylidir.⁸³
- b) «**Tetimmetü Ma'rifet'is-Sahâbe**» adlı olanı da, Ebû Nu'aym el-İsfehânî'nin eserinin tamamlayıcısıdır.⁸⁴

Her iki eserin de yazma nüshalarını tesbît edemedik.

36) **I b n'ü l-E s î r** diye ün yapmış olan 'Izz'üd-dîn Ebû'l-Hasan 'Ali b. Muhammed el-Cezerî (ö. 630/1233), A s h â b hakkında eser veren meşhûr müelliflerden birisidir. İbn'ül-Esîr, kendi devrine kadar yazılan eserlerdeki bilgileri tekrar bir araya toplayan ikinci isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun Ashâb hakkındaki eserinin adı «**Üsd'ül-Ğâbe fi Ma'rifet'is-Sahâbe**»dir. Geniş açıklamalarda bulunduğu mukaddimedeki ifâdesine göre, eserinin muhtevâsı, daha önce kaleme alınan d ö r t çalışmaya dayanmaktadır. Bunlar:

- a) İbn Mende (ö. 395/1005)'nin «**Esmâ'üs-Sahâbe**»si;
- b) Ebû Nu'aym (ö. 430/1038)'in «**Ma'rifet'üs-Sahâbe**»si;
- c) Ebû Mûsâ (ö. 581/1185)'nın, İbn Mende'ye yazdığı «**Z e y l**»i;
- d) İbn 'Abd'il-Berr (ö. 463/1071)'in «**el-İstî'âb**»ıdır.

Daha önce de işaret ettiğimiz üzere, İbn 'Abd'il-Berr, yukarıdağı ilk iki eseri göremediği için kitabına alamamış, -bu ikisi ve ayrıca bir kaç eser hariç- diğer bütün çalışmaları büyük ölçüde, ilk def'a olarak, bir araya toplamıştı. Ona göre daha geniş imkânlarla sahip olan İbn'ül-Esîr ise; bir yandan İbn 'Abd'il-Berr'in el-İ s t î'â b'i gibi derli toplu bir kaynağa, bir yandan da ondan sonra elde edilen bilgileri toplayan Ebû Mûsâ'nın çalışmalarına sahip olmakla, kendi devrine kadar geçen zamânın en zengin muhtevâlı eserini vermiştir.

(83) Bkz. Üsd'ül-Ğâbe, I/4; el-İsâbe, I/3; Keşf'üz-Zunûn, I/89; Esmâ'ül-Müelli-fin, II/100.

(84) Tezkiret'ül-Huffâz, IV/1335; Keşf'üz-Zunûn, II/1739; Esmâ'ül-Müelli-fin, II/100.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

Üsd'ül-Ğâbe, muhtevâsı sâdece A s h â b'a tâhsîs edilmiş bir eserdir. Bir kaç def'a basılmış olup, biz, sâdece iki baskısını inceleme imkânı bulabildik.⁸⁵ Son baskında verilen müteselsil numaralamaya göre, eserde 7703 sahâbî tanıtılımaktadır.

37) **F e t h'u d-d i n** Ebû Muhammed 'Abdullah b. Muhammed el-Mahzûmî el-Halebî el-Ka y s e r â n i (ö. 703/1303) de, A s h â b hakkında eser veren müelliflerdendir. Onun, «Ma'rifet'üs-Sahâbe» adlı bir eser yazdığını, Kâtib Çelebi⁸⁶ ve Bağdâdî İsmâ'il Paşa⁸⁷dan öğreniyoruz. Eserin mâhiyeti hakkında bilgi elde edilememiştir.

38) **ez-Z e h e b i** nisbesi ile meşhûr olan Ebû 'Abdullah Muhammed b. Ahmed b. 'Osmân' (ö. 748/1347), ünlü İslâm târihçilerindendir. Onun, müstakil olarak A s h â b hakkında yazdığı eserinin adı «Tecrîdü Esmâ'is-Sahâbe»dir. Eser, orijinal bir çalışma olmayıp, kendisinin de ifâde ettiği üzere⁸⁸, yukarıda 36. sırada tanıtmış olduğumuz İbn'ül-Esîr'in «Üsd'ül-Ğâbe»sinin bir hulâsasıdır. ez-Zehebî burada, Ashâb'ın sâdece isimlerini ve onları tanıtıcı mâhiyette çok kısa öz bilgileri almış, diğer bütün mâmûmatı «t e c r i d» etmiş, yâni onları soyup atmıştır. Bir başka ifâde ile, alfabetik sıraya göre, Ashâb'ın bir «l i s t e»sini çi-karmıştır.

Son senelerde, Beyrut'ta, târihsiz iki cildlik bir baskısı yapılmış olan eser, 778 sahîfe hacmindedir. Tamâmi, 8866 sahâbî ismi ihtivâ etmektedir. Halbuki Ü s d'ü l-Ğ â b e'de 7703 sahâbînin yer aldığı daha önce kaydetmiştik. Aradaki 1163 isimlik fark, kendisinin önsözde belirttiği gibi, İ b n 'A s â k i r (ö. 571/1175)'in «Târihu Dîmeşk»ı, A h m e d b. H a n b e l (ö. 241/855) ve B a k i y b. M a h l e d (ö. 276/889)'in «Müsned»leri, İ b n S a 'd (ö. 230/844)'in «Tabakât»ı, E b û'l-F e t h İ b n S e y y i d'in-N â s (ö. 734/1334)'in «Uyûn'ül-Eser fi Fünûn'il-Megâzî ve ve's-Şemâil ve's-Siyer»i gibi eserlerden yaptığı ilâveler sonucu ortaya çıkmış olmalıdır.

(85) Beş cild hâlinde 1280/1864 târihinde Mısır'da basılan nüsha ile; yedi cild hâlinde, Muhammed İbrâhim el-Bennâ ve Muhammed Ahmed 'Âşur tarafından neşre hazırlanıp, 1390-1393/1970-1973 yıllarında Mısır'da basılan nüshası. Bu son baskı, numaralıdır.

(86) Keşf'üz-Zunûn, II/1739.

(87) Esmâ'ül-Müellifin, I/464.

(88) Tecrîdü Esmâ'is-Sahâbe'nin mukaddimesi.

Yeri gelmişken, ez-Zehebî'nin bir başka eserine daha işaret etmek isteriz: Onun, «Tezkiretü'l-Huffâz» adlı dört cildlik⁸⁹ «Muhaddisler Târihi»nin başdan 47 sahîfesi, Hadîs rivâyet eden ünlü Sahâbîler'e tâhsîs edilmiştir. ez-Zehebî burada, 23 Sahâbîyi ayrı ayrı tanittıktan sonra, üç sahîfe kadar uzunca bir de isim listesi vermiştir. Hadîs rivâyet eden ünlü erkek ve kadın sahâbîleri derli toplu bir arada görme bakımından, bu liste ehemmiyet arzetmektedir.

39) İbn Hacer el-Askalânî söhreti ile isim yapan Şîhâb'üd-dîn Ahmed b. Hacer (ö. 852/1448), klâsik devrin, Asħâb hakkında eser veren «son» müellifi olarak bilinir. Onun bu sâhadaki eserinin adı, «el-İsâbe fî Temyîz-iş-Sahâbe»dir. Bu eser, bir kaç def'a basılmıştır.⁹⁰

el-İsâbe'de, isimlerin sıralanışı alfabetik'tir. Ancak, kendisinin de eserin mukaddimesinde belirttiği gibi, her harfin isimlerini, -eğer varsa- kendi içinde dört kısma ayırarak tasnîf etmiştir:

- a) Sahâbî olduğu üzerinde ihtilâf edilmeyenler.
- b) Hazreti Peygamber hayatı iken doğan, fakat temyîz yaşına basmamış olan çocuklar.
- c) Câhiliye ve İslâm devrinde yaşadığı hâlde, Hazreti Peygamberle buluşamayan ve onu görmeyen kimseler. Hadisçiler dilinde bu gibilere «Muhabîrâm» denir.
- d) Önceki dönemin Asħâb'a dair kaynaklarında, yanlışlıkla isimlerine yer verildiği hâlde, gerçekte sahâbî olmayan kimseler. Bunlar da, daha çok «Tâbiîn» neslinden olanlardır.

İbn Hacer, bu eserinde 12.300 kadar isim kaydetmiştir. Ancak, bu isimlerin hepsi sahâbî olmadığı gibi, bir kısmının damîk-e rrer olduğu görülmektedir. Aynı şahsın, hem isim hem de künye bölümünde ayrı ayrı ele alınışı, rakamların yekûnünü arttırmıştır. Yine, bir şahsın, hem birinci bölümde «sahâbî» olarak, hem de üçüncü bö-

(89) Haydarâbâd 1377/1958 (üçüncü baskı).

(90) Görebildiğimiz ilk baskısı, büyük boy dört cild, Mîsr 1328/1910. 'Ali Muhammed el-Becâvî tarafından tâhkim edilerek sekiz cildlik bir neşri daha yapılmıştır ki, sonunda indeksi de bulunan bu baskının, 1383-1392/1963-1972 tarihleri arasında tamamlandığı, eserin önsöz'ü ve sonsöz'ü sonundaki târihlerden anlaşılmaktadır.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

lümde «m u h a d r a m» sıfatı ile ayrı ayrı kaydedildiği de olmuştur. Bu sebeple, yukardaki yekûn rakamı bir hayli eksilmiş olacaktır.⁹¹

İbn Hacer el-'Askalânî'den sonra da, A s h â b hakkındaki çalışmalar durmuş değildir. Ne var ki, daha sonra yazılanların hiç birisi, orijinal bir hüviyet taşımamakta ve eskiye göre bir yenilik getirmemektedir. Bu yüzden, l i s t e m i z'i burada kesmek durumunda kalıyoruz.

TESMİYETÜ ASHÂB'İN-NEBÎ'NİN YERİ

T i r m i z i'den önceki ve sonraki dönemlerde A s h â b hakkında yazılan eserlerin, daha yerinde bir ifâde ile, A s h â b'a dâir bilgiler bulunan kaynakların, k r o n o l o j i k bir listesini yukarıda sunmuş bulunuyoruz. Ancak, neşre hazırlanan bir eserin târihî yerini tesbit maksadıyla kaleme aldığımız ö n s ö z mâhiyetindeki b u a r a s t i r m a n ın hacmini daha fazla genişletmemek düşüncesiyle, bir kısım tesbitlerimizi buraya almadığımızı da ifâde etmeliyiz.

Sunduğumuz listedeki eserlerin incelenmesinden anlaşılacığı üzere, T i r m i z i'nin «Tesmiyetü Ashâb'ın-Nebî»si için, kendi nev'inin ilk çakışmasıdır, denebilir. Zîrâ, daha önceki dönemde, muhtevâsı s â d e c e Ashâb'a tahsîs edilmiş bir başka çalışmaya rastlanmamaktadır. Nitekim, gerek Tirmizî'nin yaşı muâsırları İ b n S a 'd (ö: 230/844), H a l i f e b. H a y y â t (ö: 240/854) ve el-B u h â r î (ö: 256/870)'nin eserleri; gerek akrâni olan el-F e s e v î (ö: 277/890) ve E b û B e k i r İ b n E b î H a y s e m e (ö: 279/892) gibi muhaddis târihçilerin çalışmaları, muhtevâ zenginliklerine rağmen, müstakil S a h â b e T â r i h i değildirler. Bunların hepsi de, bir bakıma, Ashâb'ı da içine alan, «Râvîler Tabakâtı» veya «Muhaddisler Târihi» hüviyetini taşımaktadırlar.

Daha önceleri başlatılan S i y e r ve M a ğ â z i nev'inden eserler ise, esas olarak Hazreti Peygamber'i anlatmayı gâye edindikleri için, onun şahsiyetinden ayrı düşünülemeyecek olan A s h â b'ına da -dolayısiyle- yer vermişlerdir.

(91) Bu mükerrer durumu gösteren bir kaç misâli ilerde kaydedeceğiz. Ayrıca, el-İsâbe'nin, hicri 1328 târihli dört cildlik baskısında 12.295 isim bulunduğu; el-Becâvi tahkikli sekiz cildlik son baskısında ise 12.304 isim yer aldığı da kaydedelim. Bu iki baskı arasındaki dokuz isimlik bir farkın nereden ileri geldiği hususu tahkike muhtaçtır.

M ü s n e d veyâ M u 'c e m 'ü s - S a h â b e ünvânı altında tasnif edilen kaynaklar da, esâsına, Sahâbîler Tabakâtı değil, H a d î s metinlerinin ilk râvîlerine (Ashâb'a) göre tasnîf edildiği metin kaynaklarıdır. Bu nevîden eserlerde, sâdece hadîs rivâyet eden sahâbîler bulunmakta, Hazreti Peygamber'in hayatı ve İslâm'ın ilk senelerinde mühim hizmetler görmüş ve fakat hadîs rivâyet etme imkânı bulamadan erken devirlerde vefât etmiş sahâbîler yer almamaktadır.

Zamanla, Hadîs rivâyet eden ve etmeyen Sahâbîleri bir arada görme ve Ashâb neslini diğerlerinden ayırma arzûsu, «**Ashâb'a dâir müstakil eserler**» verilmesi ihtiyâcını ortaya çıkarmıştır. İşte, T i r m i z ì'yi, bu ihtiyâca ilk def'a cevap veren muhaddis olarak değerlendirmemiz, yerinde bir tesbit olur kanâatindeyiz. Maamâfih o, «**S e m â i l**»nev'inin doğusunda da öncülüük eden ilk muhaddis olarak târihî yerini almış durumdadır.⁹²

Her teşebbüs, başlangıçta mükemmel değildir. Onun eksikleri, zaman içinde giderilip geliştirilmiştir. Bu nevîden teşebbüsler, sâdece bir çiğiri açış yönüyle târihî ehemmiyeti hâizdirler. Tirmizî'nin eseri de, bugün sâhip olduğumuz zengin muhtevâlı eserler ile karşılaştırıldığında, pek fazla bir kıymet ifâde etmeyebilir. Ancak o, ilk teşebbüs oluşu dolayısıyle târihî değer taşımaktadır.

«Tesmiyetü Ashâb'in-Nebî» S a h â b e i s i m l e r i'nin alfabetik sırasına göre tertîb edilmiş bir eserdir. Ancak, «**Asere-i Mübessere**», bu sıraya dâhil edilmeden, başa alınmıştır. Ne var ki, isimlerin sıralanışında sâdece ilk harfleri göz önünde bulundurulmuş, aynı harfle başlayan isimlerin ikinci ve üçüncü harfleri, sıralamada dikkate alınmamıştır. Bu husûs, isimlerin tâkîbinde güclük doğurmaktadır. Biz de, târihî hüviyetini bozmamak için, eserin bu tertîbine hiç dokunmadık.

Eserdeki S a h â b i a d e d i'ne gelince: Neşre esas aldığımiz Şehîd Ali Paşa nûşinasının sonunda, «**Baştan sona kadar, bütün bunların (isimlerin) yekûnù 707 veyâ 706 kişidir**» kaydı bulunmaktadır. Halbuki bizim yaptığımız sayıma göre, bu rakam 735'e ulaşmaktadır. Aradaki 28 isimlik farkın nereden geldiği tesbit edilememiştir. Lâleli nûshasından

(92) Bkz. Ali Yardım, **Şemâîl Nev'inin Doğusu ve Tirmizî'nin Kitâb'üs-Şemâili**, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fak. Dergisi, C. I, s. 349-409, İzmir 1983.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

alınan bir kaç isim, bu kadar fark ortaya çıkarmamaktadır. Esâsen, bâzi harflerin sonundaki icmâlî rakamlar, esas metinde kaydedilen isimlerin toplamına uymamaktadır. Meselâ «e l i f» ile başlayan isimlerin sonundaki icmâlî rakam «31» dir; fakat tanıtılan isim «35»dir. «Z e»nin icmâlî rakamı «22», tanıtılan isim «25»; «s i n»de rakam «59», tanıtılan ise «64»dur.

Eserin en büyük eksikliklerinden birisi, «Kadın Sahâbîler»e hiç yer vermemiş olmasıdır. Bunun sebebi de anlaşılamamıştır. Maamâfih bu durum, el-B u h â r f'ının «et-Târih'ul-Kebîr»i için de variddir. Onda da, hiç bir kadın sahâbî bulunmamaktadır.

Halbuki, daha önceki dönemde İ b n S a 'd ve H a l i f e b . H a y y â t ; sonraki asırlarda da İ b n 'A b d ' i l - B e r r , İ b n ' ü l - E s i r ve İ b n H a c e r gibi müellifler; isimler bölümünden sonra «K ü n â» (Künyeler) bölümünü koymuşlar, daha sonra da «Kitâb'ün-Nisâ» (Kadın Sahâbîler Bölümü) başlığı altında, ayrı bir kısım ayıragelmışlardır.

Matbû nûshada koyduğumuz harekelerin tamâmının, nesre esas aldığıımız Şehîd Ali Paşa nûshasından alındığını ve başka bir ilâvede bulunulmadığını burada belirtmemiz yerinde olacaktır.

TÎRMÎZÎ'NIN SAHÂBÎ ANLAYIŞI

T i r m i z i , «Sahâbî kimdir?» sorusunun cevâbına bu eserin de hiç temâs etmemiştir. Onun bu eserinden, kabûl ettiği s a h â b î l i k şartlarını tesbit etmemiz mümkün olmamaktadır. Ancak, S ü n e n'in son kısmındaki «Ebvâb'ül-Menâkib» bölümünde, bir b â b ş u başlığı taşımaktadır:

«Bâbü mâ câe fî fazlî men raâ'n-Nebiyye (s.a.s.) ve sahibehû»⁹³ yâni «Hazreti Peygamber (s. a. s.)'i gören ve onunla sohbet eden kimselerin fazileti hakkında gelen rivâyetler bâbı». Buradan anlaşılabileceği üzere, Hazreti Peygamber'i görmek ve onunla birlikte bulunmak, Tirmizî için, o kimseňin S a h â b î olmasının şartı kabûl edilmiştir.

(93) Tirmizî, Sünen, XIII/242 (İbn'ül-'Arabî el-Mâlikî şerhi ile), Mısır 1350-1352/1931-1934; V/694, Menâkib, bâb: 57 (Kahire 1385 /1965 baskısı).

Maamâfih bu görüş, hocası el-Buhârî'nin görüşünüün aynıdır. Nitekim onun, «el-Câmi'u's-Sâhih»de açtığı bâb başlığı da aynı meallededir ve daha sarıhtır: «Bâbî fezâili ashâb'în-Nebî (s.a.s) ve men sahibe'n-Nebiyye (s.a.s.) ve raâhü min'el-müslimîn fehve min ashâbihî»⁹⁴ yâni «Hazreti Peygamber (s.a.s.)'in ashâbinin faziletleri bâbı. Hazreti Peygamber (s.a.s.)'in sohbetinde bulunan veyâ onu gören müslümanlar, onun ashâbindandır».

Böylece, her iki muhaddisin de sahâbî anlayışı, yine kendi eserlerinden tesbît edilmiş olmaktadır.

Bu duruma göre, Tirmizî'nin «Tesmiyetü Ashâb'în Nebî»ye aldığı isimler, onun görüşüne göre, sahâbî olduğu kesinlik kazanan kimseler oluyor. Ancak, sahâbî sayısı, buraya alınanların çok üstünde olduğunana göre, isimlerin seçilişinde ne gibi bir ölçüt kullanıldığı -ilk bakışta- belli olmamaktadır. Bunlar; kendisine ulaşan sahâbî isimleri midir, yoksa onlardan sâdece hadîs rivâyet etmiş olanlar midir, ya da topladığı hadîslerde ismi geçen sahâbîler midir? gibi ihtimâlleri göz önünde bulundurarak yaptığımız karşılaşışmalar, bu soruların cevâbını, «hiç birisi değil» şeklinde sonuçlandırmıştır.

Nitekim, Tirmizî'nin Sünne'ninde «lehû sohbetün» açıklaması ile kaydettiği bir kısım sahâbinin, bu eserine alınmadığı görülmüştür. Yine, Hazreti Peygamber'in hayatımda küçük bir çocuk olduğunu ve bütün rivâyetlerinin, bizzât Hazreti Peygamber'den değil de, diğer sahâbîlerden duymak suretiyle gerçekleştigini kaydettiği sahâbîlere ise bu eserinde yer verdiği müşâhâde edilmiştir. Öyle ki, «'Abdullah b. 'Ukeym» ve «Ebû Ma'bâd el-Cühenî» gibi, Hazreti Peygamber'i görmemiş ve sâdece onunla mektuplaşmış zevâti da «Tesmiye» ye aldığı olmuştur.

TIRMIZÎ'NIN FAYDALANDIĞI KAYNAKLAR

Rivâye t'e bağlı târih bilgilerinde bir kaynağa dayanma zarûreti, bilinen bir gerçekettir. Kendisinden en az iki asır önce yaşamış kimselerin hüviyetleri hakkında müstakil kitap yazan Tirmizî de, bu bilgileri, muhakkak ki bir önceki araştırcılardan edinmiş olmalıdır.

Tirmizî'nin, kimlerden istifâde ettiğini, gerek bu eserinden, gerek

(94) el-Buhârî, el-Câmi'u's-Sâhih, Kitâbü bed'il-halk, IV/188, İstanbul 1315.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

diger kitaplardan çikarmak -kismen- mümkün olmaktadır. Kendisi, «Tesmiyetü Ashâb'ın-Nebî»nin bir kaç yerinde sadece A h m e d b. H a n b e l ve el-B u h â r î'ye atiflar yaparak, onların görüş ve tercîhlerini kaydetmiştir. Eserde, başka muhaddislerin ismi hiç geçmemektedir. Fakat, S ü n e n'in sonundaki ifâdeleri, bu husûsu aydınlatıcı mâhiyettedir:

«Burada (Sünen'de); hadîslerdeki illetler, râvîler ve târih ile ilgili olarak verilen bîlgiler, t â r i h kitaplarından elde ettiğim bilgilerdir. Bunların çogunu, M u h a m m e d b. İ s m â 'îl (el-Buhârî) ile karşılıklı görüşerek edindim. Bu bilgilerin büyük çogunluğu M u h a m m e d (el-Buhârî)'den, pek azı da 'A b d u l l a h (b. 'Abdurrahmân ed-Dârimî) ve E b û Z ü r 'a (er-Râzî)'dan alınmıştır. Ben, Irak bölgesinde olsun, Horasan havâlisinde olsun; mânâdaki illetler ve, târih ve sened bilgisi konusunda, M u h a m m e d b. İ s m â 'îl (el-Buhârî) den daha bilgili bir kimse görmedim.» der.⁹⁵

Buna göre; A h m e d b. H a n b e l (ö: 241/855), Ebû Muhammed 'Abdullah b. 'Abdurrahmân ed-D â r i m i es-Semerkandî (ö: 255/869), el-B u h â r i (ö: 256/870), E b û Z ü r 'a 'Ubey-dullah b. 'Abd'ül-Kerîm er-R â z i (ö: 264/878) gibi zevât, T i r m i z i'nin, «târihi konular»daki kaynakları oluyor.⁹⁶ Bu sebeple biz, eserin tâhkîki sırasında, A h m e d b. H a n b e l'in «Müsned»i ile, el-B u h â r i'nin «et-Târih'ul-Kebîr»ini dâimâ el altında bulundurduk ve, istinsah hatâsı olma ihtimâli bulunan noktalarda, birinci plânda bu iki eseri h a k e m kabûl ettik.

TÎRMIZÎ'NIN SONRAKİLERE TE'SİRİ

«Tesmiyetü Ashâb'ın-Nebî»yi, daha sonraki dönemin eserleri ile mükâyeseye geçmeden önce, bir noktanın belirtilmesi yerinde olacaktır. Bu da, meşhûr «S ü n e n» musannifları içerisinde, T i r m i z i dışında hiç birinin, eserlerinde, «S a h â b e» için ayrı bir b ö l ü m ayrılmamış olmalarıdır. Gerçekten, ed-D â r i m i, E b û D â v ü d, en-N e s â i, İ b n M â c e, ed-D â r e k u t n i, el-B e y h a k i gibi

(95) Tirmizi, Sünen, XIII/303 (İbn'ül-'Arabi el-Mâlikî şerhi ile); V/738 (yeni baskı).

(96) Tirmizi, Ahmed b. Hanbel ile bizzat görüşmemiş, ona âit bilgileri talepleri vâsitasıyla edinmiştir. Bkz. Tehzîb'ü'l-Tehzîb, I/72.

ünlü muhaddislerin Sünenerlerinde, «**Kitâbü Ma'rifet'is-Sahâbe**» ve- yâ «**Kitâbü Menâkib'is-Sahâbe**» başlığı altında ayrı bir bölüm olmadığı gibi; bu muhaddislerin, Sahâbe'ye dâir, bilinen müstakil eserleri de bulunmamaktadır. Sünenernev'inden eser veren muhaddisler içinde, Tirmizî tek istisnâ olarak karşımıza çıkmaktadır.

İste, bu özelliği dolayısıyle olmalıdır ki; **İbn 'Abd'il-Berr**, **İbn'ül-Esîr** ve **İbn Hacer** gibi, kendilerinden önceki literatürü derleyip toplayan târihçiler, Tirmizî'ye sık sık atıflar yaptıkları, hattâ yegâne kaynak olarak Tirmizî'yi gösterdikleri hâlde, diğer Sünener sâhiplerine, nâdiren ve tâlî derecede yer vermişlerdir. Bu maksatla, el-İstî'âb ve Üsû'l-Ğâb e'yi yer yer, el-İsâb e'yi ise baştan sona gözden geçirdiğimizi ve aksini gösteren kayda değer bir işarette rastlayamadığımızı ifâde etmek isteriz.

Klâsik dönemin en hacimli ve son eseri diyebileceğimiz **İbn Hacer**'in el-İsâb e'sinde, Tirmizî'ye çok sık atıflar yapıldığı görülmektedir. Bu atıfların ise, bir kısmı «Sünener»ine, bir kısmı da «**Tesmiyetü Ashâb'in-Nebî**»ye atıf şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

İbn Hacer'in, Tirmizî'nin «Sünener»ine yaptığı atıflarda kullandığı ifâde, umûmiyetle «**Ravâ et-Tirmizî min tarîkı...**» yâni **Tirmizî**, şu sened zinciri ile bu sahâbinin rivâyet ettiği hadisi kaydetmiştir, şeklindedir. «**Tesmiyetü Ashâb'in-Nebî**»ye atıf yaptıklarında kullandığı formüll ise, «**Zekerahû et-Tirmizî fi's-Sahâbe**» yâni, **Tirmizî**, **Sahâbe**'ye dâir yazdığı eserde bu sahâbiyi kaydetmiştir, tarzındadır.

Meselâ; **Eflah**⁹⁷, **Rifâ'a b. Zeyd**⁹⁸, **Sihberet'ül-Ezdi**⁹⁹, **Safvân** veya **İbn Safvân**¹⁰⁰, **'Amir b. Mes'ûd el-Cümehî**¹⁰¹, **Mârib**¹⁰², **Ebû Hâtîm el-Müzenî**¹⁰³ vb. gibi daha bir çok isim hakkında verilen mâmûmat, Tirmizî'ye atfedilmektedir. Ancak, bu isimlerin hiç birisi, «**Tesmiyetü Ashâb'in-Nebî**»de yer almamakça, hepsi de «Sünener»de bulunmaktadır.

(97) Tirmizî, **Sünener**, II/221, r. 381; **İbn Hacer**, **el-İsâbe**, r. 230.

(98) **Sünener**, V/244-247, r. 3036; **el-İsâbe**, r. 2666.

(99) **Sünener**, V/29, r. 2648; **el-İsâbe**, r. 3098.

(100) **Sünener**, V/475, r. 3404; **el-İsâbe**, r. 4091.

(101) **Sünener**, III/162, r. 797; **el-İsâbe**, r. 4429.

(102) **Sünener**, III/256, r. 913; **el-İsâbe**, r. 7583.

(103) **Sünener**, III/394-395, r. 1084; **el-İsâbe**, IV/39, **Künâ**, r. 232.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

Öteyandan; Sâbit b. ed-Dâhhâk, Sâbit b. Yezîd b. Vedî'a, Sa'lebe b. Zehdem¹⁰⁴, el-Cârûd b. el-Mu'allâ, Cebele b. Hârise, Zû'l-Esâbi', Zû'z-Zevâid, Seleme b. Sahr, 'Âmir b. Tufeyl, 'Abdullah b. 'Âmir, Ebû Rimse et-Temîmî gibi isimler hakkında verilen bilgilerde, kimisi yegâne kaynak, kimisi de birinci derecede ağırlıklı me'haz olarak, Tirmîzî'nin «Tesmiyetü Ashâb'in-Nebî»si gösterilmiştir. Bunlardan, meselâ «'Âmir b. Tufeyl» adı sahâbî, önceki kaynaklardan İbn Sa'd, Halîfe b. Hayyât, Ahmed b. Hanbel ve el-Buhârî gibi müelliflerin eserlerinde yer almamakta; sonrakilerden İbn 'Abd'il-Berr¹⁰⁵, İbn'ül-Esîr¹⁰⁶ ve İbn Hacer¹⁰⁷ gibi târihçiler ise, tek kâynak olarak Tirmîzî'yi göstermektedirler.

Bu bakımdan Tirmîzî, her iki eseri ile de, Ashâb'a dâir bilgiler bakımından, kendisinden sonra gelenlere bir hayli bilgi aktarmış durumdadır.

İbn Hacer'in, Tirmîzî'ye atfen verdiği bilgiler arasında tutarsızlıklar da göze çarpmaktadır. Meselâ, Bekir b. Hâris el-Enmârî (r. 74) ve Serîk b. Hanbel el-'Absî (r. 3897) gibi isimleri, «Zekerahû et-Tirmizî fî's-Sahâbe» şeklinde, Tirmîzî'nin «Tesmîye» sine atîf yaparak vermişse de, Tesmîye'nin her iki nüshasında da bu isimler yer almamaktadır. Bu durumu, ya İbn Hacer'in bir zîhûlü veyâ eserin bize ulaşmamış nüshalarında bulunup da, bizim nüshalarımızda atlanmış bilgiler olarak değerlendirmemiz gerekecektir.

Tabâkât kitapları açısından bir noktaya daha işaret etmekte fayda mülâhaza ediyoruz: Bilindiği üzere, Arab-İslâm geleneğinde bir şahîs tanıtılırken, onun ismi, üç ayrı yönü belirtilerek kaydedilir. Künye, neseb ve nisbe tarzında kendini gösteren bu tanıma şekli, günümüz araştırmacıları için bir hayli problem ortaya çıkarmaktadır.¹⁰⁸ Öyle ki, kaynağın birisinde sâdece «künye»si ile kaydedilen bir şahîs, bir başkasında «nesebi» ile tanıtılmakta, bir diğerinde

(104) İbn Hacer, Tirmîzî'nin, «Sa'lebe b. Zehdem el-Hanzalî»ye dâir verdiği bilgiyi, «Sa'lebe b. Ebî Belte'a» (r. 905) için kullanmıştır. Halbuki Tesmiye'de böyle bir isim yoktur.

(105) el-İstî'âb, III/7.

(106) Üsd'ül-Ğâbe, III/84.

(107) el-İsâbe, II/251, r. 4396.

(108) İsimlerin tanıtılışı ve Tabâkât kitaplarının kullanılması hususunda daha geniş bilgi edinmek için bkz. Ali Yardım, Hadîs II, s. 117 vd.

de «n i s b e»si ile, yâni mensûb olduğu kabîle veyâ şehir ile yazılımaktadır. İşte bu durum, aynı şahsa âit bilgilerin değişik kaynaklardan toplanmasında müşkilât çıkarmaktadır.

Meselâ, «Rifâ'a b. Yesribî» adlı sahâbî, Tirmizî'nin «Tesmiye»sında «r» harfinde geçtiği hâlde, bir kısım kaynaklarda «Ebû Rimse et-Teymî» veyâ «et-Temîmî» veyâ «el-Belevî» şeklinde «K ü n â» (Künyeler) bölümünde bulunmaktadır.¹⁰⁹ İbn Hacer gibi bâzıları ise, her iki yerde de ayrı ayrı kaydetmişlerdir.¹¹⁰ Bu örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür.

Yeri geldiği için, bilinen bir problemi bir daha tekrar etmekte fayda mülâhaza ediyoruz: İslâm dünyâsında, özellikle hicrî beşinci asır sonlarından itibâren, kaynaklar çoğalıp da gayretler azalınca; telhis, tecrîd, ihtişâr, cem' isimleri altında; önceki kaynakları kısaltan, bir kısım bilgileri atan veyâ özetleyen, bir kaçını anahatlarıyla birleştiren eserler verilmeye başlanmıştır. Böylece, önceki devirlerin cildler tutarındaki eserleri, bir kaç yüz sahîfeye indirilmiştir. Sâhamız dışına taşmadan ifâde etmek gerekirse, gerek Hadîs metinlerine ve gerek Hadîs İlimleri'nin çeşitli şûbelerine dâir eserlerde yapılan bu tasarrufların, İslâm maârifine büyük ölçüde yâra aldırmış olduğunu söylemek isterez. Farkına varılarak veyâ varılmayarak açılmış olan bu çığır, bir tâsfiye hareketidir, demeye gönlümüz râzi olmuyor.

Hâliyle, «ders notu» mâhiyetinde henüz tâhsîl çağındaki talebe-lerin istifâdesine sunma maksadı ile yazılanlarla, meseleleri «halk seviyesi»ne düşürme gâyesine mâtuf olarak kaleme alınanlar, kendi hizmet sâhaları içinde kalmak şartıyla, son derece yerinde ve lüzûmlu bir hizmet kabûl edilmiştir. Ancak, bu maksatlarla yazılan eserler, ilim adamları tarafından «k a y n a k» olarak kullanılmağa ve esas kaynaklar devre dışı bırakılmağa başladığı anda, İslâm maârifi bir müddet yerinde, daha sonra da geriye doğru saymağa başlamakta ve fâsid bir dâirede dönüş mukadder olmaktadır.

E sâs'ı yaşatanın teferruatı olduğu bilinmektedir. İlk devir eserlerinde, gerek hadîslerin sebeb-i vürduları içersinde,

(109) Meselâ, el-Buhârî, **Kitâb'ül-Künâ**'da (s. 29, r. 251) «Ebû Rimse et-Teymî» şeklinde kaydeder. Tirmizî, **Sünen**'de (V/119, r. 2812) aynı şekilde verir ve arkasından ismini açıklar.

(110) el-İsâbe, I/520, r. 2683 (**Rifâ'a b. Yesribî**); IV/70, Künâ, r. 413 (**Ebû Rimse el-Belevî**).

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

gerek tabakat kitaplarındaki bilgiler arasında teferruat sahibilecek en ince çizgilerin, temel meselelerin yanında birlikte kaydedildiği müşâhede edilmektedir. Meselâ bir şahsin hayatı anlatırken; parmağına taktiği yüzüğün mâdeni ve hangi elinin hangi parmağına takıldığı, ağızındaki takma ve yapma dişler, saçını boyayıp boyamadığı ve boyadığı renk, kılık-kıyâfetine, giyim-kuşamına titiz olup olmadığı, elbiselerinin kumaşı, rengi ve deseni, oturuş tarzı, konuşma tavrı... gibi insan şahsiyetine ölü kazandıran küçük çizgiler, temel davranışların yanında verilememiştir. Böylece, esas - teferruat ayrimi yapılmadan bütünlüğü koruma ve geleceğin araştırcılara da sâlim düşünme ve sihhatli karar verme imkânı sağlama rîrâseti gösterilmiştir.

Son devir eserlerinin «hülasa» olarak verilen bilgilerinde ise bu durumu görmek pek mümkün olmamaktadır. Bu türden eserlerde, pek çok kıymetli mâmûmatın fedâ edildiği, hattâ alınanlarda da, çoğu zaman tercih edenin tutumuna bağlı olarak, haksız tasfiyelerin yapıldığı gözden kaçmamaktadır. Bu durumun, bir meseledeki bütünlük fikrini zedeleyisi bir tarafa, zaman zaman eksik ve yerine göre yanlış anlamalara yol açtığı da bir gerçektir.

İşte bu noktada, ilk devir kaynaklarının nesre hazırlanması ve bunların kullanılır hâle getirilmesi yolundaki gayretlerin ehemmiyeti, bir zaruret hâlinde kendini hissettirmektedir.¹¹¹

(111) İlk devir kaynaklarına inme meselesi, bazı çevrelerce «ideolojik bir slogan» olarak da kullanılmaktadır. Bizim ise, ne bu türden sloganları tekrarlamaya ihtiyâcımız, ne de «polemik»ten öte geçmeyen bu neviden görüşlere iltifâtimız vardır. İlk devir kaynaklarının ehemmiyetini belirtmek, diğer devirlerin kendine has original eser ve fikirlerine bigâne kalmayı gerektirmemelidir.

ESERİN YAZMA NÜSHALARI

Tesbîtimize göre, «**Tesmiyetü Ashâb'in-Nebî**»nin bilinen iki yazma nûshası mevcuttur. Bunlar da, İstanbul Süleymânîye Kütüphânesi bünyesinde yer alan **Şehîd Ali Paşa** ve **Lâleli** bölümlerinde kayıtlı bulunmaktadır:

1) Ş e h i d A l i P a ş a N ü s h a s i :

Kayıd numarası	: 2840/2.
Varak	: 10b - 26b.
Eb'ad	: 160 x 130 mm.
Satır	: 14 - 17 arasında değişmektedir.
Yazı	: Nes-tâ'lîk. Ancak, 21b - 22a'nın hattı değişik olup, bu iki sahîfe reyhânî hatla yazılmıştır ve 14 satırdır.
Cild	: Sırtı meşin, üzeri kâğıd, mîklepli, tezhîbsiz.
İstinsâh	: 776 H. (1374 M.)

2) L â l e l i N ü s h a s i :

Kayıd numarası	: 2089/1.
Varak	: 1b - 11a.
Eb'ad	: 150 x 105 mm.
Satır	: 19.
Yazı	: Nesih (düzgün değil).
Cild	: Siyah meşin, şemseli, zincirekli, mîklepli ve şirâzeli.
İstinsâh	: Yok. Sondan 18 isim eksik. Ancak, mecmâanın 12b - 30a varaklıları arasında, el-Buhârî 'nın « Kitâb'üz-Zu'afâ »sı bulunmaktadır ki, bu nûsha da aynı müstensih tarafından yazılmıştır. Bunun sonundaki f e r â g kaydı, 731/1331'dir.

NÜSHALARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Eserin **Lâleli** nüshasındaki ismi, «**Tesmiyetü Ashâbı Resûlîlah (s.a.s)**»dır.¹¹² Bu nüshanın baş tarafında «**rivâyet zinciri**» bulunmaktadır. Ancak, sondan 18 isimle hâtime kısmı yazılmamış, eksik bırakılmıştır. Bu sebeple, istinsâh târihi bulunmamaktadır. Bu nüshada -dipnotlarında da görüleceği üzere- çok fazla **i m l â** hatâsı göze çarpmaktadır. Ayrıca, yer yer satır atıldığı ve ara ara bir kısım isimlerin düştüğü de olmuştur. Bölüm başlıklarında, sâdece «**elif, be, te, se...**» şeklinde **h a r f** kullanılmıştır. Bölüm sonlarında ise, o bölümde yer alan isimlerin **y e k û n** rakamları hiç verilmemiştir. Çok az yerinde **h a r e k e** kullanılmıştır. Bu ve benzeri sebeplerden dolayı, neşir için bu nüshayı esas almadık. Buna rağmen, **Şehîd Ali Paşa** nüshasında atlanan yerlerin telâfisinde ve yapılan bir kısım hatâların tashîhinde, bu nüshanın son derece yardımî dokunmuştur.

Şehîd Ali Paşa nüshasına gelince: Eser'in bu nüshada ki ismi, «**Tesmiyetü Ashâb'în-Nebî (s.a.s.)**»dir. Maamâfîh, eserin ismi dâhil, metin içinde de, Lâleli nüshasında «**Resûlullah**» olarak kullanılan ifâde, bu nüshada hep, «**en-Nebî**» şeklinde yazılmıştır. Bu nüshanın «**rivâyet zinciri**» ve «**semâ' kaydı**» yoktur. Yer yer atlanan isimler olmuşsa da, diğer nüshaya göre, hatâ nisbeti çok azdır. Bölüm başlıkları, -metinde de görüleceği üzere- harflerin telâffuzlarına göre ve «**b â b**» kelimesi ilâve edilerek, meselâ «**Bâb'ül-elif, Bâb'ül-bâ, bâb'üt-tâ..**» şeklinde verilmiştir. Öte yandan, «**zi, fe, kaf, mim, ye**» harfleri ile başlayanlar dışındaki isimlerin **y e k û n** rakamları ve en sonunda da eserin **i c m â l î** rakamı kaydedilmiştir. Ancak, bunların 13'ünde, rakamlar, kaydedilen isimlerin mikdârından eksik çıkmıştır. Bu nüshada, okumayı kolaylaşdıracak şekilde **h a r e k e** de kullanılmıştır. Bu özellikleri dolayısıyle, eserin neşre hazırlanışında, **Şehîd Ali Paşa** nüshasını esas alındı. Eserin ismi dâhil, bu nüshanın tertîbini -bir iki ismin sırasını değiştirmeye dışında- hiç bozmadık. Lâleli nüshasından yaptığımız ilâvelere ise, dipnotlarında işaret ettik.

(112) Weisweiler, Brockelmann ve Prof. Okiç, eserin sâdece Lâleli nüshasından haberdâr oldukları için, kitabı ismini, o nüshadaki şekliyle kaydetmişlerdir. Sezgin de aynısını benimsemiştir. Biz ise, neşre esas aldığımız **Şehîd Ali Paşa** nüshasındaki ismi aynen muhâfaza ettik.

KISALTMA VE İŞARETLER

- Buhârî : Buhârî, et-Târih'ul-Kebîr.
- el-Künâ : Buhârî, Kitâb'ül-Künâ.
- Müsned : Ahmed b. Hanbel, Müsned.
- Krs. : Karşılaştır.
- L : Lâleli nüshasının işaretidir.
- Nu : Numara.
- r. : Rakam, sıra numarası.
- | | : İki çizgi arasındaki kısım, esas nüshada olmayıp da, Lâleli nüshasından yapılan ilâvelerdir.
- < > : Siyâk îcâbı bizim tarafımızdan ilâye edilen kelimeler.
- (2a) : Esas nüşhanın varak (yaprak) numaraları sahîfe kenarında, Lâleli nüshasınınki ise metin içinde bu işaretle gösterilmiştir.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

- 1) Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, I-VI, Mısır 1313.
- 2) Âşık, Dr. Nevzat, **Sahâbe ve Hadîs Rivâyeti**, İzmir 1981.
- 3) Brockelmann, **Geschichte der Arabischen Litteratur (GAL)**, Leiden 1937.
- 4) el-Buhârî, el-Câmi 'us-Sahîh, I-VIII, İstanbul 1315.
- 5) el-Buhârî, et-Târîh'ul-Kebîr, I-VIII, Haydarâbâd 1362.
- 6) el-Buhârî, **Kitâb'ül-Künâ**, Haydarâbâd 1360.
- 7) el-Buhârî, et-Târîh'us-Sağîr tahkik: Mahmûd İbrâhîm Zâyid, Kahire 1397/1977.
- 8) Cebeci, Lutfullah, **İnâm-ı Tirmizî** (Makale), Atatürk Ü. İslâmî İlimler Fak. Dergisi IV, Ankara 1980.
- 9) Çelebi, Dr. Ahmed, **İslâm'da Eğitim-Öğretim Târihi**, trc. Ali Yardım, İstanbul 1976.
- 10) ed-Dôlâbî, **Kitâb'ül-Künâ ve'l-Esmâ**, Haydarâbâd 1322.
- 11) Ebû'l-Feth el-Ezdî, **Zikru ismi külli sahâbiyyin ravâ 'ân Resûlillâhi (s.a.s)** emran ev nehyen ve men ba'dehû min'et-tâbi'in, Süleymaniye-Lâleli Ktp., Nu: 3729/8 (yazma).
- 12) Ebû Nu'aym el-Isfehânî, **Ma'rifet-üs-Sahâbe**, Topkapı Sarayı III. Ahmed Ktp., Nu: 497 (yazma).
- 13) Esin, Emel, İslâm Ansiklopedesi «**Tirmiz**» maddesi.
- 14) el-Fesevî, **Kitâb'ül-Ma'rifeti ve't-Târîh**, III. cild, Es'ad Efendi Kütpâhesi Nu: 2391 (yazma).
- 15) Halîfe b. Hayyât, **Tabakat'ur-Ruvât**, I-II. kısım, Dîmeşk 1966.
- 16) el-Hâkim en-Nîsâbûrî, **el-Müstedrek 'alâ's-Sahîhayn**, I-IV, Haydarâbâd 1334-1342.
- 17) Hatîb el-Bağdâdî, **Târîhu Bağdâd**, I-XIV, Beyrut 1350.
- 18) Hatîb el-Bağdâdî, **el-Câmi'u li-Ahlâk'ır-Râvî ve Âdâb'is-Sâmi'**, I-II, Tahkîk: Dr. Mahmûd et-Tâhhân, Riyâd 1403/1983.
- 19) el-Heysemî, **Mecme'uz-Zevâid ve Menbe'ul-Fevâid**, I-X, Beyrut 1967.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

- 20) İbn 'Abd'il-Berr, *el-İstî'âb fî Ma'rifet'il-Ashâb*, I-IV, Mısır 1328
(el-İsâbe'nin kenarında).
- 21) İbn'ül-Esîr, *Üsd'ül-Ğâbe fî Ma'rifet'is-Sahâbe*, I-V, Mısır 1280.
- 22) İbn'ül-Esîr, *el-Lübâb fî Tehzîb'il-Ensâb*, I-III, Beyrut (trz.).
- 23) İbn'ül-Esîr, *el-Kâmil fî't-Târih*, I-XIII, Beyrut 1385/1965.
- 24) İbn Hacer, *el-İsâbe fî Temyîz'is-Sahâbe*, I-IV, Mısır 1328/1910.
- 25) İbn Hacer, *Tehzîb'üt-Tehzîb*, I-XII, Beyrut 1958 (1325 tarihli baskıdan offset).
- 26) İbn Hacer, *el-Metâlib'ül-Âliye*, I-IV, Kuveyt 1393.
- 27) İbn Hallikân, *Vefeyât'ül-A'yân*, I-VIII, Beyrut 1397/1977.
- 28) İbn Hibbân, *Kitâbü Meşâhîri 'Ulemâ'il-Emsâr*, nşr. M. Fleischhamer, Kahire 1379/1959.
- 29) İbn'ül-'Imâd, *Şezerât'üz-Zeheb*, I-VIII, Beyrut (trz.).
- 30) İbn Kaani', *Mu'cem'üs-Sahâbe*, Köprülü Küütüphanesi Nu: 452 (yazma).
- 31) İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, I-XIV, Mısır 1351-1358/1932-1939.
- 32) İbn Mende, *Kitâb'üt-Târih'il-Müstahrac min Kütbîn-Nâs li't-Tezkireti ve'l-Müstatraf min Ahvâl'ir-Ricâl li'l-Ma'rife* (Ma'rifet'üs-Sahâbe), Köprülü Ktp. Nu: 242 (yazma).
- 33) İbn'ün-Nedîm, *el-Fîhrîst*, Beyrut 1398/1978.
- 34) İbn Sa'd, *et-Tabakât'ül-Kübrâ*, I-VIII, Beyrut 1380/1960.
- 35) İslâm Ansiklopedisi, «Tirmizî» maddesi.
- 36) İsmâ'il Paşa (Bağdâdlı), *Esmâ'ül-Müellifîn*, I-II, İstanbul 1951-1955.
- 37) İsmâ'il Paşa (Bağdâdlı), *Zeylû Keşf'iz-Zunûn*, I-II, İstanbul 1364-66/1945-47.
- 38) Kâtip Çelebi, *Keşf'üz-Zunûn*, I-II, İstanbul 1360-1362/1941-1943.
- 39) Kehhâle, Ömer Rızâ, *Mu'cem'ül-Müellifîn*, Dîmeşk 1376-1381/1957-1961.
- 40) el-Kettânî, *er-Risâlet'ül-Müstatrafe*, Dîmeşk 1383 (III. baskı).
- 41) Koçkuzu, Dr. Ali Osman, *Hadîs İlimleri ve Hadîs Târihi*, İst. 1983.

- 42) Müslim, **el-Câmi'us-Sahîh**, I-V (nşr. Fuâd Abdülbâkî), Mısır 1374/1955.
- 43) Nûreddîn 'Kır, **el-Îmâm'üt-Tirmizî ve'l-Müvâzenetü Beyne Câmi'ihi ve Beyne's-Sahîhayn**, Dimeşk 1390/1970.
- 44) Okiç, Prof. M. Tayyib, **Bazı Hadîs Meseleleri Üzerinde Tetkikler** İstanbul 1959.
- 45) es-Saymerî, **Ahbâru Ebî Hanîfe ve Ashâbihî**, Haydarâbâd 1394/1974.
- 46) Serkis, Elyan, **Mu'cem'ül-Matbû'ât'il-'Arabbiye**, I-II, Mısır 1349-1931
- 47) Sezgin, Prof. Dr. Fuat, **Geschichte des Arabischen Schrifttums (GAS)**, Band I, Leiden 1967.
- 48) Şemseddîn (Günaltay), **İslâm'da Târih ve Müverrihler**, İstanbul 1340-1342.
- 49) et-Taberânî, **el-Mu'cem'ül-Kebîr fî Esmâ'is-Sahâbe**, Topkapı Sarayı III. Ahmed Ktp., Nu: 465 (yazma).
- 50) et-Tirmizî, **Sünen** (İbn'ül-'Arabî el-Mâlikî şerhi ile, I-XIII, Mısır 1350-1352/1931-1934; I-V, Kahire 1356-1385/1937-1965.
- 51) Weisweiler, **İstanbuler Handschriftenstudien zur Arabischen Traditionsliteratur**, İstanbul 1937.
- 52) Yâkût el-Hamevî, **Mu'cem'ül-Büldân**, I-V, Leipzig 1866-1973.
- 53) Yâkût el-Hamevî, **Mu'cem'ül-Üdebâ**, I-VII, Mısır 1923-1925.
- 54) Yardım, Dr. Ali, **Hadîs I-II**, İzmir 1984 (Dokuz Eylül Üniversitesi Yayıını).
- 55) Yardım, Ali, **Şemâil Nev'inin Doğuşu ve Tirmizî'nin Kitâb'üs-Şemâili**, Dokuz Eylül Üniversitesi İslâhiyat Fakültesi Dergisi, sayı: I, İzmir 1983.
- 56) ez-Zehebî, **Tecrîdü Esmâ'is-Sahâbe**, I-II, Beirut (trz.).
- 57) ez-Zehebî, **Tezkiret'ül-Huffâz**, I-IV, Haydarâbâd 1376/1956.
- 58) ez-Zehebî, **Mîzân'ül-İ'tidâl fi Nakd'ir-Ricâl**, I-IV, Mısır 1382/1963.
- 59) Ziriklî, **el-A'lâm**, I-XI, Beirut 1389/1969.

ابوعتبث مول السر حصل الله عليه عليةكم ابو سعيد الخدري استغيل زرامية ابو تليل
جدع عبد الجبار من حضر ابوعتبث مول ابو شيبة الخدرى جدع عذر من ثانى الاصحاح
ابومالوى الاشعرى ابو المعلم حداوى الامتدادى المتملى ابو حميره من الحال
الاصحاحى ابو سوبك ابو الفيل من جديده الحسيني ازال سمع جدر حرس
عبيد الله السقى دعا لحامد حرب ابو السمح حادم السر حصل الله عليه عليةكم

رسول الله صل الله عليه ونوره بيته مارسون نهينا بجمع كتب
 أول الفتن بيعايه وبيعه اوبيته وأجمله روى العالم
 ومصالحه على يده قال الله
 يوم الفراع عاذر النعيم
 سيد الراشدين يوم الحج
 الاطاشر شهيد الامر وكت
 وكت سور وعماء
 نلت خط الامام انت
 مصلحا حافظ الله والدين
 المدار
 كلام الله
 ملائكة حملوا الموت نفث المسموم
 دعاء علىك يا امام السلام قدر الكلب
 دعاء علىك يا امام طلاق العذر فتوبيه
 دعاء علىك يا امام السماح ربنا سماح
 دعاء علىك يا امام القبر شورهم بعید
 دعاء علىك يا امام سمعنا اصحاب
 الكورب ما المدار

والى الله طلب الاماء العاد كل الهداد
 طلاق العذر على ابا الله والشفع كل الشفاعة
 من ادركه الشفاعة حيا بانت
 وقال عليه الله ذهنه المطهور بنياء
 ورانه في فاجرا فتحه طلاقه دعاء
 على الله من سعاده امر از شفاعة
 وياه العطايان طلاقه بالارض يابع
 الله كل طلاقه دعاء على الله اوله ما
 درجه بعضه المران احلكت
 الله طلب الاماء
 لكت هناد دعاء
 طلاق هذه الاماء الحيار
 لهن الفتن
 طلاق على الله منه دكم العبلون
 رشكيه حرام
 دلسون الدخن
 رشكيه

⁵⁰ أبو حَيْرَةَ الصُّبَاحُ * أبو الْحَمَراءُ * أبو تَعْلَةَ الْأَنْصَارِيُّ *

(26b) ⁵² أبو مُوَهِّبَةَ مولى / رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ستَّةٌ

⁵³ وَارْبَعُونَ نَفْسًا .

⁵⁴ ⁵⁵ وَجَمِيعُ ذَلِكَ مِنْ أَوْلَى إِلَى آخِرِهِ سَبْعَمَائَةٍ وَسَبْعَةٍ أَوْ سَتَّةٍ .

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ اَجْمَعِينَ .

وقع الفراغ على يدى الفقير محمد بن شهاب الوابك ^{وَيَّ}(*)

في يوم الجمعة الاولى من شهر الله الاصم رب سنت

ست وسبعين وسبعمائة . نقلت من خط الامام الكبير مولانا

حافظ الملة والدين البخاري رحمه الله

46 Buhârî, Kitâb'ül-Künâ'da "س"

(S) maddesinin son kısmı noksan; Müsnedde ise yok. Krş Üsd'ül-Gâbe, V/223; Tehzîb'üt-Tehzîb, XII/125.

47 Buhârî, el-Künâ'da ve Müsned'de yok. Krş. Üsd'ül-Gâbe, V/186.

48 Buhârî el-Künâ'da (s.28,Nu:235) "... الصنابحي"; Üsd'ül-Gâbe'de "... الصباجي" (V/183) dir.

49 Buhârî el-Künâ'da ve Müsned'de yok. Krş. Üsd'ül-Gâbe, V/154.

50 Krş. Buhârî, el-Künâ,s.25,Nu:205

51 Buhârî el-Künâ'da yok. Krş. Müsned, IV/136; Üsd'ül-Gâbe, V/313.

52 Krş. Buhârî, el-Künâ,s.73,Nu:692; Müsned, III/488.

53 Mevcut 47'dir.

54 Buradaki tereddüt,(lâm) harfi ile başlayan isim yekûnünün "2 veya 3" şeklinde verilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

55 Mevcut yekûnise 734 veya 735'dir. Aradaki 28 isimlik farkın, büyük ölçüde Lâleli nüshasından alınma ilâvelerden ve kısmen de icmâli, rakamlarda görülen toplama hatâlarından ileri geldiği müşâhede edilmektedir.

(*) **وَابْكَنَةُ :** بفتح الباء الموحدة وسكون الكاف وفتح النون ، قرية بينها وبين بخاري ثلاثة فراسخ .
Bkz.Mu'cem'ül-Büldân,V/341.

الأشعري²⁵ * أبو المعلن²⁶ | جد أبي الأسد الأسلمي²⁷ | أبو جبيرة
 ابن الضحاك الانصاري²⁸ * أبو سعيد²⁹ * أبو الفيل³⁰ * أبو جديدة³¹
 (*) * أبو السفح³² خادم النبي صلي الله عليه وسلم³³ | أبو عنبة³⁴
 أبو شداد³⁵ رجل من أهل عمان³⁶ واليد بهيسة³⁷ * أبو القين³⁸ * أبو عنبة³⁹
 أبو خالد الكلبي⁴⁰ * أبو الغاربة⁴¹ * أبو طليق⁴² * أبو⁴³
 عبد الرحمن الجهنمي⁴⁴ * أبو سعد بن أبي فضالة الانصاري⁴⁵ * أبو هند
 الداري⁴⁶ * أبو عقرب⁴⁷ * أبو فاطمة⁴⁸ * أبو سارة المتعي⁴⁹ * أبو زباب⁵⁰

25. Krş. Buhârî, el-Künâ, s.67, NU.623.

26 Krş. Üsd'ül-Gâbe, V/302. Buhârî'nin el-Künâ'da (s.72, Nu:683) kaydetti "ابو المعلن الانصاري" ise başka bir sahâbî olmalıdır.

27 Bu ilâve L'den alınmıştır.

28 Krş. Buhârî, el-Künâ, s.20, Nu:157; Müsned, IV/ 69.

29 Krş. Buhârî, el-Künâ, s.40, Nu:350.

30 Kitâb ül-Künâ'nın matbû nüshasında "ف" (F) harfi yoktur. Krş. Üsd'ül-Gâbe, V/274.

31 L'de "ابن جديدة الجهنمي" Buhârî'de ise (VIII/429) "ابن حديدة الجهنمي" dir.

32 L'de, burada şöyle bir ifâde yer almaktadır: "ابن اسحاج جد حرب"

"اسعيد الله التقي ويقال خادم حرب"
Asıl nüshada yer almayan bu ifâdeye diğer kaynaklarda rastlayamadık

33 Krş. Buhârî, el-Künâ, s.41, Nu:354.

(*) Lâleli nüshası burada bitmiştir.

34 Kitâb ül-Künâ'da "ش" (S) harfi yoktur. Krş. Üsd'ül-Gâbe, V/225.

35 Bkz. Üsd'ül-Gâbe, V/411.

36 Buhârî, el-Künâ'da yok. Krş. Üsd'ül-Gâbe, V/280-281.

37 Krş. Buhârî, el-Künâ, s.61, Nu:538.

38 Krş. Buhârî, el-Künâ, s.27, Nu:223.

39 Kitabül-Künâ'da "غ" (G) harfi düşmüştür. Krş. Müsned, IV/76; V/68.

40 Krş. Buhârî, el-Künâ, s.46, Nu:401

41 Krş. Müsned, IV/233; Buhârî, el-Künâ, s.50, Nu:434'de

"الفهرى ... dir."

42 Krş. Müsned, III/466; IV/215; Buhârî, el-Künâ'da (s.36, Nu:311), başlıkta "ابو سعيد", metin içinde ise "ابو سعد" dir.

43 Krş. Müsned, V/270; Buhârî, el-Künâ, s.80, Nu:769.

44 Krş. Müsned, V/67; Buhârî, el-Künâ, s.62, Nu:555,

45 Krş. Müsned, III/428. Buhârî el-Künâ'da "ف" (F) maddesi eksiktir.

* أبو خراش^{١٣} الأَسْلَمِيُّ أو السُّكْمِيُّ * أبو آمِنَةُ الْفَزَارِيُّ وَيُقَالُ أبو أُمِيَّةُ *

(١١a) * أبو عَسِيبٍ وَ مولى رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

* أبو سَعِيدُ الْخَيْرُ وَ هُوَ جَدُّ اسْمَاعِيلَ بْنِ أُمِيَّةَ * أبو سَلِطَةُ

* أبو شَيْبَةُ الْخَدْرِيُّ | جَدُّ عَدَى بْنِ ثَابَتِ الْأَنْصَارِيِّ | أبو مَالِكٌ

13 Her iki nüshada ve Buhârî, el-Künâ (s.27,Nu:227-228)'da "أبو خراش" jm-lâsi ile olup; Müsned(IV/220)'de "أبو خداش" dır.

14 L'de "أبو".

15 Asıl nüsha ile el-Künâ(s.6,Nu:33) da "أبو آمنة" ; L'de ve Müsned (IV/310)'de "أبو أمية" dir.

16 Krş. Buhârî, el-Künâ,s.61,Nu:541.

17 L'de "النبي".

18 Buhârî,el-Künâ (s.31,Nu:310)'da

başlıkta "الزرقي", metin için- de ise "الخير" şeklinde kayde- dilmiş; Müsned (III/412)'de

"أبو سعيد" künyesi belirtilme- mis, sadece "حدث جد اسماعيل بن أمينة" başlığı ile verilmiş- tir. Ayrıca bkz. Tehzîb'üt-Tehzîb, XII/109 ve dipnotu.

19 L'de yok.

20 İsmâîl b.Ümeyye (ö.144) hakkında bkz. Tehzîb'üt-Tehzîb, I/283.

(*) Asıl nüshada burada "جد عبد الحميد"

"ابو سليط" ilâvesi de vardır. Bu ilave,L'de bir sonraki "ابو سليط"ın devâmi olarak yazılmıştır.Tahkik edebildiğimiz kaynaklarda,

her iki ismin sonunda böyle bir kayda rastlayamadık. Öte yandan, Tehzîb' üt-Tehzîb(VI/111-112)'de "عبدالحميد بن جعفر" (ö:153) hakkında bilgi verilirken "آن رافع

"بن سنان جده لامه" denir ki,bu, bizim kullandığımız yazma nüsha- larda bir istinsah hatâsı olabi- leceği ihtimâlini ortaya koymak- tadır. Bu sebeble o ifâdeyi met- ne almadık.

21 Buhârî, el-Künâ'da "س" (S)har- fi ile başlayan künyelerin, son- dan bir kısmı eksiktir. Mevcut olanlar arasında yok. Krş.Müsned III/419; Üsd'ül-Gâbe, V/219.

22 Buhârî, el-Künâ'da "ش" (\$)har- fi ile başlayan künyeler tamamen düşmüştür. Ancak, 42.sâhîfesinin dipnotunda, eserini yazarken Bu- hârî'yi esas alan İbn Ebî Hâtîm'in kitabında yer aldığı belirti- lir. Krş. Üsd'ül-Gâbe,V/228.

23 Esas nüshada olmayıp L'den alındı.

24 Tehzîb üt-Tehzîb'de "عدى بن ثابت" (VII/165) ve "ثابت الانباري" (II/19) haklarında uzun- ca bilgi verilerek,"dedesi"nin adı ile ilgili çeşitli rivâyetler sıralanır. Ancak, bunlar arasında "ابوشيبة" ismi geçmez.

(*)

باب ما جاء في كُنْيٍ مِنْ لَا يُعْرَفُ أَسْمَاءُهُمْ

- * أبو هاشم | بن عقبة بن ربيعة * أبو جعيم بن الحارث
- * أبو السنابل بن بعك * أبو أمامة بن شبلة الأنصاري الحارثي (26a)
- أبو بشير المازني * أبو الجعد الضمري * أبي اللحم * أبو لاس
- الخزاعي * أبو حزامة²، عن أبيه و يقال : ابن أبي حزامة * أبو أروى
- * أبو زهير الثقفي⁵ * أبو طريف⁶ * أبو شهم⁷ * أبو العشر الداري
- * أبو سلمى^{1,2} راعي^{1,3} رسول الله صلى الله عليه وسلم | * أبو الرمذان البلوي^{1,4}

"الكتاب من لا يعرف اسماؤهم" L'de (*)

1 L'de "أبو جعيم". Buhârî, el-Künâ'da (s.20, Nu: 155) "أبو جعيم".

2 L'de "أبو حزام".

3 L'de "بن أبي حزامة". Krş. Buhârî, VIII/434.

4 L'de "أبوروي". Krş. Buhârî, el-Künâ, s.6, Nu: 34.

5 Krş. Buhârî, el-Künâ, s.32, Nu: 284

6 Krş. Buhârî, el-Künâ, s.46, Nu: 402

7 L'de "أبو هاشم". Krş. Müsned, V/294. Buhârî'nin Kitâb ül-Künâ'sının matbû nüshasında "ش" (Ş) harfi ile başlayan künye isimleri düşmüştür.

8 Esas nüshada "أبو أبي" şeklinde olan istinsah hatası tashih edildi.

9 L'de "أبو العشر". Krş. Buhârî, II/21; Müsned, IV/334.

10 Buhârî, Kitâb ül-Künâ'da "س" (S) harfi ile başlayan künyelerin son kısmı düşmüş olup, bu isim, matbû nüshada yoktur. Krş. Üsd'ül-Gâbe, V/219.

11 L'de "النبي".

12 Asıl nüshada "أبو الرمذان", L'de ise "أبورمذن" imlâsı ile kaydedilen bu isme, Buhârî ve Müsned'de rastlıya madık. Üsd'ül-Gâbe(V/194)'den tashih edildi.

باب اليماء

يَزِيدُ بْنُ ثَابِتٍ وَّ إِخْرَوْ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ^٢، الْأَنْصَارِيُّ الْمَدْنِيُّ^١ وَ شَهِيدٌ
 بَدْرًا * يَزِيدُ بْنُ قَنَافَةَ الطَّائِيِّ^٣ وَ هُوَ هَلْبٌ * يَزِيدُ بْنُ أَبِي سَفِيَانَ
 ابْنَ حَرْبِ الْقُرْشِيِّ * يَزِيدُ بْنُ الْأَسْوَدِ السُّوَائِيِّ^٤ وَ يَقَالُ الْخُزَاعِيُّ حَجَارِيٌّ
 * يَزِيدُ بْنُ الْأَسْدِ الْقُشِيرِيِّ الْبَجَلِيِّ^٥ * يَزِيدُ بْنُ عَامِرَ السُّوَائِيِّ^٦
 يَزِيدُ بْنُ بَشِيرٍ * يَزِيدُ بْنُ السَّاِبِ^٧ * يَزِيدُ بْنُ شَيْبَانَ * يَزِيدُ
 ابْنَ سَلَمَةَ * يَعْلَى بْنُ مُرَّةَ الثَّقِيفِيِّ^٨ * يَعْلَى بْنُ أُمِيَّةَ^٩ وَ هُوَ ابْنُ مَنِيَّةَ
 وَ مَنِيَّةُ أُمِّهِ^{١٠}، التَّمِيمِيُّ^٩، حَلِيفُ لَقْرِيشٍ^{١١} * يَسَارُ بْنُ عَبْدِهِ، أَبُو عَزَّةَ^{١٢} وَ
 الْهُذَلِيُّ^{١٣} * يَسَارُ، أَبُو لَيْلَى، الْأَنْصَارِيُّ، مِنْ بَنِي عَوْفٍ بْنِ عَمْرُو^{١٤} * يَوْسُوفُ
 ابْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ * يَعِيشُ الْغِفارِيُّ^{١٥} *

7 L'de "بشر". Krş. Buhârî, VIII/313

8. L'de "ابن مَنِيَّة" şeklinde hareketlenmiştir.

9 L'de "تبعي".

1 L'de bu kısım yok.

10 L'de "imlâsı ile. Krş. Buhârî, VIII/414.

2 L'de "مدني"

11 L'de "ابوغرة" Krş. Buhârî, VIII/419

4 L'de "اسود".

12 L'de ve Buhârî'de (VIII/420)

5 L'de "اسد".

"dir. عَمْرُو بْنُ عَوْفٍ

6 L'de "اليسر". Buhârî, (VIII/317)

13 İcmâlı rakam yoktur. Mevcut 16'dır

ve diğer kaynaklarda "القسرى" dir.

الطائي^٦ و يقال هرم^٧ و وهب أصح^{*} و هب بن حذيفة^{*} وائل
 ابن حجر الكبدي الحضرمي^{*} وابعة بن معبد الأسدى^{*} واثلة
 ابن الأسعق^{*} وحشى^{*} بن حرب الحبشي^٨ مولى جبير بن مطعم القرشى^{*}
 الوليد بن عقبة^٩ فهؤلاء ثمانية .

باب الراء

هشام بن حكيم بن حزام القرشى^{*} هلال^١ هشام بن عامر
 الانصارى^{*} هانىء بن نيار^٢ أبو بردة (10b) الأنصارى^{*} خليف^{*}
 لهم الاوسي الحارثى^{*}/ شهد بدراً^{*} وهو خال البراء بن عازب^{*}
 هانىء بن يزيد^{*} أبو شريح^{*} الحارثى^{*} هند بن أسماء بن حارثة
 الأسلمى^{*} حجازى^{*} هند بن أبي هالة^{*} وكان وصافاً للنبي صلى الله
 عليه وسلم^{*} هرماس بن زياد الباهلى^{*} من قيس عيلان^{*} هبيب^{*}
 ابن مغفل^{*} فهؤلاء ثمانية .

2 Asıl nüshada "وَهِبْ بْنُ نَعْلَى" is-mi vardır. L'de, Buhârî'de ve diğer kaynaklarda böyle bir isme rastlanmamıştır! Bu sebeple metne almadık.

3 L'de yok.

1 L'de, Bu bölümün en son ismiolarak kaydedilmiştir.

2 L'de yok.

3 L'de ".يسار".

4 L'de "جارى". Krş. Buhârî, VIII/238

5 L'de "غيلان". Krş. Buhârî, VIII/246

6 L'de yok.

7 Mevcut 9'dur.

(25a) ابن معاوية بن / عروة الدُّولِيُّ^١ و هو حَنِيفَةُ حَجَازِيٍّ^٢*
 نَوْفَلُ الْأَشْجَعِيُّ^٣* نَمِيرُ الْخَرَاعِيُّ^٤* نَصْرُ بْنُ الْمَهْرَ^٥ الْأَسْلَمِيُّ^٦ حَجَازِيٌّ
 نَيَارُ بْنُ مُكْرِمٍ الْأَسْلَمِيُّ^٧* النَّابِغَةُ الْجَعْدِيُّ^٨* نَاجِيَةُ الْأَسْلَمِيُّ^٩
 و يَقَالُ: خَرَاعِيٌّ^{١٠} | و هو صاحب بُدْنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ^{١١}
 حَجَازِيٌّ^{١٢}* نُفَيْعُ بْنُ الْحَارِثِ^{١٣} و أَبُو بَكْرَةَ^{١٤}* نَبِيَّشَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْمَهْذَلِيُّ^{١٥}
 و هو ابن عم سَلَمَةَ بْنِ الْمُحَبِّقِ^{١٦}* نَوَاسُ بْنُ سِمْعَانَ الْكِلَابِيِّ^{١٧} و يَقَالُ:
 أَنْصَارِيٌّ^{١٨}* نَقَادَةُ الْأَسَدِيُّ^{١٩}* نَبِيَطُ بْنُ شَرِيطِ الْأَشْجَعِيِّ^{٢٠}* فِيمَا عَلَاءُ

ثلاثة وعشرون .

(*)

باب الواو

وَهْبُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ وَأَبُو جُحَيْفَةَ وَالسُّوَائِيُّ^١* وَهْبُ بْنُ خَبَشٍ^٢

11 L'de "نَابِغَةٌ".

12 L'de "وَيَقَالُ" yok.

13 L'de "بُدْنٌ" yok; sadece

"وَهْبٌ صَاحِبُ الرَّسُلِ" şeklinde.

14 L'de "...نَفِيعٌ". Krş. Buhârî, VIII/114

15 L'den ve Buhârî, VIII/127'den i-

lâve edildi.

16 L'de "وَ" yok.

17 L'de "بْنٌ" elifsiz.

18 L'de "وَيَقَالُ" yok.

19 L'de yok.

(*) L'de "ه" "(He) harfi ile başlayan isimler öne," و (Vav) harfi ile başlıyanlar sona alınmıştır.

1 L'de ve Buhârî'de (VIII/162)

2 "...بْنُ عَبْدِ اللَّهِ" yok.

3 L'de ve Buhârî, VIII/108'de

"الدِّيلِيٌّ" dir.

4 L'de "بْنِي" yok.

5 "الحجاري".

6 Asıl nüshada "وَهْبٌ" olup, L ile Buhârî, VIII/100'den tashih edildi.

مَجَاهِةُ بْنُ مَرَّادَةِ الْحَنَفِيٍّ⁵⁹ * مَحِيقَةُ⁶⁰ * مَاعِزُ⁶¹ * مَطْرُ بْنُ عُكَامَسٍ⁶² * مَرْثَدَ
 ابْنُ أَبِي مَرْثَدَ الْغَنَوِيٍّ⁶³ * مُنْكِرُ⁶⁴ وَهُوَ وَالْأَبُو مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْكِرِ⁶⁵ وَلَا يَعْرَفُ
 لِهِ سَمَاعًا مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ⁶⁶

باب السنون

النَّعْمَانُ بْنُ مُقْرِنٍ * النَّعْمَانُ بْنُ بَشِيرٍ بْنُ سَعْدٍ، أَبُو عَبْدِ اللَّهِ
 الْأَنْصَارِيُّ¹ * النَّعْمَانُ بْنُ قَوْقَلٍ² * نَافعُ بْنُ عُتْبَةَ بْنِ أَبِي وَقَاصِ الْقُرْشَيِّ
 الْزُّهْرَى³، أَبْنُ أَخِي سَعْدٍ⁴ * نَافعٌ، مَوْلَى رُسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ⁵ | * نَافعُ بْنُ عَبْدِ الْحَارِثِ الْخَزَاعِيِّ⁶ * | نَعِيمُ بْنُ مَسْعُودَ
 الْأَشْجَعِيُّ⁷ | * نَعِيمُ بْنُ هَمَارٍ⁸، وَيُقَالُ هَبَارٌ وَيُقَالُ حَمَارٌ⁹ * نَعِيمُ
 أَبْنُ النَّحَامِ¹⁰، وَهُوَ أَبْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْقُرْشَيِّ الْعَدَوِيِّ¹¹ * نَضْلَةُ بْنُ عَبِيدٍ¹²
 أَبْوَ بَرْزَةَ¹³، الْأَسْلَمِيُّ¹⁴ * نَضْلَةُ بْنُ عُمَرَ الْغِفارِيِّ¹⁵، حَجَازِيُّ¹⁶ * نَوْفَلُ¹⁷

59 L'de "الحنع" şeklinde bozuk bir imlâ ile yazılmıştır.

60 L'de, buradan itibaren bâb sonuna kadar yok.Krş.Osd'ül-Gâbe,IV/344.

61 Krş.Buhârî, VIII/35.

62 İcmâlı rakam yok.Mevcut 77'dir.

1 L'de "... بن أبي ...".

2 L'de "... بن ..." elifsiz.Krş.Buhârî, VIII/81:

3 L'de "النبي".

4 L'de عبد الله الحارث".Krş.Buhârî, VIII/82.

5 Asıl nüshada yok.L'den alındı.Krş. Buhârî, VIII/92.

6 L'de yok. Krş.Buhârî,VIII/93 ve değişik görüşler için aynı sahi-fe,dip not: 1.

يَمِ الْيَمَةُ وَهُوَ ابْنُ أَبِي وَهْبٍ بْنِ عَمْرُو بْنِ عَائِدٍ وَالْمَحْزُومِ حِجَازِيَّ *
 وَمَطْلُوبُ بْنُ أَبِي وَدَاعَةِ السَّهْمِيِّ * مُعْقِبٌ⁴⁴ وَيُقَالُ: بْنُ قَرْبٍ بْنُ أَبِي فَاطِمَةَ
 الدَّوْسِيِّ حِجَازِيَّ * مُرْتَةُ بْنُ كَعْبِ الْبَهْرَى وَيُقَالُ: أَبْنَ كَعْبٍ
 مُرْتَةُ بْنُ عَمْرُو (10a) الْفَهْرِيُّ حِجَازِيَّ * مَعْنُونُ بْنُ يَزِيدَ السَّلَمِيِّ *
 مَعْمُورُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نَضْلَةِ الْعَدْوِيِّ⁴⁵ من رهطِ عمر بن الخطاب
 مَذِيَّيِّ⁴⁶ * مُهَاجِرُ بْنُ قَنْفُدٍ بْنُ عُمَيْرٍ بْنُ جُدْعَانَ بْنِ تَمِيمٍ بْنِ مُكَرَّبٍ⁴⁷
 | الْقُرْشِيُّ التَّيْمِيُّ |⁴⁸ * الْمِسْوَرُ بْنُ مَخْرَمَةَ بْنُ نَوْفِلٍ وَأَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَ
 الْقُرْشِيُّ⁴⁹ * مَسْوَرُ بْنُ يَزِيدَ الْمَالِكِيِّ * مَسْتَوْرِدُ بْنُ شَدَادَ الْفَهْرِيِّ⁵⁰*
 (24b) مَزِيدَةُ⁵¹ الْعَصَرِيُّ الْعَبَدِيُّ * مَرْزُوقُ الصَّيْقَلُ⁵² / مَسْلِمَةُ بْنُ مُخْلَدٍ الزَّرْقِيُّ⁵³ وَ
 ولد حين قدم النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ | المَدِينَةُ⁵⁴ وَلَا يَعْرِفُ لَهُ
 سِمَاعًا من النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ | مِرْدَاسُ بْنُ عُرْوَةَ⁵⁵ * مَيْمُونُ
 ابْنُ سُبَيْلَةَ⁵⁶ * مَيْسِرَةُ الْفَجْرِ⁵⁷ * مُنْبِتُ الْأَزْدِيُّ⁵⁸ * مَحْنَفُ بْنُ سُلَيْمَانَ⁵⁹ *
 مَدْلُوكُ بْنُ سُفْيَانَ⁶⁰ * مَنْقَعُ⁶¹ * مَحْرِمَةُ⁶² الْكَعْبِيُّ الْخَرَاعِيُّ حِجَازِيُّ⁶³ *

44 L'de "ابي" yok.

pilmiştür.

45 L'de ". مَحْيَقَبْ".

52 L'de yok.

46 L'de ". مَعْقِبْ".

53 L'de yok.

47 L'de ". الْبَهْرَى".

54 L'de ". فلا يُعرف".

48 L'de ". نَضْلَةْ".

55 L'de ". سَيَنَادْ". Krş.Buhârî,VII/337.

49 L'de ". فِي".

56 L'de ". مَسِيرَةْ". Krş.Buhârî,VII/374.

50 L'de ". الْمَذِيَّيِّ".

57 L'de ". مَحْتَفْ".

51 Esas metinde olmayan bu ilâve L'den ve Buhârî, VII/379'dan ya-

58 L'de ". مَالُوكْ".

الاسدی و حَلِيفُه لَهُم وَيُقَالُ : مَعْقِلُ بْنُ أَبِي مَعْقِلٍ * مَجَاشِعُ بْنُ مَسْعُودٍ
 * مَحْجُونُ بْنُ الْأَذْرَعِ الْأَسْلَمِيِّ وَيُقَالُ : السُّلَمِيُّ * مَحْجُونُ الدِّيلِيُّ *
 مِرْدَاسُ بْنُ مَالِكِ الْأَسْلَمِيِّ * مَسْعُودُ بْنُ الْعَجْمَاءِ وَيُقَالُ : مَسْعُودٌ
 ابْنُ الْأَسْوَدِ وَيُقَالُ : مَسْعُودُ بْنُ الْأَعْجَمِيِّ * مُحَمَّدُ بْنُ الرَّبِيعِ الْأَنْصَارِيِّ
 الْخَزَرجِيُّ وَمَدْنِيُّ وَرَأَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ | وَهُوَ غَلَامٌ صَغِيرٌ
 (24) وَرَوَيْتُهُ عَنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ * مُحَمَّدُ بْنُ / لِيَدِ الْأَنْصَارِيِّ
 الْأَشْهَلِيِّ الْمَدْنِيِّ وَرَأَى النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَهُوَ غَلَامٌ صَغِيرٌ وَأَكْثَرُ رَوْيَاتِه
 عَنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ * الْمِقْدَادُ بْنُ عُمَرٍ وَأَبُو مَعْبُدٍ الْكَبِيدِيِّ
 وَكَانَ فِي حَجَرِ الْأَسْوَدِ بْنِ عَبْدِ يَغْوَثِ الزَّهْرِيِّ فَنُسِبَ إِلَيْهِ وَكَانَ
 قَدْ تَبَنَّاهُ * مُطِيعٌ وَكَانَ اسْمُهُ الْعَاصِيُّ وَفَسَمَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 <وَسَلَّمَ> مُطِيعًا * الْمِقْدَادُ بْنُ مَعْدِي كَرْبَ الْكَبِيدِيِّ أَبُو كَرِيمَةَ الشَّامِيِّ *
 الْمَغِيرَةُ بْنُ شَعْبَةَ وَأَبُو عَبْدِ اللَّهِ وَيُقَالُ : أَبُو عَيْسَى وَالثَّقَفِيُّ *
 مُجَمِّعُ بْنُ يَزِيدِ بْنِ جَارِيَةَ الْأَنْصَارِيِّ * مُسَيْبُ بْنُ حَزْنٍ وَحَزْنٌ قُتِلَ

31 L'de " محبول " Krş.Buhârî, VII/402.

32 L'de " المدینی ".

33 L'de sadece " عن الصحابة ".

34 L'de " المدینی " yerine tekrar

yazılmış.

35 L'de " على الله عليه وسلم ".

36 L'de " غلام " yok.

37 L'de bu cümle yok.

38 Esas nüshada " و أكبر " olup tashih edilmişdir.

39 L'de bu cümle(noktaya kadar) yok.

40 L'de " المقداد ". Krş.Buhârî, VII/429; Müsned, IV/130.

41 L'de " الشام ".

42 L'de " المغيرة ".

43 Esas nüshanın kenarında " يتshedید " kaydı var. اليم الثانية

ابن جَبَلٍ^١* معاوِيَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ بْنَ حَرْبٍ وَاسْمُ أَبِي سُفْيَانَ صَخْرٌ
 ابْوَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَالْقُرْشِيِّ الْأُمَوِيِّ * معاوِيَةُ بْنُ الْحَكَمِ السُّلْمَى حَجَازِيَّ *
 معاوِيَةُ بْنُ حَدِيجَ * معاوِيَةُ بْنُ حَيْدَةَ الْقُشَيْرِيِّ * معاوِيَةُ الْلَّيْثِيِّ^٢*
 معاوِيَةُ بْنُ الْجَاهِمَةِ السُّلْمَى وَيُعَدُّ فِي أَهْلِ الْحِجَازِ * مُسْلِمُ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ^٣
 يُعَدُّ فِي أَهْلِ الْحِجَازِ * معاذُ بْنُ جَبَلٍ وَابْوَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَالْأَنْصَارِيَّ
 الْخَزْرِجِيُّ وَمَدْنِيُّ وَشَهَدَ بَدْرًا * مُسْلِمُ الْقُرْشِيِّ وَالْدَّعِيدُ اللَّهُ
 يُعَدُّ فِي أَهْلِ الْحِجَازِ * معاذُ بْنُ عَفْرَاءَ * معاذُ بْنُ أَنْسِ الْجَهْنَمِيِّ^٤*
 مُسْلِمُ بْنُ الْحَارِثِ التَّمِيمِيِّ^٥* مُنْذَرُ وَأَبُو حُمَيْدٍ وَالسَّاعِدِيُّ الْأَنْصَارِيُّ
 الْمَدْنِيُّ وَوَيَقَالُ اسْمُهُ: عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَعْدِ بْنِ الْمُنْذَرِ * مُنْذَرُ
 ابْنُ عَائِدِ الْأَشْجُونِيِّ وَهُوَ أَشْجُونُ عَبْدِ الْقَيْسِ^٦* مُعْقِلُ بْنُ يَسَارٍ وَأَبُو عَلَيِّ
 الْمَزْنِيُّ^٧* مُعْقِلُ بْنُ سِنَانِ الْأَشْجَعِيِّ وَأَبُو مُحَمَّدٍ * مُعْقِلُ بْنِ أَبِي الْهَيْثَمِ^٨

21 Esas nüshada "مالکین!السکسکی" seklinde ayrı bir isim gibi yazılmıştır. Halbuki "yu-kardaki ismin nisbesidir. Bu Buzâtın sahâbî olup olmadığı ihtilâflı olduğundan, müellifi -miz Tirmizî, metindeki açıklamayı yapmıştır. Ayrıca bkz. Üsdül-Gâbe, III/297; Tehzîb, X /24.

22 L'de yok.Krş..Buhârî,VII/329; Müsned,III/429..

23 L'de ve Buhârî,VII/329'da "جاهمة".

24 L'de yok.

25 L'de yok.

26 L'de ".التميمي".

27 L'de "اسم".

28 L'de yok.Krş Buhârî,VII/391.

29 Esas metinde "بن" yok.Krş.Buhârî,VII/391.

30 L'de bu isim "ويقال" ye kadar atlanmış:Krş Buhârî, VII/391.

غلام ضغير و ليس له سماع من النبي عليه السلام * محمد بن عبد الله
 ابن سلم^٩ | بن^١ الحارث الخزرجي الانصارى مدنى^٢ * مالك بن عميرة
 خجاعي^٣ * مالك بن ربيعة ابو أسيد الساعدي الانصارى المدنى^٤ *
 مالك بن ربيعة ابو مزميز^٥ السلولى^٦ * مالك بن الحويرث ابو سليمان
 الليثي^٧ * مالك بن صعصعة^٨ * مالك بن قيس ابو صرمة^٩ الانصارى
 مدنى^{١٠} ويقال : ابن أبي أنس^{١١} ويقال : ابن أبي أنيس^{١٢} الحارثي
 الخزرجي^{١٣} * مالك بن عبادة ابو موسى الغافقي^{١٤} * مالك بن عتايبة
 مالك بن فضلة^{١٥} ويقال : ابن^{١٦} عوف الجشمي^{١٧} والد أبي^{١٨}
 الأحوص^{١٩} * مالك بن عبد الله^{٢٠} مالك بن هبيرة^{٢١} مالك بن أخامر^{٢٢}
 قوله عن النبي عليه السلام حديث واحد^{٢٣} ويقال : يخايره^{٢٤} ويقال أخيمري^{٢٥}
 (23b) مالك بن <أخامر> السكسي^{٢٦} هو من كبار التابعين / من أصحاب معاذ

9 L'de "سالم".

10 Asıl metinde "ابو" olup L ile Buhârî, I/18'den tashih edildi.

11 L'de ". المدتي".

12 L'de yok. Krş. Buhârî, VII/300.

13 L'de ". السنوفي". Krş. Buhârî, VII/300.

14 L'de ". مدبي".

15 L'de ". بن".

16 L'de ". الغافقي".

17 Bu isim Buhârî'de yok. Müsned (III/473) ve Üsd 'ül-Gâbe (IV/293) de "مالك بن نصلة" şeklinde.

18 L'de ". بن".

19 L'de ". den" "وله" "e kadar yok.

20 Tırnak içindeki isim esas nüshada olmayıp, Buhârî'den (VII/304) ilâ ve edilmişdir.

باب الام

لقيط بن عامر، ابو رزین، العقيلي^{*} لقيط بن صبرة[†] قال محمد

ابن اسماعيل رحمه الله: لقيط بن صبرة و لقيط بن عامر واحد[‡]

لبي بن لبأ[§] فهو لاء ثلاثة او اثنان.

باب المسم

محمد بن مسلمة الانصاري الحارثي المدنى^{*} محمد بن عبد الله
ابن جخش بن رياض الأسدى و مدنى[†] محمد بن أنس الطفري الانصاري
مدنى[‡] محمد بن صفوان الانصاري[§] محمد بن صيفي الانصاري^{||} محمد
ابن حاطب القرشى[¶] أدرك النبي صلى الله عليه وسلم | وهو غلام صغير
* محمد بن طلحة بن عبيد الله القرشى و يقال كنيته: ابو القاسم و
سماه النبي عليه السلام محمدًا^{||} رأى النبي صلى الله عليه <وسلم> وهو

1 L'de yok. Bkz. Buhârî, VII/248.

2 L'de ". المدنى "

2 L'de bu kisim eksik olarak söyle-
dir: ". ولقيط بن عامر واحدا "

3 L'de ". الطفري "

3 L'de, eksik ve bozuk bir imlâ ile
şeklinde. Krş. Buhârî,
VII/250.

4 L'de yok: Krş Buhârî, I/14.
5 Asıl nüshada: L'de ve Bu-
hârî, I/17'de ". خاطب "؛ ". جاطب "
ابن نرثا".

4 L'de yok.

6 L'de ". صلى الله عليه وسلم " .
7 L'de ". محمد ".

7 L'de ". عبد الرحمن " .

8 L'de, bu cümle(noktaya kadar) yok.

باب الكاف

كَعْبُ بْنُ مَالِكٍ بْنُ أَبِي كَعْبٍ بْنِ الْقَيْنِ الْأَنْصَارِيِّ السُّلَيْمَىِّ الْمَدْنَىِّ *
 كَعْبُ بْنُ عُمَرَ بْنِ أَبِي الْيَسِّرِ الْأَنْصَارِيِّ وَ شَهِدَ بَدْرًا * كَعْبٌ³ له صحبة بـ⁴
 وَ قُطِعَتْ يَدُهُ يَوْمَ الْيَمَامَةِ وَ أَظْنَهُ ماتَ يَوْمَ الْيَمَامَةِ * كَعْبُ بْنُ عُجْرَةَ السَّالِمِيِّ
 الْأَنْصَارِيِّ الْمَدْنَىِّ * كَعْبُ بْنُ عَاصِمَ الْأَشْعَرِيِّ، أَبُو مَالِكٍ، قَالَهُ مُحَمَّدٌ⁵
 وَ قَالَ غَيْرُهُ : مُحَمَّدٌ بْنُ كَعْبٍ بْنُ عَاصِمٍ عَثْرَةُ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ * كَعْبُ
 أَبْنَى عِيَاضٍ * كَرْدَمٌ التَّقْفِيُّ، وَالْأَبُو مُعاوِيَةُ طَائِفِيُّ⁶ * كَرْدَمٌ بْنُ أَبِي السَّائِبِ
 كَيْسَانُ⁷ * كُلْشُومُ بْنُ حُصَيْنٍ، أَبُورُهْمَنُ⁸، الْغِفارِيُّ⁹ * كَلَدَةُ بْنُ حَبْلٍ¹⁰
 الْأَسْلَمِيُّ¹¹ * كَرْزُ بْنُ عَلْقَمَةَ الْخَرَاعِيِّ¹² * كَانَةُ بْنُ حُصَيْنٍ، أَبُو مَرْثِدٍ الْغَنَوِيِّ¹³*
 فَهُؤُلَاءِ ثَلَاثَةُ عَشَرَ .

1 L'de "بن مالك": yok.

2 L'de "ابوالبشر".

3 L'de yok. Burada bir istinsah ha-

tası işlenmiş "شهد بدرا" den

"له صحبة" e geçilmiş ve iki ismin malumatı tek isme aitmiş gibi bir hâl almış.

4 L'de "و" yok.

5 L'de bu cümle yok.

6 L'de "الثامي".

7 L'de "كعب بن مالك" fazlalığı var.
Bu, ayrı bir isim değil, bu bölü-

mün ilk isminin müstensih tara-
findan unutulan tekrarı olmalıdır.

(*) Muhammed b. İsmail el-Buhârî'yi
kastedmektedir.

8 L'de "غير".

9 L'de "بن" yok.

10 L'de "غير".

11 L'de "ميمونه".

12 L'de "كار؛ Buhârî, et-Târîh

"كاز بن حصين" I/116'da.

13 L'de yok.

جَدِّ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ الْأَنْصَارِيُّ وَلَهُ صَحْبَةٌ⁷ * قَيسُ بْنُ الْحِزَامِيُّ لَهُ

صَحْبَةٌ وَقَالَ بَعْضُهُمْ : قَيسُ بْنُ قَهْلٍ وَلَمْ يَثْبُتْ⁸ * قَرْةُ بْنُ اِيَّاسٍ

ابْنِ رِيَابِ الْمَزْنِيِّ الْبَصْرِيِّ⁹ * قَرْةُ بْنُ دَعْمُوسٍ بْنُ عَوْفِ النَّمِيرِيِّ¹⁰ * قَتَادَةُ

(225) ابن النعمان / الانصارى المدنى ، وهو اخوا بي سعيد الخدرى لأمه *

قَتَادَةُ بْنُ مِلْحَانَ الْقَيْسِيِّ¹¹ * قَتَادَةُ وَالِدُ هِشَامٍ * قُدَّامَةُ¹² (9a)

ابْنِ مَظْعُونَ الْقَرْشِيِّ وَ جَمَحِيُّ¹³ ، اخْوَ عَمَانَ بْنَ مَظْعُونَ ، شَهَدَ بَدْرًا *

قُدَّامَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمَارِ الْكِلَابِيِّ * قَبِيْصَةُ بْنُ الْمُخَارِقِ الْهَلَالِيِّ¹⁴ ، مِنْ

* قَيسَ عَيْلَانَ¹⁵ * قَبِيْصَةُ بْنُ وَقَاصٍ¹⁶ لَهُ صَحْبَةٌ * قَبَاسُ بْنُ أَشَيمَ الْلَّيْثِيِّ¹⁷ *

قُطْبَةُ بْنُ مَالِكٍ وَهُوَ عَمُ زَيَادِ بْنِ عِلَاقَةَ¹⁸ * قَارِبُ بْنُ الْأَسْوَدِ التَّقْفِيِّ¹⁹

وَيَقَالُ : مَارِبٌ²⁰ *

7 L'de, bir sonraki isim öne alınmış ve "وقال بعضهم" dan sonraki ifade bu maddenin sonuna eklenmiştir.

8 L'de ".الحدامي".

9 L'de ". ولم يثبت".

10 L'de ".Krhs.Buhari,VII/180.

11 L'de ".كتاب".

12 L'de ". دعموص ". Krhs. Buhari, VII/180.

13 L'de ve Buhari'de ".بن عوف". kaydý yok.

14 L'de ".محار". okunabilecek bozuk bir imlâ ile.Krhs. Buhari, VII/185.

15 L'de ve Buhari, VII/178'de ".الجمحي".

16 L'de ".غيلا". Krhs. Buhari, VII/173.

17 Esas nüshada, bu bölümün son ismi olarak yazılmıştır.L'deki sıraya göre yer değiştirildi.

18 L'de ".كتات". Buhari, VII/192'de ".قباپ بن اشیم" şeklindeidir.

19 L'de ".قاذب". Krhs. Buhari, VII/196.

20 L'de yok.

21 L'de ".قارب".

22 İcmâlı rakam yok.Mevcut 21'dir.

باب الْهَاءُ

فَرِوْهُ^١ بْنُ مُسِيكٍ الْغَطَيفِيُّ الْمُرَادِيُّ * فَضَالَةُ بْنُ عَبْدِ الْأَنْصَارِيِّ الْأَوْسَيِّ
* فَضَالَةُ الْلِيَثِيُّ^٢ وَهُوَ وَالَّذِي عَبَدَ اللَّهَ بْنَ فَضَالَةَ * قُرَاتُ بْنُ حِيَانَ الْعِجْلَيِّ
مِنْ رَبِيعَةَ * الْفَضْلُ بْنُ عَبَّاسَ بْنِ عَبْدِ الْمُطَلِّبِ * فَلَتَانُ بْنُ عَاصِمٍ * فَدْيِيْكٌ
وَهُوَ جَدُّ صَالِحٍ بْنِ بَشِيرٍ حِجَازِيُّ^٣ الْفِرَاسِيُّ * فُجَيْعُ الْعَامِرِيُّ * فَيْرُوزُ
الْدَّالِيمِيُّ * فَرَقَدُ^٤ *

باب الْهَاءُ

قَيْسُ بْنُ سَعْدٍ بْنُ عُبَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ الْخَزْرَجِيِّ الْمَدْنِيُّ^٥ * قَيْسُ بْنُ أَبِي غَرَزَةَ^٦
هُوَ غَفارِيُّ^٧ وَيُقَالُ جُهْنِيُّ^٨ * قَيْسُ بْنُ عَاصِمٍ التَّمِيِّيُّ الْمِنْقَرِيُّ السَّعْدِيُّ
قَيْسُ بْنُ مَخْرَمَةَ الْقُرْشِيِّ^٩ حِجَازِيُّ^{١٠} * قَيْسُ بْنُ عَائِدٍ^{١١} أَبُوكَاهِيلٍ^{١٢} وَيُقَالُ
عَبْدُ اللَّهِ بْنِ مَالِكٍ^{١٣} * قَيْسُ بْنُ سَلَعَ^{١٤} * قَيْسُ بْنُ النُّعْمَانِ^{١٥} * قَيْسُ بْنُ عَمْرُو

1 L'de "مشك" Krş.Buhâri, VII/126. 3 L'de "عرة".

2 L'de ". خیار".

(3) İcmâlî rakam yok. Mevcut 10'dur.

1 L'de yok.

2 L'de ". المديني".

4 L'de yok.

5 L'de ". ابو عابد".

6 L'de bozuk bir imlâ ile yazılmış, okunamıyor.

ابن هُوَذَةُ⁶⁷* عَبْدُ عَوْفٍ، والد قيس بن أبي حازم⁶⁸ الْجَلِيُّ⁶⁹* عَلْبَاءُ السُّلَمِيُّ⁷⁰
 * عِصَامُ الْمَزَنِيُّ⁷¹* عيسى بن عَقِيلَ⁷²* عَابِسٌ، ويقال عَبْسٌ، الغِفارِيُّ⁷³
 عَطَاءُ، وهو جَدُّ ابراهيم بن يحيى بن عَطَاءٍ⁷⁴* عَفِيرٌ⁷⁵* عِكْرَاشُ بْنُ ذُؤْبَيْبٍ⁷⁶
 عَتَبَانُ بْنُ مَالِكٍ الْأَنْصَارِيُّ⁷⁷* فَهْوَلَاءُ مائةً وَأَرْبَعَةً⁷⁸، وبه ختمٌ

باب الحُسْن

غَزِيرَةُ بْنُ الْحَارِثِ الْحِجَازِيُّ⁷⁹* غَسَانُ⁸⁰* غُطَيْفُ بْنُ الْحَارِثِ الْكَنْدِيُّ⁸¹*
 /غَرْفَةُ بْنُ الْحَارِثِ⁸²، نَزَلَ مِصْرًا⁸³* غَالِبُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْلَّيْثِيُّ⁸⁴* غَالِبٌ
 ابن الأَبْجُرُ الْمَزَنِيُّ⁸⁵* فَهْوَلَاءُ سَتَةٌ⁸⁶ *

67 L'de "هُوَذَةٌ".

68 L'de "عَلْبَاءُ".

69 L'de "وَهِيبٌ".

70 L'de yok.

71 Mevcut 103'dür.

1 L'de "غَرْفَةٌ". Krş. Buhârî, VII/109.

2 L'de yok. Buhârî, VII/109'da "سَكْنٌ". 4 L'de yok.

الْحَارِثُ yerine "الْحَارِثُ" asıl nüshada yazılmış olup; L, Buhârî ve diğer kaynaklardan tashih edildi.

3 L'de "ابْجُرٌ". Buhârî, VII/98'de de

"ابْجُرٌ", harf-i tarifsizdir.

عَبَادُ بْنُ بِشْرٍ الْأَنْصَارِيُّ الْحَارِثِيُّ وَمَدْنِيُّ * عَتَابُ بْنُ أَسِيدٍ

ابن ابْنِ الْعَيْصِ بْنِ أُمَّةَ الْقَرْشِيِّ * عَتَابُ بْنُ شُمِيرٍ * عَوَيْمَرُ عَامِرُ بْنُ مَالِكٍ

(21) ابْو الدَّرَدَاءِ وَالْأَنْصَارِيِّ وَمَدْنِيُّ * عَوَيْمَرُ بْنُ أَشْقَرَ الْمَدْنِيِّ * / عَرْجَةٌ

ابْنُ أَسْعَدَ بْنَ كَرْبَ الْكِتَانِيِّ * عَرْجَةُ بْنُ شُرَيْحٍ وَيُقَالُ ابْنُ شُرَيْحٍ (كذا)

وَيُقَالُ ابْنُ ضَرِيجٍ * عَائِدُ بْنُ عُمَرُ الْمَزْنِيُّ * عَمَارُ بْنُ يَاسِرٍ وَأَبُو الْيَقْظَانَ وَ

مُولَى بْنِي مَحْزُومٍ وَشَهِيدُ بَدْرًا * عُمَرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ وَأَبُونَجِيدٍ وَالْخُزَاعِيُّ *

عِيَاشُ بْنُ أَبِي رِيسَةٍ وَأَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْقَرْشِيِّ وَهُوَ أَخُو أَبِي جَهْلٍ (8b)

ابْنُ هَشَامَ الْمَحْزُومِيِّ الْقَرْشِيِّ وَلَامَهُ * عَوْفُ بْنُ مَالِكِ الْأَشْجَعِيِّ وَكُنْتِيهِ

ابْو عَبْدِ الرَّحْمَنِ * عَاصِمُ بْنُ عَدَى الْأَنْصَارِيُّ الْأَوْسِيُّ الْعَجَلَانِيُّ الْمَدْنِيُّ وَيُقَالُ

شَهِيدُ بَدْرًا * عَرِبَاضُ بْنُ سَارِيَةَ السُّلَمِيِّ وَيُقَالُ الْفَزَارِيُّ وَيُقَالُ كُنْتِيهِ

ابْو نَجِيجٍ * عَفِيفُ الْكِنْدِيُّ وَأَخْوَ الْأَشْعَثُ بْنُ قَيْسٍ لَامَهُ * عَدَاءُ بْنُ خَالِدٍ

56 L'de "وقيل الفيض بن " faz-

lalıgi var. Buhârî'de (VII/54)

"بن ابْنِ الْعَيْصِ بْنِ أُمَّةَ " "kay-
dı da yok.

57. Buhârî, VII/76'da "عَوَيْمَرٌ" in
isim degil, lâkab olduğu belir-
tilir.

58 L'de yok.

59 L'de yok. Krş. Buhârî, VII/64.

60 Esas nûshada "ابن" yazılmıştır.

61 L'de yok. Krş. Buhârî, VII/64.

62 Buhârî'nin verdiği bilgiye aynen
uymaktadır. Ancak Buhârî, "babâ
ismi vermeden sadece " عَرْجَةٌ " şeklinde kaydetmiş, diğer bilgi-
leri metin içinde vermiştir.

63 L'de yok. Krş. Buhârî, VII/58.

64 L'de yok.

65 L'de yok.

66 L'de " و " yok.

ابن سعد الأنباري⁴² * عمير⁴³ مولى أبي اللحم⁴¹ و هو مولى بنى غفار^{*}
 عمير⁴³ الليثي⁴⁰ و هو والد عبيد بن عمير^{*} عمير بن عمرو بن عمير^{*} والد^{*}
 أبي بكر بن عمير⁴⁴ عكاف^{*} بن وداعة الهملاي^{*} عياض^{*} بن غنم الفهري^{*}
 القرشي^{*} عياض بن حمار المعاشعى التميمي^{*} عياض^{*} والد عبد الله^{*}
 علقة⁴⁵ بن رمثة البلوي^{*} علقة بن الفغواء الحجازي الخزاعي^{*} عدى بن حاتم⁴⁶
 الطائي^{*} أبو طريف^{*} عدى بن عميرة الكندى^{*} ويقال الحضرمي^{*}
 عدى بن عمير⁴⁷ و يقال عرس بن عمير⁴⁸ و يقال عدى بن فروة^{*} و هو جد⁵⁰
 عدى بن عدى الكندى^{*} عويم⁵¹ بن ساعدة^{*} العلاء^{*} بن الحضرمي^{*}
 عطية القرطي^{*} عروة بن أبي الجعد^{*} و يقال ابن الجعد^{*} البارقيني^{*}
 الا زدي⁵⁴ عروة بن مفسر^{*} بن أوس بن حارثة بن لام الطائي^{*} بغير همسة^{*}
 عروة الفقيهي^{*} عباد⁵⁵ بن شراحيل^{*} و يقال ابن شراحيل^{*} اليشكري^{*}

41 L'de "مولى أبي النجم".

42 L'de "بني عفان".

43 L'de yok.

44 L'de ". عمر".

45 Asıl nüshada "الفعوا" olup, diğer nüsha ile Buhârî, VII/39 ve diğer tabakat kitaplarından tashih edilmiştir.

46 L'de "حجازي".

47 L'de "خزاعي".

48 L'de "عمير".

49 Asıl metinde, "الكندي" deñ^{*} و يقال "deñ" "الكندي" ve kadar olan kısım kitabın ke-

narına yazılmış olup ciltlenir - ken kesilmişdir. L'den tamamlan-

50 Krş.Buhârî,VII/87.

51 Krş.Buhârî,VII/44.

52 Buhârî'de "والد".

53 L'de yok.Esas nüshada kenara ya-

zılmış.Buhârî'de de yok.Krş.Müs-

ned, III/422.

54 L'de yok.Buhârî,VII/31'de diğer ifâdeler aynı olduğu halde bu i-

fâdeye yer verilmemiştir.

55 L'de "بن".

بني عديٰ من قريش * عامر بن شهر * عامر بن وائلة و يقال عمرو
 ابو الطفيل، الـليثي مكيّ * (8a) عامر بن الطفيل * عتبة بن غزوان *

عتبة بن الندر الشامي * عتبة بن عبد الله السلمي، ابو الوليد العباس

ابن عبد المطلب، ابو الفضل، الهاشمي القرشي، عم رسول الله

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ * عباس بن مرداس السلمي * عقيل بن ابي طالب

ابن عبد المطلب الهاشمي، ابو يزيد، القرشي الحجازي، عقبة بن عمرو

ابو مسعود، الانصارى البدرى النجاري، مدنى * عقبة بن عامر الجعفري

ويقال كنيته: ابو اسد و يقال: ابو حماد * عقبة بن الحارث

(21a) أبو سروعة، القرشي المكيّ * / عقبة بن مالك الـليثي * عمارة بن رويكة

الثقفي * عمارة بن أوس * عمارة بن زعكرة * عمارة بن شبيب * عمر

27 L'de " ". شنپیر . Ayrıca " ويقال ". شنپیر . 35 L'de " ". حجازى "

36 L'de " ". yok.

" ابو سروعة بن اوس ". fazlalığı vardır, 37 L'de " ". بـ " şek-
bozuk bir imlâ ile yazılmıştır. Krş Buhârî, V/445.

" القرشي المكي ". 38 L'de yok. Krş. Buhârî, VI/431.
linde yazılmış olup yoktur.

28 Krş. Buhârî, VI/446.

29 L'de " ". الطفـيل ". Krş. Üsd'ül-Gâbe, III/84.

38 L'de yok. Krş. Buhârî, VI/494.

30 L'de " ". غزوـان ". Krş. Buhârî,

40 L'de yok. Krş. Buhârî, VI/494.

VI/520; Müsned, IV/174; V/61.

Öyle görülmüyor ki, müstensih, yu-

31 L'de " ". المنـدر ". Krş. Buhârî, VI/521

kardaki " ابو سروعة "dan itibaren

32 L'de " ". عمـ النبي ".

ابـو سـروعـة bir satır atlamış ve

33 L'de " ". الـسلـمي ".

" بن اـوس ". şeklinde deyam etmiş-

34 L'de " ". بن عبدـ المـطـلب ". yok.

tir.

ابو نجیح^١ ، السُّلَمِيُّ * عمرو بن العاص بن وائل السَّهْمِيُّ ، ابو عبد الله
 القرشی^٢ * عمرو بن عوف^٣ المزني^٤ * عمرو بن عوف ، حَلِيفُ بْنِ عَامِرٍ بْنِ لَؤْيَ
 شهد بَدْرًا * عصرو بن أخطب^٥ ، ابوزید^٦ ، الانصاری^٧ * عمرو بن حزم
 الانصاری المدنی^٨ * عمرو بن تَغْلِبَ^٩ / من^{١٩} بْنِي رَبِيعَةَ ، هاجر الى النبي عليه^{١٧}
 السلام * عمرو بن أمیة^{١٨} البضمی^{١٩} ، حجازی^{٢٠} * عمرو بن الحسارت
 ابن المصطلق الخزاعی^{٢١} ، اخو جویرة زوج النبي عليه^{٢٢} السلام * عمرو
 ابن الجموح^{٢٣} * عمرو بن الأحوض * عمرو بن مُرَّة^{٢٤} ، ابو مریم^{٢٥} ، الأبدی^{٢٦}
 ويقال الجهنی^{٢٧} * عمرو بن الحمق الخزاعی^{٢٨} * عمرو بن مالك الرؤاسی^{٢٩}
 عمرو بن خارجة * عمرو بن حُریث المخزومی القرشی^{٣٠} * عمرو بن يثربی^{٣١}
 الضمی^{٣٢} * عمرو ، ابو حبة^{٣٣} ، البداری^{٣٤} * عمرو بن شاش^{٣٥} الاسلامی^{٣٦} ، حجازی^{٣٧}
 من اهل الحدبیة^{٣٨} * عمرو بن غیلان^{٣٩} * عامر بن عبد الله بن الجراح^{٤٠}
 ابو عبیدة^{٤١} ، القرشی^{٤٢} * عامر بن ربيعة العدّوی^{٤٣} ، شهد بَدْرًا ، حلیف

١7 L'de "المزني".

١8 L'de ". ثعلب".

١٩ L'de ". . . بن ربيعة".

٢٠ L'de "صلی الله عليه وسلم".

٢١ L'de ". جویرة".

٢٢ L'de ". شاش".

٢٣ L'de ". حمزة".

24 Asıl nüshada "حَيَةٌ" şeklinde okunmaya müsaıt bir imlā ile yazılmıştır. Nokta kaymasından ileri gelmiş olduğunu düşünerek, diğer nüsha ile öbür kaynaklara itibar ettik. Krş. Müsned, III/489.

25 L'de "صلی الله عليه وسلم".

26 Asıl nüshada "ابو عبید".

ابن عبد المطلب بن هاشم الهاشمي القرشي و حجازي و يقال : عبد الله
 ابن ربيعة * عبد و أبو حدرد الأسلمي * عبد المزني و والده يزيد
 ابن عبد و حجازي * عبدة بن حزن النصري السوائي و أبو الوليد *

عبيد (٦٦) و مولى النبي صلى الله عليه وسلم | و يقال أبو عبيد *
 عبادة بن الصامت بن قيس و أبو الوليد و الانباري شهيد العقبة مع
 رسول الله صلى الله عليه وسلم | من بني عوف بن الخزرج و يقال :
 النجاري و مدني * عبادة الزرقاني | حجازي * عبادة بن قرط و يقال :
 قرص و قرص أصح * عمر بن أبي سلمة بن عبد الأسد القرشي * عمر
 ابن سعيد و أبو كثرة و الأنباري * عثمان بن طلحة الحجاجي القرشي العكي *
 عثمان بن أبي العاص الثقفي الطافعي و نزل البصرة و أبو عبد الله | *
 عثمان بن حنيف الأنباري المدنبي و أخوه سهل بن حنيف شهيد بدرا *
 علي بن طلاق * علي بن شيبان الحنفي اليامي * عمرو بن عبسة *

3 L'de cümle sonuna kadar yok.

4 L'de " عبد الله " .

5 L'de " أبو حدرد " .

6 L'de " خرب " .

7 L'de " البعري " .

8 L'de " عبد الله " .

9 L'de " قرص " .

10 L'de " قرط " .

11 L'de " والأول أصح " .

12 L'de " عمرو " .

13 L'de " الأسدى " .

14 L'de " عثمان بن أبي طلحة " .

15 Esas nüshada yok.Krş.Buhârî,VI/212
Müsned, IV/21,216.

16 L'de yok.Krş.Buhârî,VI/302.

| أبو عَبْسُ الْأَنْصَارِيُّ ⁷ مَدْنِيٌّ حَارِشِيُّ * عبد الرحمن بن حَسَنَةَ وَ حَسَنَةُ
 أَمْهُ وَ يقال هو أخو شُرَحْبِيلَ بن حَسَنَةَ * عبد الرحمن بن قُرَادَ وَ حِجَازِيَّ
 وَ يقال هو ابن الفَاكِهِ * عبد الرحمن بن خَبَابِ السُّلَمِيِّ * عبد الرحمن
 ابن أبي سَبَرَةَ الْجُعْفِيِّ * ⁹ عبد الرحمن بن أَبْزِي الْخُزَاعِيِّ وَ لَهُ صَحَّةٌ *
 عبد الرحمن بن أَبْيٍ عَقِيلَ * عبد الرحمن بن عَلْقَمَةَ الثَّقَفِيِّ وَ يُسَمَّى
 ابن أبي عَلْقَمَةَ * عبد الرحمن بن قُرْطِيِّ وَ هُوَ مِنْ أَهْلِ الصُّفَّةِ * عبد الرحمن
 ابن خَبَنْشِ التَّيْمِيِّ ¹⁰ * عبد الرحمن بن أَبْيٍ الْمُرَقَّعَ * عبد الرحمن بن عَائِشَةَ
¹¹
¹²
¹³ الحضْرِمِيِّ * عبد الرحمن بن صَفْوَانَ * فِهْوَلَاءُ احْدَى وَعِشْرُونَ .

باب بَهِيَّ هَرْفُ الْعَيْنِ

عَبِيدُ بْنُ خَالِدٍ بْنِ الْبَهْرَى السُّلَمِيِّ * عَبِيدَةَ بْنِ عُمَرَ الْكِلَابِيِّ وَ يقال
 (20a) عَبِيدُ بْنِ عُمَرَ * / عبد شمس وَ أَبُو هَرِيرَةَ وَ الدَّوْسِيُّ الْيَمَانِيُّ * عَبِيدُ اللَّهِ
 بْنِ مَحْصَنِ الْخَطْمِيِّ الْأَنْصَارِيِّ * عبد المُطْلَبُ بْنُ رَبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ

7 L'de ". أبو عَبْسُ بْنُ حِبْرٍ".

11 L'de ve Buhârî'de ". التَّيْمِيِّ".

8 L'de " " وَهُوَ أَمَهٌ " " şeklinde.

12 L'de " " أَبِي " " yok..

9 L'de " " عبد الله " " bâbî içinde ya-
zılmış..

13 L'de yok.

10 L'de " " Buhârî, V/248'de ". حَبِيشٌ " " .

1 L'de başlık yok.

2 L'de " " خَبَنْشِ " " .

الشَّفَقِيُّ * عَبْدُ اللَّهِ بْنُ هِشَامٍ وَهُوَ جُدُّ زَهْرَةَ بْنِ مَعْبُدٍ وَرَأْيُ الشَّبِّيِّ عَلَيْهِ
 السَّلَامُ وَهُوَ غَلَمٌ صَغِيرٌ * عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ الْإِنْصَارِيُّ الْخَطْمَيُّ * عَبْدُ اللَّهِ
 ابْنُ امْرَأَةَ عُبَادَةَ بْنِ الصَّابِيْتِ وَهُوَ ابْنُ ۙ ۹ حَرَامٍ * فِيهَا لَاءُ سَتَةٍ وَخَمْسَوْنَ وَ
 وَبِهِ خَتْمٌ .

باب أسماء عبد الرحمن

عبد الرحمن بن أبي بكر بن أبي قحافة القرشي التيمي ، حجازي
 (19b) أبو محمد * عبد الرحمن بن أزهر بن عبد يغوث القرشي / الزهرى ، مدنى
 وهو ابن عم عبد الرحمن بن عوف * عبد الرحمن بن عثمان بن عبد الله
 < هو ابا> ابن أخي طلاحة بن عبد الله القرشي التيمي ، حجازي
 عبد الرحمن بن سمرة ، أبو سعيد ، القرشي | التيمي ، حجازي |
 عبد الرحمن بن معاذ ، حجازي * عبد الرحمن بن شبل * عبد الرحمن
 | بن | يَغْمَرُ الدِّيلِيُّ | * عبد الرحمن بن عميرة * عبد الرحمن بن جابر ،

56 L'de " .Krs .Buhârî ,V/23

57 L'de " . صلى الله عليه وسلم "

58 L'de " صغير yok.

59 L'de " بن " elifsiz.

60 L'de yok.

61 Mevcut 57'dir.

1 L'de " . زاهر "

2 L'de " . يغوث "

3 L'de " . ابن yok.

4 L'de bu isme yer verilmemis ,Krs . Müsned , III/453.

5 L'de " . الدِّيلِيُّ "

6 L'de " . غیر "

لعدوى المدنى⁴⁰ رأى النبي عليه السلام وهو غلام صغير روى عنه حرفاً

(19a) واتنا روايته عن / أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم * عبد الله بن عدى⁴¹

ابن الحمراء⁴² أبو عمرو القرشي الزهرى⁴³ حدیثه في اهل الحجاز * عبد الله

ابن عكيم⁴⁴ أبو معبد⁴⁵ الجهنى⁴⁶ لم ير النبي عليه السلام و يقول : كتب

الينا رسول الله صلى الله عليه وسلم | * عبد الله بن قيس⁴⁷ أبو موسى⁴⁸

الاشعري⁴⁹ عبد الله بن قرطى⁵⁰ أزدى⁵¹ * عبد الله بن مسعود⁵² أبو

عبد الرحمن⁵³ الهمذانى⁵⁴ هاجر إلى الحبشة⁵⁵ ثم شهد بدراً * عبد الله

ابن مغفل المزنى⁵⁶ وكان من بايع النبي عليه السلام تحت الشجرة يوم

الحدبية⁵⁷ * عبد الله بن مالك بن بحينة الأسدى [الازدى]⁵⁸ حليفبني

عبد الله (كذا) المطلب⁵⁹ مدنى⁶⁰ وبحينة أمه⁶¹ ويقال : هو ابن مالك

ابن القشب⁶² * عبد الله بن مالك الاوسي⁶³ * عبد الله بن معتم⁶⁴ عبد الله

ابن معاوية الغاضرى⁶⁵ * عبد الله بن مالك الغافقى⁶⁶ * عبد الله بن هلال

40 L'de "المدنى" yok.

41 L'de ". صلى الله عليه وسلم".

42 L'de ". النبي".

43 L'de ". شكلinde bozuk bir". خرى⁶⁷ imlâ ile yazılmış.

44 L'de ". خمير".

45 L'de ". صلى الله عليه وسلم".

46 L'de ". لنا".

47 Esas nüshanın kenarında

51 Esas nüshanın kenarında.

52 L'de "...".

53 L'de " عبد المطلب" dir. doğrusu da odur.

54 L'de ". مغم". Krş. Buhârî, V/27.

55 L'de " العاضرى" في رواية قرص " kaydı var.

ابن العوّام القرشّي الأَسْدِيُّ، اولُ مولود بالمدينة في الإسلام، أبو بكره
 ويقال: أبو خَبِيبٌ³²، قُتُل بمكّة * عبد الله بن زائدة، وهو ابن أم مكتوم
 الاعمى (6b) القرشّي، ويقال: عمرو بن أم مكتوم * عبد الله بن سَعْدٍ³³
 عم حرام بن معاوية * عبد الله بن السَّعْدِيُّ، من بني مالك بن حِسْنَ³⁴*
 عبد الله بن سلام بن الحارت الخزرجي المدّنّي، أبو يوسف * عبد الله
 ابن السائب بن أبي السائب المخزومي القارىء³⁵، أبو عبد الرحمن * عبد الله
 ابن سرجس المُزَنِيُّ * عبد الله بن سَبْرَة * عبد الله بن الشَّخْبِر العَامِرِيُّ³⁶
 والد مُطَرِّف ويزيد ابني عبد الله³⁷ * عبد الله بن عبد الأسد بن هلال
 ابن عبد الله، أبو سلمة، القرشّي المخزومي، من المهاجرين الأولين، شهد
 بدرًا، ومات قبل النبي صَلَّى الله عليه وَسَلَّمَ * عبد الله بن عمر بن الخطاب
 القرشّي العَدَوِيُّ، أبو عبد الرحمن، من المهاجرين * عبد الله بن عباس
 ابن عبد المطلب، أبو العباس، الهاشمي القرشّي * عبد الله بن عمرو
 ابن العاص بن وائل السَّهْمِيُّ القرشّي، أبو محمد * عبد الله بن عمرو
 ابن هلال البكري والد بكر بن علقة المزنّي * عبد الله بن عامر بن ربيعة

32 L'de "أبي حبيب".

37 L'de "ابن عبد الله yok."

33 L'de "حزام".

38 L'de "القارىء fazlalığı var."

34 L'de "حتيك". Krş. Buhârî, V/27.

39 Esaş metinde "عبد الاسود" olsa, L'den ve Buhârî, V/6'dan tashih edilmiştir.

35 L'de "الفكري".

36 L'de "المدّنّي".

16 بن جُزءِ الرُّبِيدَى * عبد الله بن حُذَافَة السَّهْمِي¹⁶ * عبد الله بن حَبْرَد¹⁷
 18 الاسْلَمِي * حِجَازِي * عبد الله بن حُبْشِي الْخَثْعَمِي * حِجَازِي * عبد الله
 19 ابن أبي الْحَمْسَاء¹⁹ * عبد الله بن حَنْظَلَةَ بْنَ الرَّاهِبِ وَهُوَ ابْنُ ابْنِ عَامِرِ
 20 الْأَنْصَارِي * الغَسِيلُ الْمَدْنِي²⁰ وَ حَنْظَلَةَ غَسَّلَةَ الْمَلَائِكَةُ فِي عَهْدِ النَّبِيِّ عَلَيْهِ
 21 السَّلَامُ خَرَجَ وَهُوَ جُنْبَهُ وَ قُتُلَ شَهِيدًا * عبد الله بن أبي حَبِيبٍ وَيَقَالُ :
 22 ابن أبي حَبِيبَةَ وَ الْأَنْصَارِي مَدْنِي²² * عبد الله بن حَبِيبِ الْجَهْنَمِي²³ * عبد الله
 23 ابن حَيَّثَةَ الْأَنْصَارِي الْأَوْسِيَّ * عبد الله بن رواحةَ الْأَنْصَارِيَّ وَ مَدْنِيَّ وَ قُتِلَ
 24 25 يوم مُوتَةَ فِي زِمَانِ رَسُولِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ * عبد الله بن رَبِيعَةَ السُّلَمِيِّ الْكُوفِيِّ
 * عبد الله بن ابْنِ رَبِيعَةَ وَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَ أَخْوَعَيَاشَ بْنَ ابْنِ رَبِيعَةَ
 26 27 المَخْرُومِيَّ * عبد الله بن زيدَ بْنَ عَبْدِ رَبِيعَةِ الْأَنْصَارِيَّ وَ مِنْ بْلَحَارَثَ بْنَ حَزْرَجَ وَ
 28 29 مَدْنِيَّ وَ صَاحِبُ الْأَذَانِ * عبد الله بن زيدَ بْنَ عَاصِمِ الْمَازِنِيِّ الْأَنْصَارِيَّ وَ
 30 31 (18b) مَدْنِيَّ وَ صَاحِبُ الْأَذَانِ * عبد الله بن زيدَ بْنَ عَاصِمِ الْمَازِنِيِّ الْأَنْصَارِيَّ وَ
 مَدْنِيَّ * عبد الله بن زَمَعَةَ بْنَ الْأَسْوَدِ الْقَرْشِيَّ * عبد الله بن الزَّئِيرَ

16 L'de " جُرْ ".

17 L'de, bu bâbın sonuna doğru yazılmış.²⁴ 21. Krş. Buhârî, V/21.

18 L'de ". قُتُلَ بِمُوتَةَ ". 25 L'de ".

19 L'de ". ... بْنَ ابْنِ حَبْرَدِ ". 26 L'de ". النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ". 21. Krş. Buhârî, V/21.

20 L'de ". ... بْنَ حَنْظَلَةَ ". 27 L'de yok.

21 L'de ". ... بْنَ حَنْظَلَةَ ". 28 L'de ". بْنَ بْلَحَارَثَ ". 21. Krş. Buhârî, V/21.

22 L'de ". ... بْنَ حَنْظَلَةَ ". 29 L'de ". المَدْنِيَّ ". 22. Krş. Buhârî, V/17.

23 L'de ". ... بْنَ حَنْظَلَةَ ". 30 L'de ". وَهُوَ ". 23. Krş. Buhârî, V/17.

31 L'de ". المَدْنِيَّ ". 23. Krş. Buhârî, V/17.

عبد الله بن الأرقم^٢ بن عبد يغوث (٦٢) بن وهب بن عبد مناف بن زهرة حجازي^٣* عبد الله بن أقمر^٤ الخزاعي^٥ حجازي^٦* عبد الله بن أبي أوفى^٧ الأسلمي^٨ أبو ابراهيم^٩ من أصحاب الشجرة^{١٠}* عبد الله بن بدر المذنبي^{١١} الجهنمي^{١٢} وهو والد بعجة و معاوية^{١٣}* عبد الله بن بشر المازني^{١٤}/ القاري^{١٥} (كذا) السلمي^{١٦} و يقال انه كان من آخر اصحاب النبي^{١٧} صلى الله عليه وسلم موتاً بالشام^{١٨}* عبد الله بن ثابت^{١٩} و لم يذكر سماعأً من النبي صلى الله عليه وسلم^{٢٠}| * عبد الله بن شعلبة بن صغير العذرري^{٢١} وكان رسول الله صلى الله عليه وسلم^{٢٢} مسح وجهه زمان الفتح^{٢٣} و ائماً روى عن رسول الله صلى الله عليه وسلم^{٢٤} حرقاً^{٢٥} و عامّة روايته عن اصحاب النبي عليه السلام^{٢٦}* عبد الله به جعفر بن أبي طالب بن عبد الله (كذا) المطلب^{٢٧}

2 L'de " " ارقم

8 L'de " " الحارثي

3 L'de " " ارقم

9 L'de " " مات

4 L'de " " زيد

10 L'de " " صغير

5 L'de yok. Buhârî, V/23' de " " المذنبي

11 L'de yok.

6 Buhârî, II/149 (عبد الله بن بعجة).

" " معاوية ve yet " " معاوية بن عبد الله Ayrıca

12 L'de " " صلى الله عليه وسلم

" " عبد المطلب " " icin bkz. Buhâ-

13 L'de yok. Doğrusu

rî, VII/331, 333.

olmalıdır.

7 L'de yok.

14 L'de " " جواد

" " عبد الله بن بعجة بن عبد الله

15 L'de " " مات

" " عبد الله بن أبي مات

318

باب الطاء

طَارِقُ بْنُ الْأَشْيَمِ الْأَشْجُعِيُّ * طَارِقُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْمُحَارِبِيُّ * طَارِقُ
ابْنِ شِهَابَ الْأَخْمَسِيِّ² * طَارِقُ بْنُ سُوِيدَ الْحَضْرَمِيُّ³ وَيُقَالُ: الْجُعْفِيُّ⁴ وَ
رَأَى النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَلَا نَعْرِفُ لَهُ سَمَاعًا مِنْهُ وَعَامَّة رِوَايَتُهُ عَنِ اصْحَابِ
النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَهُوَ غَلَامٌ ضَغِيرٌ * طَلْقُ بْنُ عَلَيٍّ وَأَبُو عَلَيٍّ⁵ وَ
السُّحَيْمِيُّ الْحَنْفِيُّ الْيَمَامِيُّ * طَلْحَةُ بْنُ مَالِكٍ * طَفَيْلُ بْنُ سَخْبَرَةَ وَأَخْوَاهُ
عَائِشَةَ امَّ الْمُؤْمِنِينَ لَامِهَا⁶ * طَخْفَةُ⁷ وَيُقَالُ طَهْفَةُ وَالْغِفارِيُّ⁸* فَهُوَ لَاءُ سَبْعَةٍ

باب الطاء

ظُهَيرَةُ بْنُ رَافِعٍ وَأَعْمَمُ رَافِعُ بْنُ خَدِيجَ وَالْأَنْصَارِيُّ الْمَدْنِيُّ .

باب العين

عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَنَيْسٍ الْجَهَنِيُّ وَأَبُو يَحْيَى وَحَدِيثُهُ فِي أَهْلِ الْمَدِينَةِ *

1 L'de "اشيم".

6 L'de yok.

2 L'de "الاخمس".

7 Mevcut 8'dir.

3 L'de, cümle sonuna kadar yok.

4 L'de "السجم". 1 L'de "اسر" şeklinde bozuk bir
5 L'de "طفحة". 5 L'de "طفحة".

imlâ ile yazılmıştır.

صَهْبُ بْنُ شِنَانٍ^٨، أَبُو يَحْيَىٰ وَ مَوْلَىٰ بْنِ جُدْعَانَ الْقُرْشِيِّ^٩ وَ اصْلُهُ مِنْ
 الْعَرَبِ مِنْ النَّمِيرِ بْنِ قَاسِطٍ^{١٠} وَ مَدْنِيٰ^{١١} مِنْ الْمُهَاجِرِينَ الْأَوَّلِينَ^{١٢} كَانَ بِمَكَّةَ
 ثُمَّ بِالْمَدِينَةِ * صِلْدُ بْنُ الْحَارِثِ^{١٣} وَ غِفارِيٰ^{١٤} * الصَّعْبُ بْنُ جَثَامَةَ بْنَ قَيْسٍ
 الْلَّيْثِيٰ^{١٥} حِجَازِيٰ^{١٦} * الصُّنَابَعُ بْنُ الْأَعْسَرِ الْأَحْمَسِيِّ^{١٧} وَ يَقُولُ : الصُّنَابَحِيٰ^{١٨}
 وَ الصُّنَابَعُ أَصَحٌ^{١٩} * صَعْصَعَةَ بْنُ نَاجِيَةَ^{٢٠} جَدُّ الْفَرَزْدِقِ^{٢١} وَ يَقُولُ : عَمُ الْفَرَزْدِقِ^{٢٢}
 الْمُجَاشِعِيٰ^{٢٣} * صُحَارِبْنِ عَيَّاشٍ^{٢٤} مِنْ عَبْدِ الْقَيْسِ^{٢٥} وَ يَقُولُ : ابْنُ صَخْرَمِنْ^{٢٦}
 عَبْدِ الْقَيْسِ^{٢٧} ، الْعَبْدِيٰ^{٢٨} * فَهُؤُلَاءِ ثَلَاثَةٌ عَشَرَهُ

باب الفداد

الضَّحَّاكُ بْنُ سُفيانَ الْكِلَابِيِّ^{٢٩} * الضَّحَّاكُ بْنُ قَيْسٍ^{٣٠} ، أَبُو أَنَيْسٍ الْفِهْرِيِّ^{٣١} ،
 أَخُو فَاطِمَةَ بْنِتِ قَيْسٍ^{٣٢} * ضَرَارُ بْنُ الْأَزْوَرِ^{٣٣} * فَهُؤُلَاءِ ثَلَاثَةٌ

7 L'de " مولا جدعان " dir. Asıl

nüshada da " ابن " elifsizdir. 14 L'de " صخار " . Krş Buhârî, IV/327.
Krş.Buhârî, IV/315.

8 L'de yok.

16 L'de " من " yerine ". بن "

9 L'de yok.

17 L'de ". بن "

10 L'de " . هو من " .

18 L'de yok.

11 L'de yok.; ayrıca " أخوه محكم "

" وقيل iki kelime arasında " .

" ifadesi var. " بن جثامة "

fazlalığı var. Bu fazla-

12 L'de " . الاول اصح "

11k Buhârî'de yok.

13 L'de " . عمه "

2 L'de yok.

| و³ يقال : | هو| اخو عبد الرحمن بن حسنة * شُرَحْبِيلُ بْنُ أَوْسٍ و⁴ ويقال :
 أوس بن شرحبيل * شَيْبَةُ بْنُ عُثْمَانَ و⁵ ابو عثمان الحَجَبِيُّ الْقُرْشِيُّ الْمَكِيُّ
 من بني عبد الدار * شَرِيدُ بْنُ سُوِيدٍ الثَّقْفِيُّ * شَمَعُونٌ و⁶ أَبُورَهَانِبَةُ
 الأنصارِيُّ * شُقْرَانُ و⁷ مولى رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ | * شَكَلُ
 ابن حُمَيْدَ الْعَبَسِيُّ⁸ * شَيْبَانُ و⁹ ابو يحيى الانصارِيُّ و¹⁰ جَدُّ يحيى بن عَيَّادٍ
 فهؤلاء احد عشر .

باب الصاد

صَفْوَانُ بْنُ أُمَيَّةَ بْنُ خَلَفٍ و¹ ابْوَ وَهْبٍ الْجُمَحِيُّ الْقُرْشِيُّ الْمَكِيُّ * صَفْوَانُ
 ابْنَ عَسَالٍ الْمُرَادِيُّ² * صَفْوَانُ بْنُ مَخْرَمَةَ الزُّهْرِيُّ الْقُرْشِيُّ³ * صَخْرَبُ حَرْبٍ
 ابْنَ أُمَيَّةَ الْقُرْشِيِّ الْمَكِيِّ⁴ و⁵ ابْوَ سُفِيَانَ⁶ * صَخْرَبُ الْعَيْلَةَ⁷ * صَخْرُ الْغَامِدِيُّ⁸
 و⁹ يقال هو ابن وَدَاعَةَ الْأَزْدِيُّ¹⁰ * صَدَى بْنُ عَجْلَانَ و¹¹ ابْوَ أُمَّاتَ الْبَاهِلِيِّ¹²

3 L'de "شرحبيل بن اوس بن سويد"

şeklinde bir istinsah hâ-
tâsi yapılmış, bundan sonraki isim
atlanılmış, daha sonraki ismin ikin-
ci şikki ile bir önceki isim mez-
cedilmiştir.

4 L'de yok.

5 L'de " شرید " شرید, geri ka-
tan kismi " شرحبيل " in sonuna
eklenmiştir.

6 L'de " العبيسي " yok.

7 L'de " عيادة " imlâsi ile.

8 L'de yok.

9 Mevcut 13'dür.

1 L'de " حلف "

2 L'de " ابو سفيان " var. Bu künhe,
bir sonraki ismin olacaktır.

3 L'de " المكي ".

4 L'de " ابو سفيان " yok.

5 L'de " الحالية ".

6 Buhâri, IV/310'da " ابو وداعه "dir.

ابن خالد الأَسْدِيُّ * سفينةُ وَأَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَمَوْلَى أَمْ سَلَمَةَ * سُنَّينٌ
 ابن وَاقِدٍ (كذا) ³⁸ وَأَبُو جَمِيلَةَ وَحِجَازِيُّ * سَوَادُ بْنُ قَارِبِ الْأَزْدِيِّ * سَرْقَيُّ
 * سَلَامَةُ بْنُ قَيْصَرٍ وَيُقَالُ قُصِيرٌ ⁴¹ * سُهْلَ بْنُ بَيْضَاءَ وَبَيْضَاءُ أُمَّهُ يَهُونُ
 وَهُوَ سَهْلُ بْنُ وَهْبٍ بْنُ رِيْعَةَ الْقَرْشِيِّ ⁴³ * سَوَادُ بْنُ عُمَرَ الْغَفارِيُّ * سَلَيلُ
 الْأَشْجُعِيُّ ⁴⁵ * سَحْرَرُ الدُّؤُلِيُّ الْكَانِيُّ حِجَازِيُّ * سَهْلُ بْنُ عُمَرَ الْقَرْشِيِّ
 والدُ أَبِي جَنْدُلَ بْنَ شَيْبَةَ | ⁴⁶ فِيهُؤُلَاءِ تِسْعَةٌ وَخَمْسُونُ، ⁴⁷

باب السن

شَدَّادُ بْنُ أَوْسٍ بْنُ ثَابِتٍ، أَبْنُ أَخِي حَسَانَ بْنِ ثَابِتٍ، الْأَنْصَارِيُّ
 النَّجَارِيُّ * شَدَّادُ بْنُ أَسِيدِ السُّلْمَيِّ * شَدَّادُ بْنُ شُرَحْبِيلَ (5b)
 الْأَنْصَارِيُّ * شَدَّادُ بْنُ الْهَادِيِّ الْلَّيْشِيِّ حِجَازِيُّ * شُرَحْبِيلُ الْجُعْفِيُّ
 شُرَحْبِيلُ بْنُ / حَسَنَةَ وَحَسَنَةَ أُمَّهُ يَهُونُ وَهُوَ شُرَحْبِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُطَاعِنِ (1)

38 L'de ve Buhârî'de "ابن وَاقِد" yok.

39 L'de "الْأَسْكَرِيُّ".

40 L'de "الْأَزْدِيُّ" سرق بْن سلامقىن قيصر "şeklinde iki isim birleştirilmiş.

41 L'de yok.

42 L'de "الْغَفارِيُّ" yok.

43 L'de "الْمُسْلِلِ" ; Buhârî'de bu isme yer verilmemiş.

44 Esas metinde "سعد" imlâsiyla yazılan bu isim, L'de ve Buhârî, IV/199'da "سَعْر" şeklinde.

45 Esas metinde bu isim yok. Krş. Buhârî, IV/103.

46 L'de yok.

47 Mevcut 64'dür.

1 Her iki nüshada ve Müsned'de (III/493; VI/467) metindeki gibi "الْهَادِي" olup Buhârî, IV/224'de imlâsi iledir.

2 L'de "سَعْر" وہی امد.

وَقَالَ هُرَيْهٌ : مَالِكٌ * سُوِيدُ بْنُ حَنْظَلَةَ * سُوِيدُ بْنُ هُبَيْرَةَ *
 سَهْلُ بْنُ حَنْيفٍ الْأَنْصَارِيِّ الْأَوْسَيِّ مَدْنَى * شَهِيدٌ بَدْرًا * سَهْلُ بْنُ أَبِي حَمْمَةَ
 الْحَارِثِيِّ الْأَوْسَيِّ مَدْنَى * سَهْلُ بْنُ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ الْأَنْصَارِيِّ الْمَدْنَى *
 سَهْلُ بْنُ حَنْظَلَةَ وَ يَقَالُ ابْنُ الْحَنْظَلِيَّةُ الْأَنْصَارِيُّ وَ كَانَ عَقِيمًا لَا يُولَدُ
 لَهُ بَايِعَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ وَ نَزَلَ بِالشَّامِ * سَالِمُ بْنُ عَبْدِ الْأَشْجَعِيِّ وَ حَدِيثُه
 فِي الْكُوفَيْنِ * سَلَمَانُ الْخَيْرُ الْفَارَسِيُّ وَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ * سَلَمَانُ بْنُ عَامِرٍ
 الْضَّبِيِّ * سَمْرَةُ بْنُ جَنْدِبٍ الْفَزَارِيُّ * سَمْرَةُ بْنُ مِعْيَرٍ وَ أَبُو مَحْذُورَةِ الْقُرْشِيِّ
 مَوْلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ | سَبَرَةُ بْنُ مَعْبُدٍ الْجَهْنَمِيُّ وَ قَالَ
 بِعْضُهُمْ : سَبَرَةُ بْنُ عَوْسَجَةَ * سَبَرَةُ بْنُ أَبِي فَاكِهِ * | سَبِيعَةُ الْأَسْلَمِيَّةَ *
 سَلِيمُ بْنُ جَابِرِ الْمَهْجِيِّيِّ * سِنَانُ بْنُ سَنَةَ * سِنَانُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْجَهْنَمِيُّ *
 سِنَانُ بْنُ سَلَمَةَ * سَلِيمَانُ بْنُ صُرَدِ الْخَزَاعِيِّ وَ أَبُو مُطَرْفَ * سَنَوَادَةَ
 أَبْنَ الرَّبِيعَ * سُرَاقَةُ بْنُ مَالِكٍ بْنِ جَعْشَمِ الْمَدْلُجِيُّ * سَنْدَرٌ * سَرَوَاءَ

23 Buhārī, IV/142'de verilen bilgi,
mesas metnin aynısıdır.

24 L'de "المدنى".

25 L'de "المدنى".

26 L'de yok.

27 L'de "المدنى"; "ابن حنظليه" esas nüshada
kénarda "قيل هي اسم جدته" kaydı
vardır.

28 Bu isim L'de söyledir: "سلمان"

الفارسي أبو عنبرة (كذا) الخير، جاز.

بالعراق ثم كان بالشام"

29 L'de "الظبي".

30 L'de "سلمة".

31 L'de "سفرة".

32 L'de "سفر".

33 Bu iki isim asıl metinde yoktur
L'den alınmıştır.

34 Krş. Müsned, VI/432; Buhārī'de yok.

35 Krş. Buhārī, IV/120.

36 L'de "خشمر".

37 L'de "ستدرة".

ابن المُحِبِّ الْهَذَلِيٌّ * سلمة بن أمية * سلمة بن نعيم بن مسحود
 الاشجعي¹¹ * سلمة بن يزيد¹² الجعفي * سلمة بن صخر الانصاري¹³ و¹⁴ يقال
 سلمان بن صخر * سلمة الجرفى و والد عمرو بن سلمة¹⁵ السائب بن يزيد و
 ابن اخت نمر الكيدى و يقال الهذلى و ابو يزيد * السائب بن ابي وداعه
 القرشى السهمي¹⁶ * السائب بن خلاد بن سويد و من بلحارت بن خزرج
 الانصاري¹⁷ (5) المدنى * السائب بن ابي السائب المكي المخزومي و
 مولى مجاهد بن عوق¹⁸ (كذا) * السائب بن جنادة¹⁹ ابو مسلم²⁰
 صاحب المقصورة²¹ * سفيان بن ابي زهير الشنائى و من أذر شفاعة²² | حديثه
 في اهل المدينة | * سفيان بن عبد الله الثقفى | حديثه في اهل الطائف |
 * سفيان بن أسيد²³ و يقال ابن اسد و الحضرى * سويد بن عثرين المزنى²⁴ و
 حديثه في الكوفيين | * سويد بن النعمان الانصاري المدنى²⁵ * سويد
 الانصاري و حجازى²⁶ * سويد بن قيس²⁷ و قال شعبة : هو ابو صقران

بذلك لأنّه اتّخذ لنفسه مقصورة و كان
 kaydi vardır. Devâmi, ciltlenir-
 ken kesilmişdir.

11 L'de " بزد " Buhâri, IV/72'de

" بزد "

12 L'de " الانصاري " yok.

13 L'de yok..krş. Buhâri, IV/72.

14 L'de ve Buhâri, IV/151'de " خباب "

15 Buhâri'de " ابو سلمة " olup,

dipnotunda, " ابو مسلم " olmasi
gerektigi ifade edilmistir.

16 Esas nüshanın kenarında: " سقى "

17 L'de " الشنائى " dir.

18 L'de " شوتة " imlâsiyla yazılmıştır.

19 L'de " ابن اسد " yoktur.

20 L'de " المدنى " dir.

21 L'de bu isim yoktur.

22 L'de bu isim yoktur.

باب السن

سَعِيدٌ بْنُ يَرْوَعَ الْمَخْزُومِيُّ حِجَازِيٌّ وَكَانَ اسْمُهُ صُرْمًا^۱ فَسَمِّيَاهُ
 النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ سَعِيدًا^۲ | سَعِيدٌ بْنُ حُرَيْثٍ وَأَخُو عُمَرٍ بْنِ حُرَيْثٍ
 الْمَخْزُومِيُّ الْقَرْشِيُّ^۳ | يَعْدُ فِي الْكَوْفَيْنِ| سَعِيدٌ وَالِدُّ كَنْدِيرٍ
 حَدِيثُهُ فِي الْبَصْرَيْنِ| سَعِيدٌ بْنُ أَبِي رَاشِدٍ^۴* سَعْدُ بْنُ عَبْدَ كَاتَةَ
 الْخَرْجِيُّ الْاَنْصَارِيُّ الْمَدْنِيُّ^۵* سَعْدٌ بْنُ مَالِكٍ بْنِ سِنَانٍ وَأَبُو سَعِيدٍ
 الْخَدْرِيُّ^۶* سَعْدٌ بْنُ تَمِيمٍ الْأَشْعَرِيُّ وَيَقَالُ السَّكُونِيُّ الشَّامِيُّ وَالِدُّ
 بَلَالُ بْنُ سَعْدٍ^۷* سَعْدٌ بْنُ الْأَطْوَلِ وَحَدِيثُهُ فِي الْمَصْرَيْنِ| سَعْدٌ
 ابْنُ أَبِي ذِبَابِ الْحِجَازِيِّ^۸* سَعْدٌ، مَوْلَى أَبِي بَكْرِ الصِّدِيقِ^۹* سَلَمَةَ
 ابْنِ سَلَامَةَ بْنِ وَقْشِ الْأَشْهَلِيِّ الْاوْسِيِّ وَشَهِيدٌ بِدَرَأَ^{۱۰}* سَلَمَةُ بْنُ عَمْرُو
 ابْنِ الْأَكْوَعِ الْأَبْلَمِيِّ وَأَبُو مُسْلِمٍ وَنَزَلَ الرَّبَّةُ^{۱۱}* سَلَمَةُ بْنِ نُفَيْلِ السَّكُونِيِّ
 / الشَّامِيُّ وَيَقَالُ التَّرَاغِيُّ^{۱۲}* (۱۶a) سَلَمَةُ بْنِ قَيْسِ الْأَشْجَحِيِّ^{۱۳}* سَلَمَةُ

7 L'de "والِدٌ" yok.

8 L'de "بن" yok.

9 L'de "حِجَازِيٌّ" yok.

10 L'de "الرَّبَّةُ" yok.

11 سَعْدُ بْنُ زَيْدٍ بْنُ عَمْرُو (*L'de "بن") yok.

12 ifâdesi vardır ki, Bu isim, gerek asıl nüshada ve gerekse diğer kaynaklarda yer almamaktadır. Bu sebeple metne almadık.

1 L'de metin içinde "صم" olup, "صم" kenarda "صرما" şeklinde tas-hih edilmişdir.

2 L'de ". صلى الله عليه وسلم". Bu isme Buhârî yer vermemiştir.

3 سَعِيدٌ بْنُ عَبْدَ كَاتَةَ.

4 سَعِيدٌ بْنُ سَعْدٍ بْنِ عَبَادَةَ.

5 لَدَى "الْأَسْدَى" "الْأَنْصَارِيِّ" yerine".

6 سَعِيدٌ بْنُ مَالِكٍ "الْخَدْرِيِّ".

¹¹ العدوى المديني^١ (كذا) و من بني عدى بن كعب و قُتِلَ يوم اليمامة^٢ *

¹³ زيد و أبو طحة الانصاري المداني و من بني عمرو بن مالك بن النجار

الخزرجي و شهيد بدرًا * زياد بن لبيه الأنصاري * زيد باد

¹⁵ ابن / الحارت الصدائى و صدأ من اليمن * زياد بن عياض الأشعري^٤ (15b)

و يقال عياض الأشعري * زهير بن عمرو * زهير بن عثمان الثقفي *

زهير ابو جرول و يكنى ابا صرد و أسره النبي صلى الله عليه وسلم يوم

جنين * زاهر بن الأسود الاسلامي و كان من بايع تحت الشجرة *

¹⁸ زاهر بن حزام الأشجعي و يقال ابن حرام * زارع العبدى *

²⁰ زبيب بن شعلة التميمي العنبرى * زراره بن جزي^٥ فهزلا اثنان

²² وعشرون *

11 Buhârî'de bu ifâde yok.

16 Bu isme esas nüshada yer verilmemiş. Krş. Üsd'ül-Gâbe, II/208.

12 Buhârî'de de aynı; ayrıca "وذلك" و كان من اصحاب الشجرة".
17 L'de kaydı var. "حرام".

18 L'de "ابن حزام".

13 Esas nüshada yer verilmemiş. Krş. Buhârî, el-Künâ, s.29, Nu: 941.

19 L'de "حرى".

14 L'de bu kısım yok, sadece "اليمني" kaydı var. Krş. Buhârî, III/344.

20 L'de "اليمني".

15 L'de "العياض".

21 Bu ifâde L'de yok.

22 Mevcut 25'tir.

باب الراء

زيد بن حارثة بن شراحيل بن عبد العزى مولى النبي عليه السلام^١
 ويقال انه من كلب اليمن و قُتل في عهد النبي عليه السلام * زيد
 ابن سهل^٢، أبو طلحة الانصاري المدنى منبني عمرو بن مالك
 ابن النجار الخزرجي و شهد بدرًا * زيد بن ثابت و أبو سعيد و يقال
 اخو خارجة و الخزرجي النجاري المدنى الانصاري * زيد بن أرقم و أبو
 عمرو و يقال ابو عامر^٤ منبني الحارث بن خزرج الانصاري * زيد بن خالد
 الجهنى مدنى * زيد بن خارجة و يقال ابن جارية بن ابي زهير الخزرجي
 الانصاري و شهد بدرًا * زيد بن الصامت و أبو عياش الترمذى الانصاري
 المدنى^{٤b} * زيد بن برئع و الانصاري المدنى * زيد بن ابي اوفرى
 زيد بن عبد الله روى عنه الحسن بن ابي الحسن البصري لم يذكر سمعها
 منه * زيد بن جارية العمري الانصاري الاوسي المدنى * زيد و مولى
 النبي عليه السلام * | زيد بن الخطاب بن نفيل و اخو عمر القرشي^٩

1 L'de "صلى الله عليه وسلام"

2 L'de. "في زمان الرسول" şeklinde.

3 L'de "yok" "بن سهل".

4 L'de yok; Buhârî, III/380'de

"رسول الله صلّى الله عليه وسلام" "ابو خارجة".

5 L'de bu isme yer verilmemis.

6 Buhârî, III/385'de "الخرج" dir.

7 L'de "ابن" yok.

8 L'de sadece şeklinde.

"رسول الله صلّى الله عليه وسلام" L'de "9

10 Esas nüshada bu isme yer verilmemis. Krs. Buhârî, III/379.

ابو لبابة بن عبد المنذر بن ^{الزبير} الانصاري الاوسيي ⁶ من بني عمرو بن عوف
 المدنى ⁷ ويقال انه شهد بدرًا * رفاعة بن عَرَابَةُ الْجَهَنِيُّ حجازي
 وقال بعضهم : ابن عَرَادَةُ ⁸ وهو وهم * رفاعة بن يثري ⁹ ابو رِمَّةَ
 التميمي ¹⁰ ويقال تميمي * رفاعة التُّرْقِيُّ ¹¹ ربيعة | بن عَبَّارِ الدِّيلِيِّ
 ويقال ابن عَبَّارِ ¹² وعياد أصح ¹³ ويقال الدُّولِيُّ ¹⁴ ويقال القرشاني
 حجازي * ربيعة بن كعب الاسلامي ¹⁵ حجازي * ربيعة
 (15a) ابن / عامر * رياح ¹⁶ بن الرياح ¹⁷ ويقال رياح ¹⁸ ورياح أصح ¹⁹ اشو
 حنظلة ²⁰ بن الرياح الحنظلي ²¹ * رويقун بن ثابت الانصاري ²²
 رشيد بن مالك ²³ ابو عميره ²⁴ وهو جد معرف بن واصل * رجاء العنزي ²⁵*
 ركانة ²⁶ بن عبد يزيد القرشي ²⁷ ركب المصري ²⁸ فهو لاء تسعة عشر .

4 "عزابنة" L'de

5 "التميمي" L'de

6 L'de "تميري" şeklinde bozuk bir imla ile yazılmıştır.

7 Buhârî, III/319'da "رفاعة بن رافع" şeklinde
انصاري الزرقى

8 L'de yok. Krş. Buhârî, III/280

(ربيعة بن عياد الدؤلي .. ولا يصح

عياد الدؤلي)

9 L'de "الديلي".

10 L'de "رياح". Krş. Buhârî, III/314

11 L'de "الرياح".

12 L'de yok.

13 L'de "ركبة". Krş. Buhârî, III/337

14 L'de bu kısım yok.

باب الدال

ذُؤيبُ الْخُزَاعِيُّ وَهُوَ وَالدُّقَبِصَةُ * ذُو مِخْرَرٍ وَخَادِمُ النَّبِيِّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ | بِ وَكَانَ مِنَ الْجَبَشِيَّةِ وَهُوَ ابْنُ أخِي النَّجَاشِيِّ
* وَقَالَ بَعْضُهُمْ : ذُو مِخْرَرٍ وَذُو مِخْرَرٍ أَصَحُّ * ذُو الْلَّهِيَّةِ الْكَلَابِيِّ
ذُو الْجَوْشِنِ الْفِيَابِيِّ * ذُو الْأَصَابِعِ * ذُو الرَّوَاءِ * ذُو الْيَدَيْنِ
وَلَمْ يَصِحْ حَدِيثُهُ * ذُو الْغُرَّةِ^٣ * فَهُوَ لَاءُ سَبْعَةٍ^٤ .

باب الراء

رافع بن (٤) خَدِيجٌ وَأَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ الْحَارِثِيِّ الْأَوْسَيِّ
المَدْنِيِّ * رافع بن عمرو الغفاريِّ وَأَخْوَهُ الْحَكَمُ بْنُ عَمْرُو الْغَفَارِيِّ
رافع بن عمرو المُزَنِيِّ * رافع بن مَكْبِثٍ * رافع بن أبي رافع الطائيِّ
رافع بن المُعَلَّى وَأَبُو سَعِيدِ الْأَنْصَارِيِّ الْمَدْنِيِّ وَشَهِيدُ بَدْرًا * رفاعةُ

1 L'de "بن" şeklinde olup elif yoktur.Krş.Buhârî,III/264.

2 L'de "الخيائى" şeklinde.Krş.Buhârî,III/266.

3 Müsned, IV/67; V/112'de "العزّ" şeklinde.

4 L'de bu kısım yok.

5 Mevcut 8'dir.

1 L'de "الغفارى" yok.

2 L'de "أبى" yok.

3 Buhârî,Kitâb'ül-Künâ, s.33,Nu.

"أبو سعيد بن المعلى الانصاري"da şeklindededir.

ابن جناب التميمي * شفاف بن ايماء بن رحمة الفغاري
 الحجازي و شهيد الحذيبة * خارجه بن خدأة العدوي * خسروت
 ابن جبير و يكنى ابا عبد الله الانصاري المدنى و شهيد بدرًا *
 خبيب بن يساف الانصاري ¹² و يقال ابن إساف و احد بنى الحارت
 بن ¹³ الخزرج و شهيد بدرًا ¹⁴ فهو لاء تسعه عشر .

باب الهداي

دكين بن سعيد المزني و يقال الخثعمي * ديلم الحميري و يقال
 (14b) هو فيروز الدليمي اليمامي * دحية بن خليفة الكلبي / دغلب بن حنظلة
 النسابة ³ و لم يذكر سمعاً من النبي صلى الله عليه وسلم | و سلم | وكان في
 زمان النبي صلى الله عليه وسلم | * فهو لاء اربعة .

14 L'de burada şu ifâde yer al-

12 L'de yok.

maktadır: "خالد بن الجواري" بن "جحشي" يروى عنه ابو الخطاب

13 Asıl nüshada "بن" yoktur. Krş. Buhârî, III/209.

اسحاق بن الحارت الهمارى مولا

1 L'de yok.

Esas metinde bulunmayan bu kısma diğer kaynaklarda da rastla- 2 L'de "دعقل". Krş. Buhârî, III/254
yamadık.

3 L'de çok bozuk bir imlâ ile ya-
zılmış.

15 L'de bu ifâde yoktur.

4 L'de bu ifâde yoktur.

(33a)

ابن المُفِرِّة^١، ابو سليمان^٢ | من المهاجرين، مات في عهد عمر، سعاه
النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سيفاً من سيف اللَّهِ^٣ | خالدُ الْخَزَاعِيُّ^٤، وكان
من اصحاب الشجرة^٥ * خالد بن ابي جَبَلِ الْعَدَوَانِيُّ^٦ * وقيل خالد
ابن جَبَلٍ^٧، وهو وَهْمٌ^٨ * خالد بن عُرْفُطَةَ^٩ * خالد بن عَدَى الجُهَنِيُّ^{١٠}
خَبَّابُ بْنُ الْأَرْتَ^{١١}، ابو عبد الله مولى بني زُهْرَةَ^{١٢}، شَهِدَ بَدْرًا^{١٣}؛ هاجر من
مكة الى المدينة^{١٤a} / ثم نزل الكوفة^{١٤b}، مات سنة سبع وثلاثين^{١٤c}، وصلَّى
عليه | امير المؤمنين | علي بن ابي طالب^{١٤d} * خُويْلِدُ بْنُ عَمْرُو^{١٤e}، ابو
شَرِيعِ الْخَزَاعِيِّ^{١٤f}، ويقال الْكَعْبِيُّ^{١٤g}، ويقال العَدَوِيُّ^{١٤h}، حجازي^{١٤i} * خزيمة
ابن ثابت الانصاري الاوسي الخطمي المدنى^{١٤j}، شَهِدَ بَدْرًا^{١٤k}، قُتُلَ يوم
صِفَّيْنَ سنة سبع وثلاثين^{١٤l} * خزيمة بن معمر الخطمي المدنى^{١٤m} * خزيمة
ابن جَزْيِ السُّلْمَى^{١٤n} * خَرِيمُ بْنُ فَاتِكِ الْأَسْدِيُّ^{١٤o}، شَهِدَ بَدْرًا^{١٤p} * خَرَشَةُ^{١٤q}
ابن الحارت^{١٤r}، و خَرَشَةُ بْنُ الْحُرَيْرِ^{١٤s}، من التابعين^{١٤t} * خَلَادُ بْنُ السَّائِبَ^{١٤u}
الأنصاري^{١٤v}، ويقال السائب بن خلاد^{١٤w}، السائب بن خلاد اصح^{١٤x} * خَشْخَاشُ^{١٤y}

1 L'de ". هو ابو...".

2 İki çizgi arasındaki metin asıl nüshada yoktur, L'den alınmıştır.

3 L'de "ابي جبل العدوئي" şeklindedir.

4 L'de bu kısım yoktur.

5 Buhārī, III/138'de "خالد بن جبل" şeklinde tercih edilmiştir.

6 Asıl nüshada "تسع" şeklinde şeklinde ise de, gerek L'de ve gerekse di-

ger kaynaklarda "سبع" olarak kayıtlıdır. Bu, gerçeğe daha uygundur. Krs.Buhārī, III/215.

7 L'de "بن ابي طالب" kısmı yoktur.

8 L'de "ابن حدثى".

9 L'de bu kısım yoktur.

10 L'de ". خالد".

11 L'de bu kısım yoktur.

حَرْمَلَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْعَامِرِيُّ * حَارِثَةُ بْنُ النَّعْمَانَ الْأَنْصَارِيُّ * حَارِثَةُ
 ابْنِ وَهْبٍ الْخُزَاعِيِّ وَ أَخْوَهُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرَبِنِ الْخَطَابِ لَامِهُ * حَذِيفَةُ بْنِ
 الْيَمَانِ وَ ابْوِ عَبْدِ اللَّهِ * حَذِيفَةُ بْنِ أَسِيدِ وَ ابْوِ سُرِيْحَةِ الْغِفارِيِّ *
 حَمْزَةُ بْنُ عَمْرُو الْأَسْلَمِيُّ ¹⁹ * حَمْزَةُ بْنُ عَبْدِ الْمَطْلُبِ الْهَاشِمِيِّ الْقَرْشِيِّ وَ
 عَمُّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ <وَسَلَّمَ> ²⁰ * حَذِيمُ بْنُ عَمْرُو السَّعْدِيُّ *
 حَبَّةُ بْنُ خَالِدٍ وَ اخْوَهُ سَوَاءُ بْنُ خَالِدٍ * حُوَيْطَبُ بْنُ عَبْدِ الْعُزَى وَ وَيَقَالُ
 حَوْطُّ ²¹ * حَمْلَ بْنُ مَالِكَ بْنِ النَّابِغَةِ الْهَذَلِيِّ وَ وَيَقَالُ حَمْلَةُ بْنُ مَالِكٍ *
 حُمَيْلُ بْنُ بَصَرَةِ وَ ابْوِ بَصَرَةِ الْغِفارِيِّ ²⁴ * حُبَشِيُّ بْنُ جُنَادَةِ السَّلْوُلِيِّ *
 حَزَنُ بْنُ عَمْرُو وَ وَهُوَ جَدُّ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيْبِ * حَانَمُ بْنُ حَرْمَلَةِ الْغِفارِيِّ *
 حَنَمُ بْنُ ابْنِ كَعْبٍ ²⁵ * فَهْؤُلَاءِ خَمْسَةٌ وَارْبَعُونَ . ²⁶

باب الحاء

خَالِدُ بْنُ زَيْدٍ وَ ابْوَ أَيُوبِ الْأَنْصَارِيِّ وَ شَهِيدُ بَدْرًا * خَالِدُ بْنِ الْوَلِيدِ

18 L'de " أبو شريحة ". Krş. Buhârî, III/96.

23 L'de ". استر".

19 L'de " عمر ". Krş. Buhârî, III/46.

24 L'de ". حبيش".

20 L'de bu isme yer verilmemiştir. Buhârî ve Müsned'de de yoktur.

im " و حنم بن أبي بن كعب " 25 L'de " . İâsi iledir.

21 L'de ". حديم".

26 L'de bu ifâde yoktur.

22 L'de " حنيفة ". Krş. Buhârî, III/92.

27 Mevcut 47'dir.

الأَشْعَرِيُّ * الْحَارِثُ بْنُ أَقِيسٍ⁵ * الْحَارِثُ بْنُ الْحَارِثَ * الْحَارِث
 بْنُ مَالِكَ بْنِ الْبَرْضَاءِ * الْحَارِثُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَوْسِ الثَّقَفِيِّ * حَبِيبُ
 بْنِ مَسْلَمَةَ الْفَهْرِيِّ⁶ * حَبِيبُ بْنَ وَهْبٍ⁷ وَيُقَالُ حَبِيبُ بْنَ سِبَاعٍ، وَيُقَالُ
 جُنَيْدٌ⁸، أَبُو جُمَعَةَ الْكَانِيِّ * الْحَكَمُ بْنُ حَزْنَ الْكُلَفيِّ⁹، وَيُقَالُ كُلْفَةُ مَنْ
 تَمِيمٌ * الْحَكَمُ بْنُ الْحَارِثِ السُّلْمِيِّ¹⁰ * الْحَكَمُ بْنُ عُمَرَ الْغِفارِيِّ¹¹، مَاتَ
 بِمَرْوَ¹² * الْحَكَمُ بْنُ سُفِيَانَ الثَّقَفِيِّ¹³، وَيُقَالُ سُفِيَانُ بْنُ الْحَكَمَ * الْحَكَمُ
 بْنُ سَعِيدٍ¹⁴ * الْحَكَمُ بْنُ عُمَيرٍ¹⁵ * حَجَاجُ بْنُ عَوْفٍ¹⁶ * حُصَيْنُ بْنُ أَوْسٍ¹⁷
 النَّهَشَلِيُّ * حُصَيْنٌ، وَالْأَبُو عَمَرَانَ بْنَ حُصَيْنٍ * حَكِيمُ بْنُ حِزَامٍ، أَخُو
 خَالِدِ الْقُرْشِيِّ الْحَجَازِيِّ¹⁸ * حَكِيمُ بْنُ مُعاوِيَةَ النَّمِيرِيِّ¹⁹ * حَسَانُ بْنُ ثَابِتٍ²⁰
 الْأَنْصَارِيُّ الشَّاعِرُ، أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ²¹ * حَنَظْلَةُ بْنُ الْرِّبِيعِ الْكَاتِبُ الْأَسِيدِيُّ²²
 التَّمِيمِيُّ²³ * حَنَظْلَةُ بْنُ حَنِيفَةَ بْنِ حَذَّيْرٍ²⁴ / حَرْمَلَةُ بْنُ عَمْرُو الْأَسِيدِيُّ²⁵
 (13b)

5. L'de "اقيش". Krş. Buhârî, II/261.

6. L'de "سلمة". Krş. Buhârî, II/310.

7. L'de "كلفة بني تميم" dir. Krş. Buhârî, II/331.

8. L'de bu ifâde yoktur.

9. L'de "الثقفي" yok, sadece "الحكم بن سفيان بن الحكم" şeklinde kaydedilmiştir.

10. L'de "سعید" dir. Krş. Buhârî, II/330.

11. L'de "غمارة".

12. L'de "الحجاج".

13. Asıl nüshada "عزىزة" olup, diğer nüsha ile Buhârî, II/370'den tas-hih edilmiştir.

14. L'de "الحجاج".

15. L'de "النمی".

16. L'de "كنیته" fazlalığı vardır.

17. L'de "الاسیدی" kaydı yoktur; Bu isim, asıl nüshada kenara yazılmıştır.

١٣ ابو شعلة الحشني * جرموز ^{١٤} المجريبي * جندرة بن خيشنة ، ابو فر صافة
 ١٧ ^{١٥} الكاني * جعيل الأشجعي * جنادة بن مالك الأزدي * جودان ^{١٦}
 ١٨ مولى رسول الله صلى الله عليه < وسلام > ^{٢٠} جهينة بن سعيد الغفارى *
 ١٩ فمهلاً اربعه وعشرون . ^{٢١}
 ٢٢

باب الشاء

١ الحسن بن علي بن أبي طالب ، ابو محمد القرشي * الحسين بن
 ٢ علي بن أبي طالب ، ابو عبد الله * الحارث بن رئيسي ، ابو قتادة
 ٣ الانصاري ، شهد بدرًا * الحارث بن عوف ، ابو واقد / الياضي ،
 ٤ شهد بدرًا * الحارث بن زياد الانصاري * الحارث بن عمرو الباهلي *
 ٥ الحارث بن حسان البكري ، ويقال له الحارث بن يزيد * الحارث (٣)
 ٦

13 L'de ". بين ".

14 L'de "، الجشي "،

15 L'de "، جرمون "، Krş. Buhârî،

(جرموز القرعي التميمي) II/247.

16 Asıl metinde "، خيشة "، L'de

17 L'de "، خيشة "، olup، Buhârî، II/250

de "، خيشة " dir.

18 L'de "، جدان "، imlâsi ile yazılmıştır.

19 L'de bu kısım yok.

20 L'de "، و جهخان "، Krş. Buhârî، II/249.

21 L'de bu kısım yok.

22 Mevcut 26'dır.

" الحسن بن علي صلوات الله عليه "،

şeklindedir.

" الحسين ، اخوه رضى الله عنهما "،

هو عبد الله "، ifâdesiyle kaydedilmiştir.

3 L'de yok. Krş. Buhârî, II/259.

4 L'de "، ابن زيد " dir.

باب الجَّمِيع

جاَبِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيٌّ وَ يُكْنَى اباً عَنْدَ اللَّهِ * جَابِرُ بْنُ عَتِيكَ

(12b) * جَابِرُ بْنُ سَمْرَةَ السُّوَايِّيِّ * / جَابِرُ بْنُ أَسَامَةَ الْجَهَنْيِّ * جَابِرُ بْنُ طَارِقٍ

* وَ هُوَ وَالَّدُ حَكِيمٌ بْنُ جَابِرٍ * جَابِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ وَ أَبُو جَرَى الْهَجَيْمِيِّ *

جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْبَجَلِيِّ وَ أَبُو عُمَرٍ وَ يُقَالُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ * جَبَلَةُ

ابْنِ حَارِثَةِ وَ هُوَ أَخُو زِيدَ بْنِ حَارِثَةِ * جَبَلَةُ بْنُ عَمْرَو وَ أَخْوَابِنِ مَسْعُودِ

الْأَنْصَارِيِّ * جُنَاحَبُ بْنُ جُنَادَةِ وَ يُقَالُ ابْنُ السَّكْنِ بِ قَالَ أَحْمَدَ

ابْنَ حَنْبِلَ : وَ هُوَ ابْنُ السَّكْنِ أَبُونَذْرِ الْغَفَارِيِّ * جُنَاحَبُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ

ابْنِ سَفِيَانِ الْبَجَلِيِّ * جَنْدَبُ بْنُ مَكْبِثٍ * جُبَيْرُ بْنُ مُطْعِمِ الْقَرْشِيِّ *

جَارِيَةُ بْنُ قُدَّامَةَ السَّعْدِيِّ * جَارِيَةُ بْنُ ظَفَرٍ وَ هُوَ أَبُو نِمَرَانَ بْنَ جَارِيَةِ *

الْجَارُودُ بْنُ الْمُعْلَى وَ يُقَالُ ابْنُ الْعَلَاءِ * جَعْدَةُ الْحَشَمِيِّ * جَرَاحُ

الْأَشْجَعِيِّ * جَرِهْدُ بْنُ خَوَيْلِدِ الْأَسْلَمِيِّ * جَرْهَمُ وَ يُقَالُ جَرْشُومُ *

1 L'de " بن " yok.

7 L'de ". الجارودي "

2 L'de ". طاق "

8 L'de ". الجمشي " . Buhārī, II/238'de
الجمشي " dir.

3 L'de " بن yok.

9 L'de ". الاسجعى "

4 L'de ". Krş. Buhārī, II/205 الجهنى "

10 L'de ". جوهر " . Krş. Buhārī, II/248
جوهر " جرمون "

5 Bu kısım L'de yok. Sadece " هو " هو
ابونذر الغفارى " kaydi var.

11. L'de ". Krş. Buhārī, II/250
جرمون " جرمون "

6 L'de ". جنبسب "

12 L'de ". جرههم "

باب النساء

تميم بن أوس الداري ، أبو رقية * تميم بن أسد ، أبو رفاعة العدوي
* تلبي بن شعلبة العنبرى التميمي * فهو لاء ثلاثة .

باب النساء

ثابت بن قيس بن شماس الأنباري * ثابت بن الضحاك بن خليفة
الأنباري ، شهد بدرًا * ثابت بن وديعة الأنباري ، ويقال هو
ثابت بن زيد ⁴ وقال أبو عيسى : وديعة أمها * ثابت بن رفيع الأنباري
* شعلبة بن الحكم الليثي * شعلبة بن زهاد الحنظلي ، ادرك النبي
صلى الله عليه وسلم | ، وعامة روايته عن أصحاب النبي عليه السلام ⁷*
ثوان ، مولى رسول الله عليه السلام ، يكنى أبا عبد الله * فهو لاء سبعة .

4. ثابت بن يزيد " Buhârî , II/170'de .

1 L'de " . Krş. Buhârî , II/158.

5 L'de yok .

2 L'de yok .

6 L'de " . روایاتہ .

7 L'de " . شهد بدرًا ، عن

7 L'de " . صلى الله عليه وسلم .

8 L'de " . صلى الله عليه وسلم .

2 L'de yok . Krş. Buhârî , II/165.

8 L'de " .

3 L'de yok .

9 L'de yok .

بنى بكر بن وائل ^٥، كان أسمه زَحْمَ بن مَعْبِدٍ، فسماه النبي عليه السلام بشيراً
 * بلال بن زباح ^٦، مؤذن رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يكنى أبا عبد
 الكريم ^٨ ويقال أبو عبد الله ^٩ مولى أبي بكر الصديق * بلال بن حارت
 المزنبي ^{١٠} ويقال كتنته أبو عبد الرحمن * بكر بن أمية الضمرى ^{١١} وهو أخو
 (12a) عمرو بن أمية ^{١٢} * بكر بن بشير الأنصاري ^{١٣} / البراء بن مالك الأنصاري ^{١٤}
 وهو أخوه أنس بن مالك ^{١٥}، وهو أكبر من أنس ^{١٦}* البراء بن عازب ^{١٧}، أبو
 عمارة الأنصاري ^{١٨} * بسر بن أرطاة ^{١٩}، ويقال ابن أبي ارطاة القرشي * بسر
 ابن جحاش ^{٢٠} ويقال بشر ^{٢١} * بشر السلمي ^{٢٢}، ويقال بشير ^{٢٣} * بريدة بن
 حصيب الأسلمي ^{٢٤}، مات بمرؤ ^{٢٥} * بنت الجهنمي ^{٢٦} * فهؤلاء خمسة عشرة.

- 5 L'de " منبني " yok.
- 6 L'de " صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ".
- 7 L'de " . النبي ".
- 8 L'de " . أبا عبد الله ".
- 9 L'de " . عبد الكريم ". Krş. Buhârî, II/106.
- 10 L'de sadece " . عمرو ".
- 11 Esas nüshada harf-i tarif yok.
- 12 L'de " . وهو الكبير ".

- 13 Esas nüshada harf-i tarif yok.
- 14 L'de " بشير ".
- 15 L'de " بشر ".
- 16 L'de " بشير ".
- 17 L'de " بشير السلمي ". Buhârî, II/131'de " بشير السلمي " şeklinde ikinci sıkkı tercih etmiştir.
- 18 Esas metinde " بن " yok. L ve Buhârî'den tashih edilmiştir.
- 19 L'de yok.
- 20 Mevcut 16'dır.

مات في عهـد النبـي عليه السلام ^{١٨}* أوس بن أبي أوس الثقـي ^{١٩} و يقال أوس
 ابن أوس ^{٢٠}* أوس بن معيـر ^{٢١} أبو مخدـورة * أوس بن حـذـيفة الثـقـي *
 أمـية بن مخـشـي الـخـزـاعـي الـأـزـدـي ^{٢٢}* الأـغـرـ المـزـنـي ^{٢٣} و كان من الـمـهـاجـرـين
 أسدـ بن كـرـز ^{٢٤}* الأـعـشـي الـماـزـنـي ^{٢٥}* أـسـيرـ و يـقال يـسـيرـ * اـبـيـضـ بن
 حـمـالـ الـمـأـربـي ^{٢٦}* و مـأـرـبـ نـاحـيـةـ من الـيـمـنـ * أـبـانـ بن سـعـيدـ بن الـعـاـصـ ^{٢٧}
 أـنـسـةـ، مـوـلـىـ رـسـولـ اللـهـ عـلـيـهـ السـلـامـ، يـكـنـىـ اـبـاـ مـسـحـ ^{٢٨}* فـهـؤـلـاءـ اـحـدـ وـ ثـلـاثـبـونـ

باب الباء

بشـيرـ بـنـ سـحـيمـ الـغـفارـيـ * بشـيرـ بـنـ عـفـرـةـ وـ يـقالـ بشـيرـ
 اـبـوـ الـيـمـانـ وـ قـالـ مـحـمـدـ ^٢ بشـيرـ أـصـحـ * بشـيرـ بـنـ سـعـدـ الـأـنـصـارـيـ وـ هـوـ
 اـبـوـ النـعـمـانـ بـنـ بشـيرـ * بشـيرـ بـنـ الـخـاصـيـةـ وـ الـخـاصـيـةـ أـمـهـ وـ هـوـمـينـ

18 L'de "رسول الله صلى الله عليه وسلم".

28 Krş.Buhârî,I/450.

19 L'de "أوس بن أوس". Müsned, IV/8,

29 Krş.Üsd'ül-Gâbe,I/132.

104'de de "أوس بن أوس" dir.

30 Mevcut 35'dir.

20 L'de bu cümle yok.

1 L'de "عـفـرـةـ". Krş.Buhârî,II/78.

21 L'de yok.Krş.Üsd'ül-Gâbe,I/150.

2 Kenarda, müstensih tarafından

22 L'de "مـخـشـيـ".

"محمدـ بنـ اسماعـيلـ الـبـخارـيـ"

23 L'de "كـرـزـ".

kaydı ilave edilmiştir.

24 Asıl nüshada "الـأـعـشـيـ" dir.L ve Buhârî'den tashih edildi.

3 Kenarda "بـشـيرـ" kaydı var- dır. Ayrıca L'de "بـوـأـمـيـةـ" faz- lalığı yer almaktadır.Bu fazlalık Buhârî'de de yok.Bkz.II/97.

25 L'de "الـبـاهـلـيـ الـبـازـنـيـ".

4 L'de "وـ الـحـاصـيـةـ".

26 L'de "وـ مـارـنـ".

27 L'de buradan sonrası yok.

بدرًا * اسماء بن حارثة الاسلامي حجازي * أبي بن كعب، أبو المنذر
 الأنصاري الخزرجي ^{2a)}، ويقال انه شهيد بدرًا * أبي بن مالك العامري ^{2b)}
 ويقال مالك بن عمرو * أبي بن عمارة، ويقال ابن عبابة * أسيد بن
 حمير ⁸ الأنصاري، أبو يحيى الأشجعي، شهد بدرًا * أسيد بن ظهير
 الحارثي الأنصاري * أنس بن مالك، أبو حمزة النجاشي الخزرجي ⁹
 خادم النبي عليه السلام ¹⁰ * أسلم، أبو رافع، مولى النبي عليه السلام ¹¹
 ويقال اسمه هرمون ¹² * أسمير بن مضرس ¹³ * الأسود بن خلف بن عبد
 يعقوب المكي ¹⁴ * الأسود بن سريع ¹⁵ * الأشعش بن قيس الكندي ¹⁶
 الأشعشع، خادم النبي عليه السلام * أهبان بن صيفي الغفاري، أبو
 مسلم ¹⁷، ويقال وهبان ¹⁸ * أهبان بن أوس الخزاعي، مكلم الذئب، يمان ¹⁹
 (11b) * إياض بن عبد الله بن أبي دباب * إياض بن عبد المزنوي ²⁰ / أحمر
 ابن جزيء ²¹، سدوسي ²² * أسعد بن زراة، كنيته أبو أمامة الأنصاري ²³

6 L'de ". اسماء بن حارثه".

12 L'de bu bölümün sonlarında.

7 L'de ". Krs. Buhârî, II/4; 13 L'de yok. Krs. Buhârî, I/444.

8 Asıl metinde ". اشہتی". L'den ve Buhârî' den tashih edildi. 14 L'de yok. Krs. Buhârî, I/445.

9 L'de ". خادم بن یعقوب". 15 Asıl metinde "بن" yok. L'den ve Buhârî'den tashih edildi.

10 L'de ". وہنان". den sonra. 16 L'de ". ابی بن عمارة".

11 L'de ". حلی اللہ علیہ وسلم". 17 L'de ". عبد الله". Krs. Buhârî, I/440

السلام من بَدْرٍ وَ فَضَرَبَ لَهُ بِسْمِهِ^{١٧} * الزُّبِيرُ بْنُ الْعَوَامِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ

كُتُبَتُهُ أَبُو عَبْدُ اللَّهِ الْأَسْدِيُّ الْقَرْشِيُّ وَ شَهَدَ بَدْرًا^{١٨} * سَعِيدُ بْنُ زَيْدِ بْنِ عَمْرُو

ابن نُفَيْلِ الْعَدْوَى الْقَرْشِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ^{١٩} وَ قَدِيمُ الشَّامِ بَعْدَ مَا انْصَرَفَ

(١١) النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْ بَدْرٍ وَ فَضَرَبَ لَهُ بِسْمِهِ^{٢٠} وَ يُكَنِّي إِبْرَاهِيمَ^{٢١} أَبُو عَبِيْدَةَ

عَامِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْجَرَاحِ الْقَرْشِيِّ الْعَامِرِيُّ وَ شَهَدَ بَدْرًا^{٢٢} * فِيهِ عَشْرَةَ

باب الألف

أُسَامَةُ بْنُ زِيدٍ بْنُ حَارِثَةَ مَوْلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ يُقَالُ أَنَّهُ
مِنْ كُلْبِ الْيَمَنِ^٣ وَ يُكَنِّي إِبْرَاهِيمَ وَ قَيلُ أَبُو مُحَمَّدٍ^٤ * أُسَامَةُ بْنُ شَرِيكٍ
أَحَدُ بَنِي تَحْلَبَةَ^٤ * أُسَامَةُ بْنُ عُمَيْرِ الْمُهَذَّلِيِّ وَ الْوَالِدُ أَبِي الْمَلِحِ^٥ * أَسَامَةُ
ابن أَخْدَرِيَّ^٦ * أَرْقَمُ بْنُ أَبِي الْأَرْقَمِ الْقَرْشِيُّ الْحَجَازِيُّ وَ يُقَالُ أَنَّهُ شَهِيدٌ

23 L'de yok.

14 L'de yok.

رسول الله ".

15 Asıl nüshada "

1 L'de ".

تَمِيمٌ قَرْشِيٌّ

2 L'de " من " iki def'a yazılmış.

16 L'de " صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ".

3 L'de yok.

17,18,19 L'de yok.

4 Bu isme L'de ve Buhâri'de yer

20 L'de " صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ".

verilmemiş.

21 L'de yok.

5 L'de " أَبِي " yok.

22 L'de bu son isme yer verilmemiş.

6 L'de " أَسَامَةُ بْنُ جَارِيَةَ ".

تَبَدِّي بِذِكْرِ مَنْ شَهَدَ لِهِ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِالجَنَّةِ :

أَبُوبَكْر الصَّدِيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ^١ وَاسْمُهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُثْمَانَ الْقُرْشِيِّ^٢ التَّيمِيُّ^٣ وَقَدْ شَهَدَ بِدَرَّاً * عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ^٤ أَبُو حَفْصِ^٥ الْعَدَوِيِّ الْقُرْشِيِّ^٦ شَهَدَ بِدَرَّاً * عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ^٧ أَبُو عُمَرٍ^٨ وَيُقَالُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ^٩ أَمْوَى الْقُرْشِيِّ^{١٠} تَخَلَّفَ عَلَى ابْنَةِ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ^{١١} يَوْمَ بَدْرٍ فَضَربَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ^{١٢} بِسَمْهُ^{١٣} * عَلَيْهِ بْنُ أَبِيهِ طَالِبِ^{١٤} رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ^{١٥} أَبُو الْحَسْنِ الْهَاشِمِيِّ الْقُرْشِيِّ^{١٦} شَهَدَ بِدَرَّاً * عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ^{١٧} أَبُو مُحَمَّدِ الزُّهْرَى الْقُرْشِيِّ^{١٨} شَهَدَ بِدَرَّاً * سَعْدُ بْنُ أَبِيهِ وَقَاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ^{١٩} وَهُوَ سَعْدُ بْنُ مَالِكٍ^{٢٠} أَبُوا سَاحِقٍ^{٢١} مِنْ بَنِي عَبْدِيْ مَنَافِ بْنِ زُهْرَةٍ^{٢٢} شَهَدَ بِدَرَّاً * طَلْحَةُ بْنُ عَبِيدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ^{٢٣} أَبُو مُحَمَّدِ^{٢٤} التَّيمِيِّ الْقُرْشِيِّ^{٢٥} قَدِمَ مِنَ الشَّامَ بَعْدَمَا رَجَعَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ

8 L'de yok.

1 Buraya kadar olan ifâdeeler Lâle- li nüshasında yok.

9 L'de tarziye ifâdesi yok.

2 L'de "رضي الله عنه" yok.

10 L'de bu sahâbiye yer verilmemiş.

3 L'de "و عمر" .

11 L'de tarziye yok.

4 L'de tarziye ifâdesi yok.

12 L'de "و" yok.

5 L'de tarziye ifâdesi yok.

"سعد بن مالك بن اسحاق"

6 L'de "بن عبد مناف بن زهرة" .

13 L'de

7 L. 1^b. "علي بنت رسول الله صلى الله عليه وسلم"

14 L'de yok..

15 Asıl nüshada ..

". تَيْمِيُّ قُرْشِيُّ

(*)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قال الشيخ الامام الحافظ ابو عيسى محمد بن عيسى بن سورة الترمذى
الحادي رحمه الله.

ذِكْرُ تَسْمِيَةِ أَصْحَابِ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ شَهِدَ بَدْرًا وَمَنْ لَمْ يَشْهِدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَجْمَعِينَ .

(*) Lâleli nüshası'nın baş tarafında bir rivâyet zinciri vardır ki, söyledir:

أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ وَاصْلَى بْنُ حَرَةَ بْنَ عَلَى الْبَخَارِيِّ (؟: ٤٣٥) قَالَ: أَخْبَرَنِي الشَّيْخُ الْحَافِظُ أَبُو حَامِدِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ أَحْمَدَ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَبْنَ بَطْرَ الْمَعْرُوفِ بَا بْنِ مَامَا الْأَصْفَهَانِيِّ (٤٣٧: ة) قَرَأْتُ عَلَيْهِ بِبَخَارِيِّ فِي دَارِهِ وَهُوَ يَنْظَرُ فِي كِتَابِهِ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُونَصْرَ مُحَمَّدَ بْنَ أَحْمَدَ بْنَ مُوسَى الْمَلَاحِيِّ (٣٧٥: ة) قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدَ الْهَيْثَمَ بْنَ كَلِيبَ الشَّاشِيِّ (٣٣٥: ة) قَالَ: أَبُو عَيْسَى مُحَمَّدَ بْنَ عَيْسَى التَّرْمذِيُّ (٢٧٩: ة) رَحْمَهُ اللَّهُ: تَسْمِيَةُ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . (١٦)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اَخْبَرَنَا اَبُو القَسْمِ وَاصْلَى حَرَمَهُ مِنْ عَلَى الْحَارِقِ فَالْاَخْبَرَنَا الشِّعْبَانُ الطَّافِطُ
ابُو حَامِدٍ اَحْمَدُ زَيْنُ الدِّينِ عَبْدُ اللَّهِ زَيْنُ بَطْمَهُ الْمُعْرُوفُ بِاسْمِ مَا الْأَصْفَاهُ
قَرَاتُ عَلَيْهِ بَنَاحَرِكَ فِي دَانِ وَهُوَ يُنْظَرُ فِي دَانِ بَاهِهِ فَالْاَخْبَرَنَا اَبُو فَضْلَهُ مُحَمَّدُ
اَحْمَدُ مِنْ مَوْقِعِ الْمَلَاجِ فَالْحَدِّيْكَ اَبُو تَعْيِيلَ الْحَسِينُ زَيْنُ طَيْبِ الشَّاشِيِّ فَالْاَخْبَرَنَا
ابُو عَبِيسِيْنِ مُحَمَّدُ زَيْنِ عَبِيسِيْنِ الزَّمَلِيِّ رَحْمَهُ اللَّهُ لَهُ شَهَادَتُهُ اَحْمَادُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
اَبُو بَلَرِ الْمَدِيقِ وَاسْتَهَهُ عَبْدُ اللَّهِ زَيْنُ عَثَانَ الْفَرْشِيِّ الشَّيْخِ وَقَدْ شَهَدَ بِدَرَّاهُ وَهُنَّ
الْخَاطِبُ اَبُو حَضْرَمُ الْعَدُوِّيِّ الْفَرْشِيِّ شَهَدَ بِدَرَّاهُ عَمَّارُ زَيْنُ عَفَانَ اَبُو عَمَرِ دُوَّهَالَ اَبُو عَدْرِ
الْاَمْرِ الْفَرْشِيِّ كَلْفُ عَلَى بَنْتِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ سَلَّمَ يَوْمَ بَدرِ فَضْرَبَ لَهُ رَسُولُ
اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ سَلَّمَ عَلَيْهِ اَنَّ طَالِبَ اَبُو الْحَسَنِ الْمَاضِيِّ الْفَرْشِيِّ شَهَدَ بِدَرَّاهُ سَعْدُ
الْاَرْدَقَاصِ هُوَ شَهَدَ بِزَلَّا زَيْنُ سَعْدِيْنَ اَبْنَى زَيْنُ شَهَدَ بِدَرَّاهُ
طَلَّهُ مِنْ عَبِيدِ اللَّهِ اَبْوِ مُحَمَّدِ الشَّيْخِ الْفَرْشِيِّ قَدْمُ مِنْ ثَامِ بَعْدَ مَا رَجَعَ الرَّسُولُ صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ سَلَّمَ مِنْ بَدْرِ فَضْرَبَ لَهُ سَهْمٌ كَالْأَرْبَيْرَزَ الْعَوَامِ اَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْأَسْدِيِّ الْفَرْشِيِّ شَهَدَ
بِدَرَّاهُ سَعْدَدَرَزَ زَلَّيْزَ عَمَرُ وَزَيْنُ قَفْيلِ الْعَدُوِّيِّ الْفَرْشِيِّ قَدْمُ مِنْ ثَامِ بَعْدَ مَا اَنْفَرَ
الَّذِي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ سَلَّمَ زَيْنُ بَدْرِ فَضْرَبَ لَهُ سَهْمٌ كَالْأَرْبَيْرَزَ اَتَامَهُ زَلَّيْزَ
حَارِثَةُ مُولِّ رَسُولِ اللَّهِ عَلَيْهِ سَلَّمَ وَعَالَ اَنَّهُ مِنْ طَبِّيْرِ الْمِنْجَنِ بَهَا بَاهِيْزِدِهِ اَشَامَهُ
اَنَّ شَرِيكَلَهُ اَنْجِيْرِ بَنِيْ شَلَبِيْهِ اَتَامَهُ مِنْ عَيْرِ الْهَدَلِيِّ وَالْلَّارِ الْلَّيْمَهُ اَرْقَمُ كَالْأَرْقَمِ
الْفَرْشِيِّ الْجَازِلِيِّ فَالْاَنَّهُ شَهَدَ بِدَرَّاهُ اَتَامَهُ سَرِّ حَارِيَهُ اَلْكَلِمُ كَلِمُ حَازِرَهُ اَتَيَ
اَنْ لَعِبَهُ اَبْيُو الْمَنْدَرِ كَالْأَسْارِيِّ الْمَخْرُوجِ وَعَالَ اَنَّهُ شَهَدَ بِدَرَّاهُ اَتَيَ مَالِهِ

Lâleli nüshasının başı (vr. 1b).

لِسَمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فَإِنَّ الشَّهِيدَ الْأَكْبَارَ أَحْفَاطَ الْوَعْيَ بِعِصَمِ سَوْرَةِ
 التَّوْفِيقِ الْجَيْدِيْتِ مُحَمَّداً زَكَرِيَّاً لِكُلِّ لَسْبَيْةِ اصْحَاحِ النَّبَّى عَلَى الْأَمْرِ
 شَهِيدَ تَذَرَّا وَضَعْنَامَ شَهِيدَ حَضْنَ اللهِ الْعَظِيمِ الْجَيْدِيْنَ بَقَدْشَنَ بَكَرَضَنَ
 شَهِيدَهُمُ الَّتِي عَلَى الْأَمْرِ مَا لَهَا آوَكَرَ الصَّدِيقَ رَضْنَ اللهِ وَسَهِ
 عَدَلَ اللهِ عَثَانَ الْقَرْشَى نَالَشَّجَى وَقَدْ شَهِيدَ تَذَرَّا عَمَرَ الْجَمَادَ
 رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَحْصَى الْجَذَوَى الْقَرْشَى شَهِيدَدَنَا عَثَانَ عَنَّاهَ
 رَضِيَ اللَّهُ أَوْعِزَ وَيَتَالَ أَوْعِدَ اللهِ الْأَفْوَى الْقَرْشَى قَلَمَ
 كَلَابَةَ الْجَيْيَ عَلَى الْأَمْرِ سَعْمَ بَدْرَ فَضْرَبَ لَهُ رَسُولُ اللهِ يَسِيمَ عَلَيْنَ
 أَوْ طَالَ بَخْلَ اللهِ أَبْلَجَسَنَ الْحَامِشَى الْقَرْشَى شَهِيدَدَرَأَ عَدَلَ الدَّجَنَ
 شَعْوَقَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَبُو مُحَمَّدَ اَنْتَهَرَ الْقَرْشَى شَهِيدَدَرَأَ سَعِيدَيْنَ
 أَوْ قَفَاصَ رَضِيَ اللَّهُ وَمُوسَى عَدِينَ مَالَلَلَوْجَافَ سَعْيَ عَيْدَ
 كَنَافَ سَعْيَ هَرَةَ شَهِيدَدَرَأَ طَلَحةَ سَعْيَدَ اللهِ رَضِيَ اللَّهُ أَعْجَزَ
 يَمِيعَ قَرْشَى قَدِيمَ مِنَ الْشَّامِ نَعْدَمَارَحِمَ الَّتِي عَلَى الْأَمْرِ مَلِئَ
 فَضْرَبَ لَهُ يَسِيمَ الْجَيْسَنَ الْقَوَامَ سَعْيَ عَنْهُ رَكْنَيْهِ أَبْعَدَ اللهِ
 لِأَسْدَى الْقَرْشَى شَهِيدَدَرَأَ سَعِيدَيْنَ لَدَنَ عَمَرَ سَعِيلَ الْعَدَدِيَ
 الْقَرْشَى شَهِيدَدَرَأَ سَعِيدَيْنَ زَعْدَنَ عَمَرَوْنَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
 قَدِيمَ مِنَ الشَّامِ نَعْدَمَا إِنْصَرَفَ الَّتِي عَلَى الْأَمْرِ مَكَّنَ فَضْرَبَ لَهُ يَسِيمَ

تَسْمِيَةُ أَصْنَافِ الْقِرْبَى عَلَيْهَا الْمُسْتَلَامُ

لأبي عيسى محمد بن عيسى بن سورة

الترمذى (٢٧٩/٨٩٢)

تحقيق وتقديم

الدكتور على ياردم

الطبعة الأولى

ازفنج ١٤٠٦/١٥